

דבר העורכת

"כשאנו מסתכלים במראה אנחנו חושבים כי התמונה מולנו מדויקת. אבל די שנוז רק מילימטר אחד, והתמונה תשתנה. אנחנו מתבוננים למעשה בטווח אינסופי של השתקפויות. ואולם, לפעמים חייב הסופר לנפץ את המראה – משום שמן הצד השני של המראה ניבטת אליו האמת. אני מאמין שלמרות הקשיים העצומים הכרוכים בכך, נחישות אינטלקטואלית תקיפה, בלתי מתפשרת ועיקשת שלנו, כאזרחים, להגדיר את האמת הממשית של חיינו, ושל החברות שבתוכן אנו חיים, היא חובה מכרעת המוטלת על כולנו. למעשה היא הכרחית. אם נחישות כזו לא תתגלם בחזון הפוליטי שלנו, אין כל תקווה לחדש את מה שכבר כמעט אבד לנו – את כבוד האדם."

כך כתב הרולד פינטר, אולי גדול המחזאים של המאה העשרים, בנאום לרגל זכייתו בפרס נובל ב-2005. גיליון מס' 6 של מאזנים מוקדש לתיאטרון, אבל לא פחות מכך הוא מוקדש לנחישות האזרחית לומר אמת לנוכח מציאות פוליטית המאיימת להצר את צעדינו כבני אנוש וכיוצרים. בגיליון יתפרסמו, לראשונה במאזנים, קטעי מחזות שמעולם לא ראו אור כטקסט, ולצידם מחשבות על תיאטרון ועל עבודה תיאטרונית: המחזאי יהושע סובול בקטע מתוך מונודרמה בכתובים ולצידו מסה על התיאטרון הבלתי אפשרי; המתרגם ויוצר התיאטרון אלי ביז'אווי בנוסח עברי חדש למחזה "ציפורים כולם" של ווג'די מועוד, סאגה משפחתית המתודלקת על ידי המציאות האלימה של אזורנו; הסופר, המחזאי והבמאי רועי חן בקטע מתוך המחזה "מי כמוני"; התפאורנית ומעצבת התלבושות רות דר (שגם יצרה את הסקיצה המופיעה על כריכת הגיליון) בטקסט המספר על עבודתה עם חנוך לוין, ועלית קרפ בריאיון עם יוצרת הפרינג' יעל פיילר שתדבר על תיאטרון פמיניסטי בעקבות אחת ההצגות הפמיניסטיות הראשונות שנעשו בארץ. "אישה מן האדמה", שהוצגה בפסטיבל עכו ב-1981. לצידם, תרמו לגיליון קטעי מחזות ומונודרמות בעבודה, כמו גם יצירות פרוזה שעוסקות בעולם התיאטרון: עינת ויצמן, חיים מרין, יוסי וקסמן, שמרית לוסטגי ומנחם משגב, וגם פואמה חדשה מאת שרון אס בהשראת דמותה של קליטמנסטרה מהטרגדיה הקלאסית, ושירי תיאטרון של אפרת מישורי ועמנואל יצחק לוי ששיר שלו מופיע גם על הכריכה האחורית של הגיליון.

עוד בגיליון, מיטב הפואטיקה והפוליטיקה בשירה, פרוזה וכתביה מסאית: מחזור שירים חדש מאת איה סומך בהשראת דמותה של איילין וורנוס, הרוצחת הסדרתית הראשונה שהוצאה להורג באמריקה; שירים חדשים מאת שז, אלי הירש, תהילה חכימי, איה אליה ואוריאן זכאי; מסה מאת דרור בורשטיין וסיפורים מאת ליאת אלקיים, צביקה גיר, אוריאל ציבין, הדר אורלנוב, ועוד ועוד.

מאחלת לכולם עמידה בלתי מתפשרת וקריאה נחושה!

שלכם,

תמר מרין

עורכת מאזנים

תיאטרון

3	התיאטרון הבלתי־אפשרי יהושע סובול
8	זמרת רחוב יהושע סובול
18	מתוך "מי כמוני" רועי חן
21	על הנוסח העברי של המחזה "ציפורים כולם" מאת ווג'די מועווד אלי ביז'אווי
34	על כנפי הדמיון עם חנוך לוין רות דר
39	מתוך: לבד בבית עם קליטמנסטרה שרון אס
49	שירים עמנואל יצחק לוי
51	ההצגה האחרונה של אבא יוסי וקסמן
58	נסיעה לליטא חיים מרין
60	אסירי הכיבוש עינת ויצמן
71	ק.ב.ל שמרית לוטטיג
72	אישה מן האדמה על הגבעה עלית קרפ
76	שירים אפרת מישורי
79	בתיאטרון - מחזור שירים עמיקם יסעור
81	כיסאות פלסטיק כחולים מנחם משגב
85	שירים איה אליה
	פרוזה, שירה, מסה
87	שירים אלי הירש
90	מחזור שירים לאיילין וורנוס איה דבורה סומך
96	שירים שז
100	תנועת זיגזג מתמדת בין שמיים וארץ דרור בורשטיין
104	בשבי הסודי שהם סמיט
111	שירים תהילה חכימי
114	שירים אוריאל זכאי
116	שטיח הדר אורלנוב
118	ברען אוריאל ציבין
120	דונדבן ליאת אלקיים
128	אשמה צביקה ניר
134	שירים קרן קולטון
135	שירים נורית פרי
137	משחתפי הגיליון

עורכת: תמר מרין / מועצת מערכת: יו"ר - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר דנה אולמרט, ד"ר עודד וולקשטיין, ד"ר צילה זן־בר צור, פרופ' עירית קינן / יו"ר אגודת הסופרות והסופרים העברים בישראל: צביקה ניר גיליון מס' 6 / כרך צ"ו (שנה 96), כסלו תשפ"ג, דצמבר 2022

Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel,
6 Kaplan st., Tel Aviv 6473407, Israel

יוצא לאור על ידי אגודת הסופרות והסופרים העברים בישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט כתובת המערכת: בית הסופר על־שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, תל־אביב 6473407
טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com

הגהה וניקוד: יעל ניר / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן
איור השער: רות דר, סקיצה לתלבושת - "יאך מווצקי" - מלאך המוות, להצגה "כולם רוצים לחיות" מאת ובבימויו של חנוך לוין, תפאורה ותלבושות - רות דר.

התיאטרון הבלתי־אפשרי היושע סובול

בזמן האחרון אני נוטה להבחין בין שני סוגי תיאטרון: התיאטרון האפשרי, והתיאטרון הבלתי אפשרי.

התיאטרון האפשרי כולל סוגות שונות של תיאטרון, החל בתיאטרון היווני שאריסטו הגדיר את הכללים האסתטיים המשתמעים ונגזרים ממנו, המשך בתיאטרון הריאליסטי, בתיאטרון האפי, בתיאטרון האבסורד ובתיאטרון התנועה והמחול, לסוגיהם ולמופעייהם השונים של כל הזרמים הללו. המשותף לכל הזרמים ותת הזרמים של התיאטרון האפשרי הוא שכולם מכבדים את מסגרות הבמה ומגבלותיה. במונחים שפינוזיסטיים אפשר לומר שטבע הבמה מוטבע ביצירות התיאטרון האפשרי, וכתוצאה מכך אפשרות ביצוען על הבמה מובנית בהן והבמה היא מקומם המובן מאליו של המחזות האלה.

המחזות של התיאטרון האפשרי חיים על הבמה באותה נוחיות שבה תרנגולות חיות בלול העופות וכבשים חיות בדיר, והם מבלבלים עליה באותה הצלחה כמו שצמחים שכיחים או נדירים מבלבלים בחממה שתנאי האקלים המלאכותי שלה מותאמים לצורכיהם.

הדברים הללו אינם באים להפחית בערכו של התיאטרון האפשרי. ביקור בחממות של גנים בוטניים יכול להיות חוויה מעניינת ואף מספקת את צרכיו ודרישותיו של תייר התרבות המחפש לו כל מיני סוגים של בידור כדי למלא בהם את ציפיותיו ממסע התיירות שהוא עורך במטרופולין זה או אחר. כל מי שביקר כתייר בקיורגארדנס של לונדון או בז'ארדן־דה־פלאנט של פאריז לא יצא משם בפחי נפש. החממה של הגן הבוטני מתאימה לציפיותיו של התייר כשם שמצבו הנפשי והרוחני של התייר מתאים להיצע החוויות שהגן הבוטני מעמיד לרשותו.

התיאטרון האפשרי נועד למלא את ציפיותיו של תייר התרבות הממוצע. הלה בא לאולם התיאטרון מתוך הסכם ג'נטלמני, כלומר הסכם בלתי כתוב ומובן מאליו שהתיאטרון יציע לו תנאים של חממה בוטנית. ההסכם הזה כולל בין השאר את מחויבותה של היצירה התיאטרונית להדביק תווית לכל צמח שעליה רשום שמו של הצמח, מוצאו, תכונותיו, בית גידולו, יחסיו עם צמחים אחרים, התנאים שהוא דורש לקיומו, והפרי שהוא עשוי להניב.

תורת המשחק הסטניסלבסקית־שטרסברגית ואפיגוניה הרבים תרגמה את התנאים הללו לדרישות מהשחקן העולה לבמה לשחק דמות שידועת להשיב לשאלות מי היא, מניין היא באה, איפה היא נמצאת, מה היא רוצה, מה המכשולים המאיימים לסכל את רצונה ולכן היא שואפת להגיע בסופו של המסע.

למרות יומרותיהן המהפכניות כביכול, גם התיאוריה והפרקטיקה של התיאטרון האפי מיסודו של פיסקאטור ובפירושו של ברכט אינן חורגות מתחומי התיאטרון האפשרי, ואולי – באופן פרדוקסלי – אף מחזקות את מסגרותיו ומהדקות את חישוקיו. הדרישה להמיר את ההיסחפות הרגשית הסטניסלבסקאית אל תוך עולמה של ההצגה בעצירות רגשית שתאפשר לצופה לעקוב אחרי העימות הדיאלקטי בין נציגי תזות שונות לא הורסת את אפקט החממה הבוטנית של התיאטרון האפשרי, אלא דווקא מחזקת אותו. שכן, אין כמו במת התיאטרון וחלל התיאטרון מקום מוגן ונוח לעימותים דיאלקטיים של עמדות מוצהרות ורעיונות שמובאים בפי שחקנים שמייצגים ומציגים לפני הצופה ארכיטיפים או סטריאוטיפים חברתיים מוכרים היטב.

התיאטרון הברכטיאני על אפקט ההזרה הידוע שלו הוא אולי המימוש המובהק ביותר של התיאטרון האפשרי. אין תמה אפוא שבמאים אפיגונים נהו אחרי תיאוריית ההזרה שהקלה את חייהם בתיאטרון עד מאוד. מוגנים על ידי מטרייה מהפכנית כביכול, נדרשו הבמאים "להעמיד" שחקנים שנשארו תוויות־זהות והגדרת רצונות ומטרות כתובות באותיות קידוש לבנה. במירעו היה התיאטרון האפי הברכטיאני לתיאטרון אפשרי עד כדי שעמום מפוהק.

האם תיאטרון האבסורד חורג מתחומי התיאטרון האפשרי? האם יצירות המופת של הזרם הזה בתיאטרון הצרפתי של שנות החמישים, שהגיעו למחזאות הישראלית בשנות השבעים והשמונים של המאה שעברה, אכן חרגו אל מעבר לגבולות של התיאטרון האפשרי? האם הגחכה של דמויות על ידי קריקטוריוזיה של חולשות אנושיות והבאתן למצב של עליבות קיצונית, והנמכה של המצב האנושי לתחומי ההפרשות האנושיות, היא אכן חריגה מהתיאטרון האפשרי או הינה דוקא קבלת מסגרות התיאטרון האפשרי, ועשיית שימוש בהן?

בחינת מחזותיהם של בקט ויונסקו ואפיגוני דרמטורגית האבסורד מאז שנות החמישים ועד שלהי המאה העשרים חושפת את הגרוטסקה, השארז'ה, ורוטינות קברטיות אחרות כאבני שפה וכאבני בניין יסודיות של תיאטרון האבסורד. הדברים אמורים דוקא לשבחיו של תיאטרון האבסורד כתיאטרון אפשרי ואף אפשרי עד מאוד. בביצועים היותר מבריקים שלהם, הטובים שבמחזות האבסורד הם תיאטרון אפשרי משעשע ומבדר, אבל במבט היסטורי – לא יותר מזה. המחזות האלה ניתנים לביצוע על במות קברטיות, שם ההומור שבהם ותכונותיהם כקומדיות משעשעות באים לביטויי החזד ביותר. לעומת זאת, כאשר מעלים אותם על במות גדולות ומעמידים לרשותם מנגנוני הפקה וערכי הפקה יקרים, הם נחשפים פעמים רבות כאותה קרפדה מפורסמת שניסתה להתנפח לממדי פר.

דומה שתיאטרון האבסורד, שצמח בבמות השוליים של פריז המרוששת אחרי מלחמת העולם השנייה, הוא במיטבו כשמעלים אותו כתיאטרון עני. התייחסות רצינית מדי לתכניו הפילוסופיים כביכול ולהיגדים שלו על המצב האנושי הפוכים

אותו לאירוע פרובינציאלי שמתחזה לתיאטרון-עולם. בסופו של דבר גם תיאטרון האבסורד הוא אפוא עוד ואריאציה של התיאטרון האפשרי. דוקא הקאנוניזציה שלו היא שהופכת אותו לעוד צמח נחמד בחממת-התרבות המותאמת לתיירות התרבות הפוסט מודרנית: זה שוק תיאטרון הפסטיבלים שבו מסייעים את הצמחים המטופחים הללו בעצצים מוגנים היטב מעיר לעיר וממדינה למדינה עם תקציבי-טיפוח ותיבת נגינה בצורת יחצנות משומנת. חגיגה של ממש לתיאטרון האפשרי והמובן מאליו בשיאי האינזק (harmlessness) שלו.

מהו אפוא התיאטרון הבלתי-אפשרי? האם יש בכלל דבר כזה? האם אפשר בכלל לדבר על תיאטרון בלתי אפשרי?

אם הבמה היא מקומו של התיאטרון האפשרי, הרי התיאטרון הבלתי אפשרי צריך להיות חופשי ממגבלות הבמה ומכלליה. הוא יכול להתרחש בחלל התיאטרון או בחללים אחרים. אם יתרחש בחלל התיאטרון, יכולה הבמה להיות אחד ממקומות התרחשותו, אבל באותה מידה יכולה ההתרחשות להתפשט גם אל התת-במה, אל אחורי הקלעים, לחדרי ההלבשה של השחקנים, לחדרי השירותים, לאולם התיאטרון, לאולם המצבעה של התיאטרון (אם יש לו מצבעה), לנגרייה ולמסגרייה של התיאטרון, לאכסדרה, למחסן התלבושות, לחדרי ההנהלה, למשרדים, לרחבה שלפני הכניסה לתיאטרון, לגג הבניין, לבית הקפה הסמוך, ולמקומות נוספים שריבויים הוא כריבוי מקומות ההתרחשות ועשרות האירועים השונים המרכיבים את הדרמה הבלתי-אפשרית.

בכך כבר נאמר משהו על אופייה של הדרמטורגיה של התיאטרון הבלתי-אפשרי. זו דרמטורגיה בעלת מבנה כאוטי-פרקטלי ששואפת לאינסוף. השאיפה לאינסוף משמעותה כפולה: מדובר בדרמה שאין לה סוף אחד, ובמילים אחרות: במחזה בלי סוף. מחזה בלי סוף הוא גם מחזה בלי התחלה. מדובר בזרם עצום של אירועים שהאירוע התיאטראלי הנתון נאלץ להביא רק מקטע מסוים ממנו וזאת משום שגם חיי הצופים וגם חיי המבצעים אינם אינסופיים. במילים אחרות, גם אם האירוע ימשך שבעים שנה, יש להניח שלגבי חלק מהצופים האירוע יסתיים עם מותם, וכך גם לגבי חלק מהשחקנים המבצעים. לכן אין משמעות מיוחדת לאורכו של האירוע, אלא לעצם מבנהו. המבנה הכאוטי-פרקטלי מתבטא בכך שבו זמנית מתרחשים אירועים רבים ושונים, ואין ביכולתו של אף צופה לחזות כולם. בעודי צופה באירוע מסוים, מתרחשים אירועים נוספים במקומות אחרים שאינני יכול לחזות בהם או להתנסות בהם, משום שאינני יצור ביו-זמני-רב-חללי. אינני יכול להימצא בו בזמן במקום מסוים וגם לא להימצא בו כי אני נמצא בו בזמן גם במקום אחר. אבל כידוע, בעוד אני מצוי במקום שבו אני נמצא, ואני עד למה שמתרחש באותו מקום, מתרחשים עוד אינספור אירועים אחרים משמעותיים לא פחות מהאירוע שבו אני נתון. בעודי כותב שורות אלה מתפוצץ מחבל בכניסה למסגד

שיעי בבגדד, נערה מוסלמית נרצחת על רקע כבוד המשפחה בפרבר של המבורג, ושני נערים יוצאים לביילוי בפאב בעמק האלכוהול של מפרץ חיפה שממנו אחד יוחזר כגופה והשני – כרוצח.

בכך לא התחיל ולא נסתיים דבר, אלא כל האירועים האלה ואלפים כמותם הם חלק מקונטינוואום חסר פשר שנמשך ככל הנראה מן האין אל האין כמו מכוניות שמזנקות מתוך פתח של מנהרה בהרי האלפים, ולרגע הן זורמות לעין השמש עד שהן נבלעות בפתח האפל של מנהרה אחרת, שמנקודת ראותן של חלק מהמכוניות הנעות מצפון לדרום זו המנהרה הבאה, ומנקודת ראותן של המכוניות הנעות בכיוון ההפוך זו המנהרה שעברה. משמע, גם למושגים של עבר ועתיד אין משמעות במרחבי הקונטינוואום הזורם ומתפשט בעת ובעונה אחת לכל הכיוונים האפשריים. פירוש הדבר שבדרמטורגיה של התיאטרון הבלתי אפשרי אין משמעות לזמן: אין שום הכרח לצפות בהתרחשות מספר 53 לפני התרחשות מספר 24 ולהפך. סדר הצפייה הוא מקרי, והוא תלוי בתנועתו של הצופה בתוך סביבה רבי-חללית שבה מתרחשים אירועים רבים ושונים, ולא בתנועה של מספר אירועים בסדר קבוע מראש לעיניו של צופה פאסיבי, מקובע במקומו. התיאטרון הבלתי אפשרי הוא איפוא חסר כל נאראטיב. הוא מאפשר לכל צופה לבנות ובעצם לבדות את הנאראטיב שנובע מתנועתו שלו בתוך הקונטינוואום של אירועי התיאטרון הזה.

ממה בנויים האירועים השונים של התיאטרון הבלתי אפשרי?

הם בנויים מכל מה שאפשר להעלות על הדעת. ייתכן שבחלל מסוים שלושה שחקנים יבשלו ארוחה שמורכבת ממרק, מתבשיל קדירה וממרק פירות, ובו בזמן ישירו או ישוחחו או יתווכחו, ובחלל אחר זוג יתעלס, בעוד בחלל שלישי גבר יבוא לבקש את עזרתו של מטפל ובחלל רביעי ארבעה גברים רוחצים באמבטיות ומחליפים רשמים על חיי האהבה שלהם, בעוד בחלל חמישי מתווכחות שתי נשים על הגלובליזציה והשלכותיה על תיאוריית סוף ההיסטוריה, ובחלל אחר פליטה מארץ אפריקאית מדווחת למצלמה על בריחתה מסוחר עבדים סומאליים שקנו אותה מצידי עבדים סודניים.

המשותף לכל האירועים הללו הוא שאין הדמויות נושאות שום תווית שעליה רשום שמן ומוצאן ושאר ירקות שהתיאטרון האפשרי אינו מוכן לקבלן בלעדיהם לחממה שלו.

אגב, אותה שחקנית ששיחקה את הפליטה האפריקאית תעבור מהחלל שבו שיחקה את הדמות הזו לחלל אחר, ושם היא תהיה אולי מנכ"לית של קונצרן תרופות שצריכה לקבל החלטה על הוצאת תרופה חדשה לשוק מבלי שזו נוסתה כל צורכה.

מכל האמור לעיל מתברר שהתיאטרון הבלתי אפשרי הוא אולי תיאטרון העולם היחידי האפשרי בזמן הזה, שבו תודעת האדם מפולשת כמו רשת האינטרנט.

זהו תיאטרון שבו האינטימי ביותר עשוי לדור ליד ההמוני ביותר, ולצופה נתונה האפשרות לגלוש בין האירועים הברזמניים על פי בחירתו, ומבלי שמישהו כופה עליו השתלשלות סיפורית אחת. זהו תיאטרון שמביא לידי ביטוי את דחיית חממות הנאראטיבים שאפיינו את התקופה הפוסט-מודרנית ואת אידיאולוגיית הרב-תרבותיות שאפיינה אותה, ושהייתה בעצם רגרסיה לעולם של חממות אתניות ושבטיות טרום-מודרניות.

אם ישאל השואל לשם מה לו מין תיאטרון כזה אם הוא יכול לגלוש כרצונו באינטרנט, ישיבו לו אנשי התיאטרון הבלתי אפשרי כי אכן, זכותו לגלוש באינטרנט כרצונו, ואיש איננו מבקש ממנו להתנסות בתיאטרון הבלתי אפשרי. איש גם לו מבטיח לו שיצא מהתיאטרון הזה עם חוויה תיירותית של מי שביקר בחממה של גן בוטני.

שאלה לגיטימית היא מה צידוק קיומו של מין תיאטרון רב-אירועי, כאוטי, אנרכי, בלתי עלילתי ובלתי סיפורי. התשובה היא שתיאטרון כזה הוא אולי היחיד שמסוגל להרחיב את תחומי תודעת הזמן והעולם שבו עוברים חיינו ברבע השני של המאה ה-21. דמיינו הצגה שמתחילה בתשע בליל שישי ומסתיימת בחמש לפנות בוקר בשבת. אנשים שהספיקו לצפות במהלך הלילה ב-20 סצנות מתוך 60 הסצנות השונות שהתרחשו במהלך הלילה בעשרה חללים שונים, נפגשים עם עלות השחר בארוחת-בוקר משותפת בחלל חדר-אוכל, כשמסביב לכל שולחן מסיבים עשרה בני-אדם שכל אחד מהם צפו בקומבינציה שונה של סצנות, והם מחליפים רשמים תוך כדי ארוחת הבוקר על מה שחוו במסע הלילי בין חללי-האירועים והסצנות השונות, ונוצרת סביב שולחנות ארוחת הבוקר קהילה שעוסקת באינטנסיביות בעיבוד מידע וחוויות ממה שחוו במהלך הלילה.

האם צרכני התרבות בזמננו, ובתוכם צרכני התיאטרון בפרט, מעוניינים בכלל בחוויה שחורגת מתחומי החממה של התיאטרון האפשרי? האם יש אפשרות בתנאי המשק והכלכלה של היום לקיים את התיאטרון הבלתי אפשרי? דומה שהאפשרויות לקיומו של תיאטרון כזה מצטמצמות והולכות, וכותבי מחזות נדונים להמשיך ולדשדש במי האפסיים של התיאטרון האפשרי שחותר לצמצם את משך ההצגות לשעה ורבע, מקסימום שעה וחצי של עלילה קלה לעיכול, שמשמשת בעיקר מתאבן לפני האירוע הגסטרונומי הרציני של הערב במסעדה הסמוכה לתיאטרון.

זמרת רחוב יהושע סובול

קטע מתוך מונודרמה בכתובים מאת יהושע סובול

*השירים "לאורך הים" ו"בוא אליי" מאת אילה אשרוב

במה ריקה.

גיטריסטית שמשחקת נגנית-רחוב יושבת בפאת הבמה. לרגליה מונח נרתיק פתוח של גיטרה, ובו מוטלות מטבעות.

הגיטריסטית מבצעת יצירה קלאסית לגיטרה.

על רצפת הבמה פזורות פיסות קרטון בגדלים ובצבעים שונים. במהלך ההצגה הזמרת תרים את פיסות הקרטון מהרצפה, תחשוף לקהל את הכתוב עליהן, ותחזור ותשליך אותן על הבמה.

הדמות: זמרת רחוב.

(הזמרת נכנסת. פונה לקהל.)

אני נמצאת פה איתכם עכשיו הודות לפגישה מקרית עם אדם אבוד שחי באוויר החופשי. תחת כיפת השמיים.

ליתר דיוק – על החוף. על שפת הים.

זה היה לפנות ערב. הלכתי יחפה לאורך החוף עד שהגעתי לחוף עזוב. שום נפש חיה לא נראתה בסביבה. התחלתי לפשוט את הבגדים כדי להכנס לים. פתאום שמעתי קול:

– ערב טוב ייאוש!

הסתובבתי לראות מי זה. לקח לי כמה שניות עד שהבחנתי בו. איש בודד כמו סלע בין הסלעים. הוא רבץ שם, נשען בגבו על צלע גבעת כורכר שיורדת לחוף.

דומם כמו פסל. צרוב משמש ורוחות ואוויר ספוג מלח ים.

– ערב טוב ייאוש, החזרתי לך, לא ראיתי שיש פה מישהו.

– זה בסדר, הוא אמר, אני אדם שקוף. לאן את שוחה?

- לכאריבדיס, אם אתה יודע מה זה.
- את מדברת עם גופה של משורר, הוא צחק. כאריבדיס היא שיבוש יווני של המילים העבריות "חור-אבדון", שהיא מערבולת האבדון באודיסיאה. כל מי שנקלע אליה נשאב לתהומות הים.
- תודה על המידע.
- הייתי מצטרף אלייך.
- יאללה! בוא!
- יש לי רק שתי בעיות. אני לא יודע לשחות, ואני לא צריך להשתין, אז אין לי סיבה להיכנס לים.
- פרצתי בצחוק.
- האמת, הוא אמר, אני מסוגל לחצות את הלה-מאנש. התכוננתי להיכנס למים כשראיתי אותך באה מרחוק.
- וזה עצר אותך? הגעתי הנה לגמרי במקרה.
- במקום לענות לי, הוא ניגש אליי, כרע לרגליי וכתב בשתי אצבעות ארוכות בחול הרטוב:
- "כל פגישה היא מקרית. אבל אם פוגשים את האדם הנכון, הבלתי נמנע קורה."
- מה הוא הבלתי נמנע? שאלתי. הוא שוב ענה בכתב על החול:
- ייאוש פוגש ייאוש - נולדת תקווה.
- אל תבזבו את הייאוש, אמרתי לו, אתה עוד תזדקק לו. למה אתה כותב משפטים בחול? הלא הים כבר מחק את מה שכתבת.
- הוא ענה לי:
- לפחות הספקת לקרוא. לספר האחרון שלי לא היה אפילו קורא אחד.
- איך קראו לספר?
- "לאדם הנכון".
- מה זה האדם הנכון?
- האדם הנכון הוא מי שמוכן לשמוע את השאלה שלך.
- אתה רוצה לשמוע את השאלה שלי?
- כן, מאוד. תשמיעי לי אותה.

(הזמרת מבצעת את השיר "לאורך הים").

תגיד לי איך לעצור את הדמעות
 תגיד לי איפה יש עולם אחר לבכות
 תגיד לי למה אין אמת, רק הזיות
 אז למה לנסות ולהמשיך עכשיו לחיות

לאורך הים
 אין גלים יש עולם
 שנשבר לרסיסים על המזח.

תגיד לי איך לעצור את הדמעות
 תגיד לי איפה יש עולם אחר לחיות
 כשאנשים רצים אל תופת כמו אל ים
 אני ארוץ אל תוך האש אם יחזרו משם.

לאורך הים...

כשסיימתי לשיר, הוא כתב על החול:

"תודה לזמרת המיואשת. המאושר באדם"

אמרתי לו: אתה עובר בקלות מייאוש לאושר.

הוא ענה:

- אחרת לא הייתי יכול לחיות פה אפילו רגע אחד.

שאלתי אותו:

- איך קוראים לך?

הוא צחק:

- אף אחד מזמן לא קורא לי. ואני לא קורא לאף אחד.

- אז איך אתה רוצה שאקרא לך---

בתור תשובה הוא הציג לי דסקית זיהוי צבאית שהייתה תלויה בחבל על צווארו,

עליה היו חרותות המילים:

"בנאדם Kaputt"

- יודעת מה זה "קאפוט"? הוא שאל בהתגרות.

- אדם אבוד, אמרתי. מה קרה לך?

- האדם שהייתי התבזבז במלחמות, הוא אמר. אני הצל שלו.

- ואיפה הוא? שאלתי

- חפשי אותו, הוא אמר. אם תמצאי אותו - תודיעי לי.

למחרת נתקלתי בו במפתיע, ב"אדם האבוד", לא בחוף הים. הוא ישב על ארגז פלסטיק ירוק. ליד הכניסה לגן העטלפים, מול התיאטרון הלאומי.

עצרתי במרחק מה ממנו. עמדתי והתבוננתי בו. הוא היה שקוע בכתיבה בעט לבד עבה על לוחות קרטון. לידו עמד בקבוק יין אדום פתוח. מדי פעם הפסיק את הכתיבה ולגם מהבקבוק. לוחות קרטון שעליהם היו כתובים משפטים מוזרים היו תלויים מאחוריו על גדר הגן.

מדי פעם הרים את עיניו מלוח הקרטון שהיה מונח על ברכיו, ושלח מבט בוחן לעוברים ושבים על פניו, ומייד חזר לכתוב בקדחתנות.

הוא כתב:

"עשרת הדיברות כתובים על הפנים של בני-אדם. על מצחו של הרוצח כתוב לא תרצח. על מצח המנהיג הדתי כתוב: לא תישא שם אלוהיך לשווא. על מצח המנהיג המושחת כתוב: לא תטה משפט ולא תקח שוחד". ועל שתי לחייו כתוב:

"אל תאמין באף מילה מפי

אל תאמין בכל אשר אומר

אני פוליטיקאי שקרן

שאת נשמתו לשטן מכר."

מדי פעם אנשים עצרו ועמדו לקרוא את המשפטים שהוא כתב על הלוחות.

הוא התבונן בקהל הקטן של גברים ונשים שלטשו אליו עיניים, וכתב:

"הפנים שלכם הם שיא ההתפתחות שאליו הגיעו קופי האדם. השימפנזות מסתכלות עלינו וצוחקות. הן אומרות לילדים שלהן: תסתכלו על בני האדם. היה להם כדאי להיפרד מאיתנו בשביל לחיות חיי עבדים משועבדים לכסף, כוח ואמונות טפלות?"

עמדתי שם, בקהל הקטן שנאסף לקרוא ולפענח את הדברים שהוא כתב בכתב יד קשה לפענוח. חिकיתי שיבחיין בי. לבסוף נגשתי אליו. עמדתי ממש לפניו. הוא הרים את עיניו. סקר אותי במבט תוהה כאילו הוא רואה אותי בפעם הראשונה בחייו.

אמרתי לו: הלו. שלום.

במקום תשובה הוא העביר את ידו על פיו לסמן שהוא אילם. לא יכולתי לעצור בעצמי. אמרתי: אתמול בלילה פגשתי על שפת הים את הצל שלך.

הוא ביקש שאחפש אותו, ואם אפגוש אותך - שאמסור לך שיר שהוא כתב בחול בנוכחותי:

(הזמרת שרה את השיר "שיר מתחיל במילה")

שיר מתחיל במילה
 כמו שאדם נגמר
 תמיד יש מילה ראשונה
 של שיר תמיד מילה אחרונה
 שאדם אמר
 לפני שלא אמר
 יותר דבר
 לפני שאמר
 מילה אחרונה
 מה אמר אדם
 לפני שנגמר
 בצעקה הראשונה
 נמצאת גם האחרונה
 וכל הצעקות
 שבחיי
 כל השתיקות
 שהוא ישתוק
 בילדותו
 בבגרותו
 בזקנתו
 בחייו
 ובמותו

לתדהמתי ולתדהמת הקהל הקטן שהתאסף סביבנו האיש האבוד לקח ערימה של פיסות קרטון וכתב עליהן משפטים קצרים בכתב יד שנראה ככתב חרטומים.

גבר צעיר שהצטרף לחבורה התנדב לפרש את הכתוב:

הצל שלי אוהב את הרצון שלך.
 את האנרגיה שזורמת ממך.
 את התשוקה שאת משדרת.
 את החופש שלך. את הביטחון שלך.
 את החן שלך. את קסם האישיות שלך.
 את התום שלך. את הכוח שלך לאהוב.
 את היכולת שלך לתת ולקבל אהבה.
 את הנחישות שלך.

את הכישרון שלך להעניק תקווה לאדם מיואש.
 את החום שלך. את העדינות שלך. את ההתלהבות שלך.
 את המסירות האינסופית שלך לאנשים שאת אוהבת.
 את המסתורין של האישיות שלך.
 את כל זה הצל שלי רוצה לקחת איתו הלילה בדרכו האחרונה לכאריבדיס.
 אמרתי לו:
 – תמסור לצל שלך שאני אהיה הלילה בחוף העזוב.
 על כך השיב לי בכתב:
 "אין לי קשר ישיר עם הצל שלי".

אמרתי לו:
 – אם במקרה יהיה לך קשר איתו, תמסור לו שאם לא אמצא אותו בחוף העזוב
 אני אשחה לכאריבדיס לחפש אותו.
 בערב הגעתי לחוף העזוב. האיש האבוד שלי לא היה שם. שוטטתי על החוף
 הלוך וחוזר לאורך הים ולא מצאתי אותו. קראתי לו: איפה אתה? אם אתה שומע
 אותי – ענה לי! לא באה שום תשובה. עמדתי מול הים שרחש מולי בחשיכה,
 וקראתי לו בשיר שחיברתי במיוחד למצב ולרגע הזה:

(שרה את "שבועת האוהבים")

בוא אליי בוא ונאהב
 כמו בכל השירים שכתבנו
 בוא אליי כפות רגליי
 עומדות אחת אחת לרגליך

מלא אותי במילים שלך
 עטוף אותי מול החשכה
 כל הלילה נשקו הגלים לחוף
 אור האיר גוף בגוף
 נשבענו מזמן
 נמצא מקום
 יצא עשן ונגשים חלום
 חושך ירד ובא יום

מלא אותי במילים שלך
 עטוף אותי מול החשכה
 כל הלילה נשקו הגלים לחוף

אור האיר גוף בגוף
 נשבענו מזמן
 נמצא מקום
 יצא עשן ונגשים חלום
 חושך ירד ובא יום

שום סימן ממנו לא נראה לא על החוף ולא בים. פשטתי את הבגדים ונכנסתי למים. שחיתי ללב ים. פתאום הוא הפתיע אותי. בלב ים. אמרתי לו: איך נפגשנו? והוא ענה לי: שמעתי את השיר שלך. עשיתי פניית פרסה לעבר החוף ושחיתי לכיוון הקול שלך. התחבקנו. במים.

- עכשיו חזרי לחוף.

- לא חוזרת בלעדיך.

- את צעירה. כל החיים לפניך. חזרי לחוף.

- ואתה?

- אני לא קיים. אני רק צל של משורר-חול-וקרטון שהים והזמן מוחקים את האותות שהוא שולח לחלל---

- אתה קיים יותר מכל האנשים שמתרוצצים כמו מקקים מסוממים מהבית לעבודה ומהעבודה למסעדה לפגישות עסקים ופגישות עם חברים---

- אני מיותר, הוא אמר, אף אחד מהאנשים האלה שאת מתארת לא צריך את השירים שלי. הרוצחים ממשיכים לרצוח, השקרנים ממשיכים לרמות ולבוז לאידיוטים שממליכים אותם על עצמם, והשליטים המושחתים ממשיכים לחיות בארמונות על מתנות ושוחד ושלמונים. מי צריך אותי בארץ החולה ובעולם הנוטה למות. הכרישים בים לפחות ייהנו מהבשר שלי. חזרי לחוף.

- עשיתי את כל הדרך עד אליך. יותר מזה אני לא יכולה. אף אחד לא יכול להכריח אף אחד לבחור בחיים. אני לא אגיד לך שאין לי חיים בלעדיך. לא רוצה להטיל עליך אחריות או אשמה. צר לי עליך. הסתובבתי ופניתי בשחיית חתירה נמרצת לחוף.

הגעתי לחוף ויצאתי מהמים.

לתדהמתי הוא יצא מהמים במרחק מה ממני.

שנינו היינו עירומים.

הוא לקח דלי חלוד של משחקי-ילדים שהיה מוטל בחול על החוף.

כיסה בו את חלציו, בא אליי ואמר לי:

- הצלת אותי בפעם השנייה. נפלאתה אהבתך לי. מה מצחיק אותך?

אמרתי לו:

- המחשבות שלך.
 - מה אני חושב? - הוא שאל כשהוא מהדק את פתח הדלי לגופו.
 - אתה חושב שלדלי שלך יש תחתית...
הוא הסיר את הדלי, גילה מה שראיתי, ופרץ בצחוק.
 - זהו, אמרתי, אין לנו מה להסתיר.
 - רק כשאין מה לגלות אין מה להסתיר, הוא השיב.
 - מה יש לגלות?
 - אל תשאלי מה, הוא אמר. אנחנו רק בתחילת הדרך.
 - הדרך לאן?
 - כשנגיע, נדע. גם כשאלוהים ברא את העולם
הוא לא ידע מראש אם מה שהוא עושה
הוא טוב או רע.
 - רק בסוף כל יום, אחרי שראה מה הוא עשה
נאמר: וירא כי טוב.
- ככה זה כשעולים על דרך היצירה. יצירה אמיתית היא לא תוצר של פס ייצור שבו התוצר הסופי מתוכנן מראש. יצירה חיה נוצרת מצעד לצעד, מרגע לרגע. מפגישה לפגישה מפתיעה של היוצרים עם חומרי היצירה.
- אתה אומר שאנחנו יוצרים את הדרך שלנו תוך כדי הליכה.
 - זה מה שקורה כשנכנסים למבוך בלב הר-ינוס.
 - מה זה הר ונוס?
 - זה הר האהבה והיצירה. כל צעד לעומק ההר יוצר בו מבוך של מנהרות.
רוב בני האדם נבהלים אחרי הצעדים הראשונים כשהם קולטים את המבוך
שנפתח אל לב ההר, והם פונים אחורה וממהרים לברוח החוצה מרוב פחד
שילכו לאיבוד במבוך שמסתבך והולך עם כל צעד שעושים לתוכו---
 - אתה אומר שאנחנו יוצאים לדרך בלי לדעת לאן היא מובילה אותנו?
בלי לדעת מה יהיה? מה הסוף?
 - אל תשאלי מה יהיה. אל תשאלי מה הסוף.
- הרצון לדעת מראש מה יהיה - מה הסוף - הוא ביטוי ליוהרה שהורגת מראש כל יצירה. אסור לנו להתמכר לטיפת גאווה על מה שכבר עשינו. לרצות לדעת מה הסוף זה להעביר את החיים שלנו לפס ייצור אוטומטי. זה לחיות בלי לחיות באמת.

או שנלך מרגע לרגע
משעה לשעה מיום ליום – ונראה
אם מה שנעשה הוא טוב.

או שנתמכר לגאווה על מה שכבר עשינו, ונתחיל למחזר את מה שעשינו,
ונמשיך לחיות חיים ממוחזרים, בלי לחיות באמת.

(המנגינה של "אל תשאל מה היה" מתחילה להתנגן. הזמרת מספרת לקהל:)

עמדנו שם עירומים בלילה
הים לחש מנגינה
ואני שרתי---

אל תשאל מה יהיה
אל תשאל מה הסוף
אל תשאל
מה הולך להיות
מה אכפת לך
מה יהיה
מה הסוף
אל תחיה יותר
בלי לחיות

כל מה שעשיתי
כל מה שאגרתי
כל מה שקניתי
כל מה שמכרתי
לא שווה מילה
תן לי כוח
לברוח ממה שהייתי
להתחיל הכול
מהתחלה

להמשיך לדבר
להמשיך לומר
להמשיך לבכות
ולצחוק
עד שאמצא

סופסוף את הכוח
לסגור את הפה
ולשתוק

- אני דיברתי, הוא אמר, חשבתי בקול רם, ואת הפכת את הדברים שלי לשיר.

מתוך "מי כמוני" רועי חן

במרכז לרפואת הנפש "אורות" מאושפזים חמישה בני נוער. הם ישנים יחד, אוכלים יחד ויוצרים יחד הצגה. על הנפש, כמובן. המחזה מעניק הצצה למחלקה הסגורה, אל חיייהם של הצוות הרפואי, בני הנוער וההורים שלהם, אבל זהו גם הסיפור של כולנו, כי הילדים האלה, המגיעים מכל מגזר, מכל מעמד סוציאקונומי, הם הילדים של כולנו. הם אנחנו, רק בווליום אחר. המחזה מבקש לדון בכוחו המרפא של התיאטרון מתוך תקווה להעלות את מפלס החמלה שנמצא תמיד בסכנת ירידה. "מי כמוני" נכתב כתוצאה מביקורים בשיעורי התיאטרון בבית הספר "שחף" ובמחלקה לנוער במוסד לבריאות הנפש "אברבנאל".

המחזה, שעדיין לא ראה אור כטקסט, מציג בתיאטרון גשר בבימוי אילאיל סמל מאז שנת 2020. כמו כן, מעל 40 מגמות תיאטרון בבתי ספר בחרו בו כהפקת הבגרות.

תמונה 4 החווה

יורש. אני יכול לבקש ממך להרים את השרוול?

אלמה. לא שמעת על מי טו, ד"ר יורש?

יורש. אלמה...

אלמה (היא מראה זרוע חבושה). בגדתי בעצמי, כמו שידעתי שאני אבגוד, אמרתי לך שאני צרות, אתה יודע שאני לא טובה.

יורש. את כן טובה.

אלמה. לא, נו... זה איימי וויינהאוס... I cheated myself

יורש. אני מזכיר לך שסיכמנו שאם את חותכת שוב, את יורדת רמה.

אלמה. נו ו...

יורש. אז חתכת.

אלמה. נו ו...

יורש. את תרדי רמה...

אלמה. נו ו...

יורש. ואת לא תשתתפי בהצגה.

אלמה. למי אכפת? אני לא רוצה להשתתף בחיים, אתה מאיים עליי עם ההצגה?

יורש. אלמה, זה לא אשפוז ראשון שלך אצלנו.

- אלמה. שלישי.
- יורש. את נערה סופר אינטליגנטית.
- אלמה. והוא מנסה גישה חדשה – חנפנות. אבל זה לא עובד לו...
- יורש. אמרת שהתרופה החדשה עושה לך טוב.
- אלמה. היא עושה לי רע. אני לא מרגישה כמוני.
- יורש. אני רוצה להציע לך לחתום על חוזה.
- אלמה. חוזה?
- יורש. חוזה בינך לבין עצמך. אני לא צד בזה, אני רק עד. את מתחייבת בפני אלמה לא לחתוך. ואת יכולה למלא את מספר הימים שנראה לך הגיוני שתעמדי בזה.
- אלמה. למה לי לחתום על זה?
- יורש. כי אני רוצה שתצאי מפה.
- אלמה. כי אתה שונא אותי.
- יורש. אני בכלל לא שונא אותך ואת יודעת את זה.
- אלמה. אז למה אתה רוצה שאני אצא מפה? את מי שאוהבים שומרים קרוב, לא?
- יורש. אמרת לי פעם שאת רוצה להיות פסיכיאטרית כשתהיי גדולה.
- אלמה. שיניתי את דעתי, אני לא אהיה גדולה.
- יורש. אלמה, את מרגישה פה יותר מדי כמו בבית. ואני חושב שבחוץ מחכה לך עולם שלם.
- אלמה. עולם שלם של חארות.
- יורש. תדעי לך שהרבה מהחארות האלה, היו יכולים להיות פחות חארות, אם מישהו היה רואה אותם בזמן ומקשיב להם.
- אלמה. מקסים, אני אתן את הטלפון שלך להוא שאנס אותי כשהייתי בת 13, שתראה אותו ותקשיב לו קצת.
- יורש. אני התכוונתי שאני רואה בך את הכוח להקשיב לאנשים, ללמד אותם, להציל אותם.
- אלמה. ואם לא בא לי? אם בא לי פשוט להפסיק. די, לא רוצה להיות פה. רוצה למות.
- יורש. אני איאלץ להפריע לך בזה.
- אלמה. תגיד, מאיפה עוזת המצח הזאת שלך לעצור אדם בר דעת שמבקש למות?
- יורש. מאיפה? מניסיון. ישבו פה מולי נערות חכמות, לא כמוך, אבל חכמות

מאוד, הן הבטיחו לי שהן יתאבדו. ולא קיימו. שבוע או חודש, או אפילו שנה אחר כך הן מצאו טעם לחיים. אוקיי, לא כולן הולכות עם פרצוף של סמיילי, אבל הן בחיים, חלק הקימו משפחה, חלק עוסקות באמנות, אחת מהן, למשל, עושה עבודה מדהימה עם נערים על הספקטרום.

אלמה (חוטפת את נייר החווה וכותבת). "אני, אלמה, מתחייבת בפני עצמי לא לחתוך למשך..."

יורש. יומיים, שלושה, זה הרי הכול הסכמים פנימיים שאנחנו עושים עם עצמנו. אלמה. (משליכה לרגליו שקל) עוד פסיכולוגיה בשקל. בסוף יהיה לך לגלידה. (מקמטת את החווה, זורקת לו אותו בפנים ועוזבת)

על הנוסח העברי של המחזה "ציפורים כולם"

מאת ווג'די מועוד

אלי ביז'אורי

בקיץ 2017 המחזאי הקנדי ממוצא לבנוני, ווג'די מועוד, שחתום על מחזות שעוסקים בשבר ובכאב של מולדתו ("שרופים"), החליט לחצות את הקו האדום שלו ולהתמודד לראשונה גם עם הכאב של האויב, אנחנו. נאמן לתחושת בטן חזקה הוא בחר לוותר על הצרפתית כשפת המחזה, מתוך רצון להיות נאמן לשפות של הדמויות (אנגלית, גרמנית, ערבית ועברית) וקיבץ להקת שחקנים יוצרים ומתרגמים מצרפת, ישראל, סוריה, יוון, שווייץ, גרמניה וקנדה. להפקתו הראשונה כמנהל תיאטרון La Colline - Théâtre National בפריז קראו "ציפורים כולם". זוהי סאגה המשפחתית שמתודלקת על ידי המציאות האלימה של אזורנו, במהלכה מצליח מועוד לפרק על הבמה לגורמים את מושג הזהות שמפרק אותנו ביום יום.

עלילת המחזה, בקצרה: בספרייה בניו יורק נפגשים איתן, סטודנט יהודי למדעים ממשפחה גרמנית-ישראלית, וואחידה, סטודנטית אמריקאית-מוסלמית להיסטוריה, ומתאהבים. כשאתן עומד להציג בפני משפחתו בארוחת ליל הסדר, עימות עם אביו מתניע שרשרת של אירועים דרמטיים שנעים בין ניו יורק, ירושלים וברלין ובין העבר וההווה המדממים של אזורנו.

בחווייה האישית, היה זה פרויקט תיאטרלי שבו הדינמיקה בין החומר הדרמטי לבין הדרמה שבציוות האנושי בחדר החזרות הייתה ייחודית ומסעירה. סורים, גרמנים, ישראלים וצרפתים, נוצרים, יהודים ומוסלמים בני שלושה דורות שונים נעים בין שפות, מערבולות, תהומות ורגעי חסד, שותפויות גורל, נקודות-מפגש ומבואות סתומים הן בעולם הפנימי של המחזה והן מסובין סביב שולחן החזרות. ההצגה זכתה להצלחה שאיש לא ציפה לה ורצה במשך ארבע שנים תוך שנולדות לה עוד ועוד גרסאות בת במדינות שונות. הצוות המקורי ובו לאורה ריבלין, רפי תבור, רפי וינשטוק ודריה שיוף "שלנו" הפך ממש משפחה. הקונטרסט בין מחזה מפוכח, כואב, אמיץ ומטלטל, שמסתכל למציאות באדום של העיניים, לבין העובדה שעל הבמה פועם עולם שאין בו גבולות של שפה, דת ולאום - מייצר רגעים של אוטופיה מפוכחת לצד כאלה של ייאוש תהומי. זה מונומנט חי ונושם של אנושיות על כל גווניה; הסאגה המשפחתית האינטימית הזאת מציגה פנים רבות, בשפות שונות ובזוויות ראייה מדויקות עד דקירה של השנאות, הטראומות והאידיאולוגיות של אנושיותנו המרוטה ואזורנו החבול - כל זאת בלי שמץ של

דידקטיות או שיפוט. מניפה בלי מניפסט, כזו שלא מאפשרת לאוטומציות של כל צופה שהוא "לנצח" ומחייבת אותו להתבונן, להקשיב, לכעוס ולכאוב, ולטעמי גם להתמודד עם האמונה העיקשת, המבצבצת מבין הסדקים, של יוצרה ושותפיו ברוח האדם.

וסגירת מעגל קטנה: באחד מערבי החזרות התבדחנו ווג'די ואני נוגות על כך ששני אנשים שנולדו במזה"ת על אותה רצועת חוף, במרחק 200 ק"מ זה מזה, צריכים להרחיק עד פריז כדי להיפגש. שאלתי אותו איזה מחזה שלו היה הכי רוצה שיתורגם לעברית ויוצג בישראל. הוא מייד ענה "קו החוף". אני לא שאלתי למה. בקיץ 2022 עלה "קו החוף" בבימוי של שי פיטובסקי בתיאטרון אלעד באילת, קרוב מאי פעם למקום, לאנשים, לשברים ולתקוות שבעקבותיהם נכתב.

"ציפורים כולם" עתיד לעלות בתיאטרון בית לסין.
תרגום: אלי ביז'אווי

[6] דלת.

וואחידה מדפקת על דלתה של לאה.

וואחידה: תפתחי! תפתחי! (דופקת.) אני יודעת שאת שם... (דופקת.) תפתחי, לעזאזל איתך, תפתחי! תפתחי את הדלת הזאת, כלבה!

לאה: תפסיקי! את תכאיבי לעצמך ותהרסי את הדלת.

וואחידה: תפתחי לי!

לאה: מה את רוצה?

וואחידה: איתן גוסס!

לאה: תתקשרי למשפחה שלו!

וואחידה: את המשפחה שלו!

וואחידה שוב דופקת. לאה פותחת.

לאה: מה את רוצה ממני!

וואחידה: צריך להודיע להורים שלו!

לאה: אני לא יודעת על מי את מדברת!

וואחידה: ההורים של איתן!

לָאָה: מי זה איתן?

וואַחַידָה: את סתומה או מה! הוא היה איתך כל השבוע!

לָאָה: הגיע בחור, לא היה לי מושג מי הוא, אפילו לא ידעתי שהוא קיים.

וואַחַידָה: אתם דיברתם, אתם אכלתם יחד!

לָאָה: מתי?

וואַחַידָה: כל יום!

לָאָה: זה מה שהוא אמר לך?

וואַחַידָה: כן!

לָאָה: הוא שיקר לך!

וואַחַידָה: למה שיעשה דבר כזה?

לָאָה: אין לי מושג! אבל לא ראיתי אותו מאז והוא שיקר לך.

וואַחַידָה: אני לא מבינה! אתם לא דיברתם?

לָאָה: לא! עכשיו תלכי!

וואַחַידָה: בשביל זה הוא בא הנה! הוא חשב שתוכלי לענות על השאלות שלו!

לָאָה: הוא טעה!

וואַחַידָה: הוא רצה לבקש ממך שתספרי לו על אבא שלו...

לָאָה: לכי מפה!

וואַחַידָה: מי זה דוד, הבן שלך...

לָאָה: אני לא יודעת! תלכי!

וואַחַידָה: את כן יודעת! את יודעת ואיתן יודע שאת יודעת!

לָאָה: מה אני יודעת!?

וואַחַידָה: מי זה אבא שלו. מי זה דוד, מי הבן שלך! הם הגיעו מברלין לחגוג את

פסח עם איתן בניו יורק. בעלך לשעבר, שכחתי את השם... איך קוראים לו.

לָאָה: גם אני שכחתי את השם!

וואַחַידָה: אתגר! ודוד ונורה, ההורים של איתן. הוא לא סיפר לך כלום? הוא לא

סיפר לך מה קרה?

לָאָה: מה קרה?

וואַחַידָה: הארוחה. ערב פסח. איתן התעקש שהשנה הם יבואו. אני תמיד בא אליכם

לברלין, תבואו אתם הפעם! אני אראה לכם את הקמפוס, את המעבדות,

את הספרייה, אכיר לכם את החברים! אז הם באו וכולם התחילו לדבר

על קווי אורך וקווי רוחב: ברלין יותר צפופית מניו יורק ושם כבר אביב שם ובניו יורק, שהיא בקו הגובה של מרסיי, עדיין שלג! הוא לקח אותם למוזיאונים, פארקים בתי־כנסת, פסל החירות, הוא לא חסך בכלום, הוא אפילו הזמין רב לארוחה, לְסֹדֵר, כדי לשמח אותם, כמיטב המסורת!

לָאָה: למה?

וואַחֲדֵיךָ: כדי להציג אותי בפניהם! אותי! להגיד להם: אני אוהב מישהי כבר שנתיים ולמישהי הזאת קוראים וואַחֲדֵיךָ.

[7 סדר.

ניו יורק. ליל־סדר.

אתגר, דוד, נורה, רב, איתן.

ביניהם וואַחֲדֵיךָ מגוללת בפני לאה את הסיפור.

נֹרָה: וואַחֲדֵיךָ?! לאיתן תמיד היה הכישרון להפתיע אותנו.

אַתָּגֵר: איתן, נכד יקר שלי, תן לי לחבק אותך, בוא. אתה שמחת וְקָנַתְי, מתנה מאלוהים, אוצר קטן שלי, אהבה גדולה שלי!

רב: את לא יודעת כמה הבן שלך מעריך אותך.

נֹרָה: אז אתה ידעת מזה?

רב: איתן בא להתייעץ איתי.

נֹרָה: אה! אתה הצעת לו לערוך את הארוחה הזאת.

רב: זה זמן טוב לבשורות טובות.

אַתָּגֵר: ואיזו בשורה!

נֹרָה: אח... איתן... אתה יחיד במינו.

אַתָּגֵר: איזה חדשות נפלאות!

נֹרָה: איפה מצאת את הרב הזה? אתה מדבר גרמנית כל־כך טוב!

רב: הגרמנית שלי די בינונית. המשפחה שלנו במקור מדרום אפריקה היגרה לרומניה, אבל לחלק שדובר גרמנית, שסופח בהמשך להונגריה. סבא שלי היה רב גדול, לא הכרתי אותו כמובן, הוא עלה בעשן עם כל השאר אבל אמא שלי העריצה אותו ונעשיתי רב קצת כדי למצוא חן בעיניה. אמא לא כל־כך טיפלה בי בגלל הטירוף של אותם ימים. הייתי עוד צעיר כשהיא הפסיקה לדבר אנגלית והסכימה לדבר רק גרמנית, אז כדי שאוכל לדבר איתה למדתי את השפה.

נוֹרָה: סיפור מרגש...

רב: תודה. טוב. נמשיך. "עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיּוֹצֵאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה. וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מִשְׁעַבְדִּים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם".

דוד: אם היית רוצה להכאיב לנו לא היית מתנהג ככה.

אַתָּגֶר: דוד, אל תלך ראש בראש עם החיים.

דוד: מי הולך ראש בראש עם החיים?

אַתָּגֶר: הבן שלך מאושר, זה מה שחשוב

דוד: יש דברים שאנחנו לא מוכנים לקבל. אני לא אומר דברים רעים, רק כאלה שאנחנו לא מוכנים לקבל.

אַיִתָּן: בכל אופן אני לא מבקש את ברכתכם.

דוד: לא על זה מדובר! זה החיים שלך, אתה חופשי, אין חוק שאוסר עליך לאהוב את מי שתרצה, אבל יש חוק אחר עתיק יותר, חוק קדמון, שמקורו בדם אבותינו, שהופך אותנו ערבים זה לזה.

אַיִתָּן: לא מתחשק לי להרגיש אשם!

דוד: כאן השגיאה שלך.

אַיִתָּן: אני שוגה בזה שאני לא רוצה להרגיש אשם?

דוד: אתה שוגה וטועה.

אַיִתָּן: אני טועה.

דוד: אם היית מכיר טוב יותר את תחושת־האשמה, אם היית נושא אותה כמוני, לא היית מעמיד אותנו היום במצב הנורא הזה...

אַתָּגֶר: דוד, אל תעמיס על הילד.

דוד: הייתי סובלני מדי, לא החדרתי בכך את תחושת האשם, לא הצלחתי לגרום לך להבין את העוצמה שלה.

אַיִתָּן: אני מדבר איתך על אהבה, אתה מדבר איתי על אשמה.

נוֹרָה: אבא שלך מדבר על אשמה בתור רגש בסיסי שעושה אותנו אמפתיים יותר, רגישים יותר לסבל של הזולת. האם אני שוגה בכך שאני מפר את הכלל ומה עלי לעשות בשביל לתקן את השגיאה שלי?

אַיִתָּן: לעזאזל, אמא, אני הבן שלך, לא פציינט שלך.

נוֹרָה: זה לא משנה, ואבא שלך צודק. היעדר תחושת אשמה זה מאפיין של פסיכופתים שעבורם האחר הוא רק אובייקט. אני רואה אותם משתרכים יום יום אצלי בקליניקה.

דוד: אני מדבר איתך על אשמה שהיא מתנה. אשמה שייחודית לעם שלנו. שאף עם אחר לא יכול לחוש מפני שהיא נולדה מתוך הסבל שעברו אבותינו ואבות אבותינו. האשמה של מי ששרד. היא מנחה כל אחת מהבחירות שלנו ומשחררת אותי מהכול. אני חושב על מי שקדמו לי כדי לומר לעצמי שהסבל שלי זה כלום. אלה ענקים ואנחנו גמדים ואם אנחנו רואים אור יום זה כי הם נושאים אותנו על כתפיהם. איש לא הרגיש את חיבוקן של האין כפי שהם הרגישו. וגם אם יום אחד הייתי צריך לעבור את מה שהם עברו הייתי צריך להגיד לעצמי שאני עובר את זה רק אחריהם. אנחנו לנצח אשמים בזה שאנחנו חיים וזאת מתנה. הדבר הכי טוב שאבותינו נתנו לנו, זאת תחושת האשמה הזאת.

רב: היינו ביציאת מצרים, אנחנו יכולים להמשיך.

אתגר: רעיון טוב...

דוד: איך האישה הזאת יכולה לקוות לעשות אותך מאושר?

איתן: איך אתה יכול להגיד דבר כזה? היא לא...

דוד: מה?

איתן: מה?

דוד: למה אתה מתעקש?

איתן: תגיד את זה!

דוד: זה ברור.

נורה: הוא שואל אותך שאלה, תענה לו.

דוד: כואב לי מדי לשמוע אותו אומר לי מה שהוא אומר לי!

איתן: היא ערבייה? זה העניין?

דוד: אל תגרום לי להגיד מה שאני לא רוצה להגיד! לא קיללתי אותה, אני לא רוצה לקלל אותה. אני בטוח שהיא בן אדם טוב, והיא בלי ספק נפלאה כי אתה (הרי) אוהב אותה! אני סומך עליך! תמיד היה לך חוש לאנשים ואין לי ספק שיתכן שמדובר באישיות אמיצה ויוצאת דופן!

איתן: היא לא יהודייה?

דוד: אל תמשוך אותי בלשון.

איתן: זה מגוחך! זאת קלישאה! זה לא יכול להיות!

דוד: לא, היא לא יהודייה!

איתן: אתה בכל זאת אומר את זה!

דוד: אני אומר את זה כן תפסיק לסתור אותי הנה היא לא יהודייה! היא לא

משלנו. לעזאזל! לעזאזל!!!* שייסה! שייסה! הנה!!! אתה מכריח אותי לשלול כשאני לא רוצה לשלול אף אחד! אתה חושב שאני נהנה לומר על בן אדם שהוא כן או שהוא לא? ולבן שלי? אין לי שום דבר נגד אף אחד וזה הולך ונעשה מגוחך כי אתה שם אותנו במצב שמאלץ את כולנו להיות מגוחכים!

אָתְנָר: דוד. היינו באמצע קריאת ההגדה.

דָּוִד: ההגדה אומרת "והגדת לבנך" את האמת!

רב: אין אמת אחת, זאת אמת אחת. [מכמה]

אָתְנָר: אתה צודק אבל אתה לא יכול לכפות את האמת שלך.

דָּוִד: אבל אני יכול לכפות עליו את זו שאתה העברת לי. איתן, תסתכל על העיניים שלו, על הידיים שלו!

אָתְנָר: מספיק...

דָּוִד: האיש הזה, אבא שלי, סבא שלך, ראה את אמא שלו נורית למוות לעיני המון אדיש בירידה מרכבת־בקר ומאז קול הנפץ הזה – תרצה או לא, מוטלת עלינו, עליי, עליך, על הילדים שלך והילדים של הילדים שלך, אחריות של מי ששרד כי אף אחד לא יישא את טעם האפר האבוד של משפחותינו הנעלמות במקומנו.

אִיתָן: במה האחד מונע את האחר?

דָּוִד: אתה לא יכול לכלותנו גם אתה!

אִיתָן: במה לאהוב מישהי תורם לזה!

דָּוִד: המדור לדור, הבשר, הדם.

אִיתָן: מה אתה מבין בבשר ודם, אתה? מה אתה מבין בחומרים שמהם עשוי אדם? מה אתה מערבב ככה תורשה ומורשת?

דָּוִד: מה הופך אותך ליהודי? תענה לי, מה, מי? איתן, מי? מי עושה אותך יהודי?

אִיתָן: אמא שלי.

נָוֶה: אתם יורדים מהפסים, מורידים אותנו מהפסים ומרעילים לנו את החיים, שניכם!

דָּוִד: והילדים שייוולדו לה ממך, הם ייוולדו יהודים עם השם שיש לה?

אִיתָן: אבל לא מזיז לי שהילדים שלי לא יהיו יהודים!

דָּוִד: זה (בדיוק) מה שאני אומר!

אִיתָן: תודה לאל, הם יהיו פטורים מהעול הזה, חופשיים!

דָּוִד: זה מה אני אומר! אתה שותף להכחדה [שלנו], ואתה לא מתבייש בזה ואתה

* גם אם זה בעברית, הוא צריך להגיד פה Scheiße בגרמנית

מבייש אותנו, אתה מבייש את הזיכרון של סבא שלך.

אֵתָן: מה פתאום!

דוֹד: ואתה עוד מעז להגיד לי את זה בשפה של התלוינים!

נֹרָה: זאת שפתי-האם שלו, אין לזה שום קשר לתלוינים, תפסיק גם אתה להתגרות בו! שיאהב אותה לעזאזל, שיאהב! תפסיקו! אני נהיית חולה מלראות אתכם ככה! מי אמר שזה יחזיק מעמד. הוא לא הודיע לנו שהיא בהיריון, היא לא בהיריון? היא בהיריון?

אֵתָן: אמא...

נֹרָה: היא לא בהיריון! זה יחלוף, תהיה לו התנסות, חוויה, זה יפתח אותו לתרבויות אחרות, זה טוב מאוד!

אֵתָן: לא! זה לא יחלוף!

נֹרָה: תשתוק כבר...

אֵתָן: לא הייתי מביא אתכם הנה אם זאת הייתה רק חוויה!

דוֹד: אז למה הבאת אותנו הנה?

אֵתָן: היית מעדיף שאני אודיע לכם על זה במייל?

נֹרָה: אבל למה אתה עושה את זה?

אֵתָן: למה אני עושה מה?

נֹרָה: אתה מתעקש...

אֵתָן: מה את רוצה שאני אעשה? אני אוהב אותה! זה פשוט!

נֹרָה: אתה טיפש או מה? אתה מכיר אותנו, אתה מכיר את החיים שלנו, אתה מכיר אותנו! תחשוב קצת, לעזאזל!

אֵתָן: על מה? על מה את רוצה שאני אחשוב? אני פשוט אוהב אותה!

נֹרָה: "פשוט אוהב אותה", מה אתה מטומטם? זה הורס אותנו! זה הורס אותנו! זה לא מדעי-האטום! זה לא פילוסופי, לא היסטורי, לא פוליטי, לא תיאולוגי, לא פסיכואנליטי! זה פשוט! זה שם אותנו משני צידי מתרס, זה מפריד בינינו וזה הורג אותי.

אֵתָן: במה לאהוב מפריד, במה לספר לך על זה הורג אותך!

נֹרָה: לא מה שאתה אומר הורג אותי, אלא זה שאתה מתעקש לשסות אותנו זה בזה, זה מה שהורג אותי! זה מה שהורג אותי! אני לא יכולה להגיד לך לא לאהוב את האישה הזאת בניגוד לדעת אביך כי אני אהבתי את אבא שלך בניגוד לדעת אבי! אתה לא משאיר לי ברירה! אני מוכרחה להסכים איתך ואני מוכרחה להיות נגד אבא שלך ואני שונאת את זה, אתה שומע אותי? לא בגלל שאני לא אוהבת אותך, להפך, אלא בגלל שאני אוהבת

את אבא שלך וזה קורע אותי! איתן! לעזאזל! אנחנו אוהבים אותך! דבקתי בחיים שלך בלהט שלא הכרתי; רציתי שהחיים שלך יהיו פיגוע נגד כל האידיאולוגיה של ההורים שלי, העקרונות שלהם, הקומוניזם המחורבן של המזרח המחורבן בצל החומה המחורבנת והארגונים המחורבנים, וההטפות המחורבנות והדוגמות המחורבנות שלהם שקרעו לי את הילדות לגזרים! אני נאכלתי, נטרפתי, עוכלתי ואז חורבנתי במחראות-האידיאליים, האוטופיות והחלומות של ההורים שלי! והם עוד הורידו את המים: הם הוציאו את אח שלי מדעתו וגרמו לאחותי לתלות עצמה אתה שומע? ואת החבל סביב הצוואר שלה אני מרגישה עד היום! אז כשהצגתי להם את אבא שלך זה היה כאילו ירקתי להם בפרצוף!

איתן: אז? בדיוק!

נורה: בדיוק! אתה מבין לאיזה מלכודת אתה מכניס אותי! אתה יורק בפרצוף של אבא שלך ואני לא יכולה לבחור בין שניכם!

אתגר: נורה, אתם לא יכולים להיות שניכם נגדו!

איתן: אני לא יורק בפרצוף של אבא שלי!

נורה: אז מה אתה עושה כשאתה אומר לו שאתה רוצה לחלוק את חייך עם מישהי לא-יהודייה? שאתה רוצה לחלוק את חייך עם ערבייה? אתה יורק לו בפרצוף פעמיים! כי אם הוא לא רוצה להגיד את המילה, אני אעשה את זה, כי אני לא אכפת לי, אין לי שום דבר נגד ערבים: היא ערבייה, היא האויבת שלו ואתה לא יכול להאשים את אבא שלך שככה הוא מרגיש! אפשר לבוא בטענות ליהודי שנפגע אם ב-46' הבן שלו בא ומודיע לו שהוא עומד להתחתן עם גרמנייה טובה, בלונדינית וצחורה עם עיניים כחולות!

זה חקוק במקום הכי ראשוני במוח של כולנו פה! אף אחד, אף לא שבט אחד, מסוגל לראות את הבן שלו עושה דרכו לחיקו של האויב. זהו-הקבוצה! זה שורש הרע, האומללות של המין האנושי! ההורים שלי הסתירו מאתנו שאנחנו יהודים, לא כדי להגן עלינו אלא כי הם רצו שנהיה קומוניסטים! קומוניסטים! ואני, כל הילדות שלי, כל הזמן אמרתי לעצמי, אח, מסכנים היהודים בקרמטוריום ואני הגרמנייה הרעה עשיתי להם את זה בלי לדעת שאני יהודייה בעצמי! וכשבגיל שבע עשרה, גיליתי את זה לגמרי במקרה, ההורים שלי אמרו לא! יהודייה זה שום דבר, זה לא קיים! הזהות שלנו זה הקומוניזם! מתוך דוגמה, בלי להגיד לנו שום דבר, תוך יום אחד, הם נפטרו מהסיפור שלנו כדי להכתיב סיפור אחר! הזהות שלנו זה הקומוניזם! זהו הקבוצה! תכתיב! הנחתה מלמעלה! אלה בראש. אני שונאת אותה את האלה הזאת! היא הכבשן! היא הטורפת! המכבש! יצא לך פעם לראות מכבש מורח זפת על דרך כפרית יפה? שום דבר לא עומד בדרכו! ואנחנו, אנחנו נמלים קטנות על דרך כפרית יפה! מה יכולה לעשות נמלה מול מכבש? כלום!

ככה זה! צריך להיכנע וזהו! והיום הערבים הם האויב של אבא שלך. ככה זה! זאת עובדה! זה מצער אבל זה ככה. יש אוקיינוס של ערבים שרוצים בהשמדת ישראל. זה לא איזה עניין פעוט! זה המצב, ככה זה! אז אתה, שבשבילך הכל זה רק מולקולות, לא יכול להגיד לאבא שלך שאתה אוהב את מי שאתה אוהב בלי להבין שזה מרסק אותו!

איתן: ובכל זאת [כמו שאמרת] ככה זה! ככה זה! מה עושים?

דוד: אתה יורק לי בפרצוף ומעליב אותי. זה מה שאתה עושה! יהיה לך האומץ?

איתן: כי אתה לא מעליב אותי? אתה לא יורק לי בפרצוף?

דוד: אם אתה רוצה לדבר איתי, תדבר איתי בעברית.

איתן: אני אדבר איתך איך שאני אדבר איתך ואיך שיצא לי! אתה מוחץ אותי! אתם מוחצים אותי, בלי שאני אבין למה!

רב: כולנו נושאים בנטל, איתן...

אתגר: נטל אדיר רובץ על הכתפיים שלנו מזה דורות ואנחנו מוחצים את הילדים שלנו.

דוד: הצטברות הכאב מהגלויות הראשונות ועד אפר-המחנות לא מותר לנו ברירה. ואנחנו חוזרים על זה בכל פסח ואנחנו נשיר את זה שוב עוד מעט: "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מיָדם".

איתן: אז למה סבא שלי שכאן, שיצא מאפר-המחנות, למה הוא לא מוחץ אותי? למה אלה המילים של אבא שלי, שלא היה שם, שלא חווה דבר מהאירועים, שמרסקות אותי? ולמה זאת האהבה של אמא שלי שהורגת אותי? למה? כשהיא מסוגלת להגיד לי באותו משפט אני מבינה אותך אבל לא אני אגן עליך? למה?

אתגר: איתן, ההורים שלך מטורפים עליך!

איתן: אז למה הם לא מקבלים אותי? אתה מדבר איתי "מדור לדור", על העברה בין דורית, כשזה בדיוק מה שמעסיק אותי כל החיים! למה אתה מחייך עכשיו? למה זה מצחיק אותך? אין לך מושג למי אתה זורק את המושג הזה! אתה לא מבין שום דבר ממה שזה באמת אומר, אתה מרעיל אותי עם כאב-העבר שאותו עלי לשאת עד שיחנוק לי את החיים כשאני בעמדה הכי טובה לדעת שאין דבר כזה העברה של כאב! אין כלום! כאב לא עובר מדור לדור! יש רק תאונות, אתה שומע מה אני אומר לך! אני אומר לך את זה בעברית! התנסויות של אדם במהלך חייו לא משפיעות על אף אחד מהכרומוזומים שלו, לא משנה כמה ברוטלית ההתנסות! חרדה היא לא המקור לאף סוג של סרטן, שום דבר לא נצרב, שום דבר לא משתנה! הגנים שלנו אדישים לקיומנו! אדישים! הכרומוזומים שלך לא נושאים את הטראומות של אבא שלך! אושוויץ על כל זוועותיו לא השפיע ולו על

גן אחד ולו על הדי-אן-איי הכי קטן של סבא שלי. תשמע מה אני אומר לך: ב-1966, כשהזרע של אבא שלך הפרה את אמא שלך, לא היה בתוכו שום מחנה ריכוז! אל תלך, שב, אתה תקשיב לי! התורשה שאתה מדמיין לא קיימת, ההעברה הבין דורית האחת והיחידה שקיימת היא הגנטיקה והגנטיקה חירשת, עיוורת לכל השפעה, לכל כאב! זה לא בדם, זה לא בעור! זה [רק] בראש! סתם פסיכולוגיה מחורבנת! חינוך לאשמה כי עדיין לא מצאנו דרך לספר לילדים על העבר בלי לשגע אותם, בלי לעשות להם טראומות, ואם מעבירים אותם טראומה זה כי רוצים אותם בטראומה מהשגיאות ומהטעויות שלנו, לא מוכנים לקבל את זה שהם יצאו ממנה! אז אומרים "העברה מדור לדור" כי אסור להגיד "רצח", אומרים להם זיכרון, מורשת אבות, אחריות על העבר והורגים אותם! ואנחנו מקשיבים ומספרים לעצמנו שטויות! בגלל שיש בנו עצב, צער שחור ואינסופי! אחרת איך נסביר שאנחנו לא לומדים שום דבר? שבכל דור ודור אנחנו מתחילים מחדש? אם הטרואומות היו צורבות משהו בגנים שאנחנו מעברים לילדים שלנו אתה חושב שבימינו העם שלנו היה גורם לעם-אחר לסבול דיכוי כשהוא עצמו סבל? אני לא מצליח להבין איך אתם לא משתגעים משמחה! כמה פעמים הייתם מודאגים מהקרירות שלי, מהיעדר הפיוט שבי, מחוסר הדמיון? לא האמנתי לאף סיפור וכל אגדה שיעממה אותי, ואף אחד, אף אחד - חוץ מאולי סבא שלי - לא העלה על דעתו שיום אחד אידיוט כמוני יוכל להרגיש ככה. אם אני מאבד אותה, אני מת. אתם שומעים אותי? אני מכבד את הכאב של סבא שלי, וגם את שלך ואת של העם שלי, אני מבין הקמת ישראל ואת החשיבות שלה, ואני מאוד קשור אליה, ולומר את מה שאני אומר מעלה לי דמעות בעיניים, אבל בפני האהבה שום דבר לא עומד. אני אומר דבר נורא כשאני אומר את זה? בעצם לא אמרתי כלום. תשכח מזה. אני לא מתכחש לא לשורשים ולא לחינוך שלי. אל תגיד לי את זה. איך אפשר להתכחש למה שמוחץ אותך! תמיד חשבת שזה לא חשוב שההורים שלך יאהבו אותך, שזאת חולשה... אבל מה אני בעצם יודע...

אתגר: דוד, מה שאני חייתי שייך לי.

דוד: לא רק לך.

אתגר: אנחנו לא מכירים... זה מה שרציתי להגיד...

דוד: אני לא יודע. אתה בטח צודק. ערב פסח. החג הכי יפה שלנו גם אם הוא זה שעשה אותי הכי אומלל. בתור ילד, אף פעם לא מצאתי את האפיקומן. וזה כאילו היום, בניסיון להסביר את הבלתי ניתן להסבר לבן שלי, אני עדיין ילד שלא מוצא את האפיקומן. אני יודע רק דבר אחד. אחרי מה שאנחנו סבלנו אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להתמסר לחוק הגורל.

לאה: על איזה גורל הוא דיבר?

וואַרְיָדָה: אני לא יודעת... עמדתי על סף־הדלת קרוב לשעה, לא מעיזה לצלצל, לא מסוגלת ללכת, לא רוצה להישאר ושמעתי אותם מתווכחים באהבה ובכאב, שמעתי אותם לא מבינים זה את זה, מתרחקים זה מזה. שלחתי לאיתן סמס. "בדלת". וחיכיתי. אישה צעירה בידיים ריקות. או כמעט ריקות. תזה על דיפלומט נשכח בן המאה השש עשרה, בעל שם בלתי ניתן להגייה, חסן איבן מוחמד אל־וואזן שנחטף, העמיד פנים כל חייו, ואני עומדת שם על הסף, ושואלת את עצמי אם לא כולנו ככה, כל האנשים בני גילי, עומדים בין הקומות ומאזינים להתרסקות החלומות.

לָאָה: לא היית צריכה לחכות, היית צריכה לצלצל, להיכנס, לחטוף את הגבר שאת אוהבת וללכת בלי להסתכל אחורה.

דוֹד: אתה רואה את הסכין הזה?

אִיתָן: אני רואה אותו.

דוֹד: אם אני תוקע לך אותו בגרון מה יקרה?

אִיתָן: תהיה רוצח־בנף.

דוֹד: אם תחיה עם האישה הזאת תהיה מבחינתי רוצח־אבִיךָ.

וואַרְיָדָה: הם הלכו. אני נכנסתי. אחרי זמן ממושך איתן קם ופינה את השולחן. הוא שמר את הכפות. הוא שם כל אחת מהן בשקית פלסטיק. למשך שבריר שנייה הוא כנראה ידע, כנראה הרגיש, בלי לתת על זה את הדעת, מעין צריכה בתודעה, אני לא יודעת. הנפש שלו מדעית מדי להגדרה.

אִיתָן: אני לא מסוגל לקבל את זה שאני הבן של האיש הזה!

וואַרְיָדָה: זו ללא ספק דרך להתנקם, להשפיל אותם, לצמצם אותם למצב של מיאזמות, שטובות ללא יותר מניסוי מדעי.

לָאָה: איזה ניסוי?

וואַרְיָדָה: לכוון את ההורים שלו לכדי דגימות. לסדר אותם לפי רצף. לדחוס אותם למבכנות. להשוות את הדי־אן־איי שלהם.

לָאָה: עין תחת עין, שן תחת שן.

וואַרְיָדָה: לצערו הרב, הניסוי שלו הוכיח שהוא אכן הבן של אבא ואמא שלו, אבל חשף בפניו שזה לא המקרה אצל אבא שלו. דוֹד הוא לא הבן של אתגר. המשפחה שלו חזרה לברלין. איתן ניסה להיזכר אם מישהו מתישהו, הזכיר איזה סיפור, איזה פרט. אבל כלום. האמת הזאת ידועה־לכל או שלא? דוד יודע מזה או לא? אתגר יודע מזה או לא? לשאול את השאלה, לחשוף את תוצאות הניסוי בלי לדעת אם הם יודעים או לא היה מסוכן מדי. תיבת פנדורה שהייתה מוסיפה כאב על כאב. אז הוא חשב עליך. היחידה שתדע היא זו שנשאה את דוד ברחמה.

לָאָה: בגלל זה הוא בא?

וּוּאֲחִידָה: ובגלל זה הוא גם גוסס עכשיו! אז את תיקחי אחריות, את תתקשרי לבן שלך בברלין, ואת תגידי לו לעלות על המטוס הראשון לתל אביב עם אשתו ואם הוא ישאל אותך למה, את תמצאי את המילים להסביר לו שהבן שלו שוכב בין חיים למוות!

על כנפי הדמיון עם חנוך לוין רות דר

עבדתי עם הרבה במאים על הרבה הצגות במשך שנותי כמעצבת תפאורה ותלבושות לתיאטרון, אבל העבודה עם חנוך לוין לא הייתה דומה לשום עבודה עם אף במאי אחר.

עבדנו ביחד על אחד עשר ממוחזותיו, אותם גם ביים, ותמיד היה משהו חגיגי ומלהיב בכל פעם שהיינו מתחילים לעבוד ביחד על מחזה חדש שלו, והעבודה המשותפת שלנו הייתה חוויית חיים שאיני מפסיקה להתגעגע אליה, עד היום.

דימיתי לעצמי כל מחזה של חנוך לוין למבוך מורכב ומסובך, כציורי המבוכים בעיתוני סוף השבוע הישנים מפעם.

כניסות רבות יש למבוך מכל צדדיו, ובחיפוש אחר העיצוב להצגה חדשה, ראיתי את חנוך ואותי עומדים מבחוץ, ותוהים באיזו כניסה נבחר. אצל חנוך, כל הכניסות טובות, ועל כן המשימה כה קשה, אך גם כה מלהיבה. וזה סוד הקסם בעבודה עם חנוך – החיפוש.

והחיפוש הוא משותף לשנינו, וחנוך היה נותן לי, תמיד, להרגיש, ששנינו יוצרים שווי זכויות ביצירה הזאת, שנינו בוראים, ביחד, משהו חדש, מיוחד.

ואפילו שחנוך הבמאי הוא גם חנוך המחזאי, האם איננו יודע את כל התשובות מראש?

אך כשהיינו מתחילים לעבוד על כל מחזה חדש, היה חנוך מתנהג כאילו אינו יודע דבר עליו. כאילו לא הוא אלא מישו אחר, לא מוכר, כתב אותו. ואז היינו יוצאים בהתלהבות לדרך תחתיתם רצופת הפתעות, סימני שאלה והרפתקאות. חגיגה גדולה! כשעובדים עם חנוך, לא נפגשים פעם או פעמיים בשבוע, כפי שנוהגים יתר הבמאים בדרך כלל. עם חנוך נפגשים בכל יום, למעט שישי ושבת. יום יום בשעות קבועות, מבלי לחסר יום! וחנוך היה מאוד כועס, אם הייתי רוצה לדלג על יום, ולא משנה מה הסיבה. גם אסור היה לעבוד על עוד הצגה בו זמנית. חנוך לא מסכים.

והיינו נפגשים אצלי בסטודיו כל יום, בדיוק על השעון, מתשע עד שתיים, כמו פקידים במשרד. יושבים כל אחד במקומו הקבוע, זה שנים, הוא על הספה, ואני מולו על כיסא, עם הגב לשולחן השרטוט שלי, שעליו מונחת ערימה גבוהה של ספרי אמנות ואלבומים.

והיינו מחליפים רעיונות, הלוך ושוב כמו במשחק טניס מסעיר. חנוך מתחיל ואני ממשיכה, ושוב חנוך, רעיון אחד מושך אחריו שלל צבעוני של רעיונות הזויים. כל מילה של חנוך, לוחצת על מאה כפתורים במוח.

והיינו מסתכלים באלבומים, ובספרי האמנות, וישבנו וחיפשנו בספריות של המוזיאון והאוניברסיטה, וגם בסנימטק ביקרנו. והיינו רושמים לפנינו כל מה שנראה מתאים לענייננו, והיינו מראים אחד לשני, ספרים ותמונות שנראו מתאימים, ואחר כך מדברים על מה שראינו. ואני הייתי מכינה רישומים והצעות לפי מה שראינו ודיברנו, והיינו יושבים עם הרישומים ולאט לאט היה מתחיל להתגבש לפנינו הקונספט של התפאורה, והבנו שמצאנו את הכניסה הנכונה למבוך! מכאן כבר אפשר להגיע גם לתלבושות ולתאורה. נפרצה הדרך.

שוב אנחנו עובדים יחד, הצגה חדשה. מחזה חדש ונפלא של חנוך, מהמחזות הגדולים והמיתיים שלו – "כולם רוצים לחיות". וכבר שלושה שבועות מגיע אליי חנוך מדי יום, אך הכניסה המתאימה למבוך, עדיין נחבאת לה מאיתנו, ואנחנו מדשדשים באפלה.

"אז מה את אומרת, שחש?"

(הוא קורא לי "שחש" על שם דמותה של "רות שחש" מהמחזה הראשון שביים, והראשון שעבדנו עליו ביחד – "יעקובי וליידנטל", ואני קוראת לו "ברדש", על שם דמותו של "אדש ברדש" מהמחזה "חפץ", הראשון שהועלה על במת התיאטרון הממסדי, בבימויו של עודד קוטלר, ובעיצובי. רק אחריו התחיל חנוך לביים את מחזותיו, בעצמו.)

– "נו, אז מה את אומרת, שחש?" חוזר ושואל שוב, הברדש.

– "תגיד אתה. אתה כתבת את זה, לא?!" אני אומרת, וחנוך, כרגיל, מרים את גבותיו מעל למשקפיו בתמיהה. "אני כתבתי?! אין לי מושג על מה את מדברת, ושנינו צוחקים.

– "טוב, בוא נראה איפה זה מתרחש? באיזו ארץ? חם שם? קר שם? מה שם."

– "בואי נסתכל בטקסט," הוא אומר.

אנחנו מדפדפים, מה כתוב? איזה שמות! פוזנבוכא? הרוזן פוזנא? מה זה? מי הם? איפה הם גרים? ויש גם את מלאך המוות – יאך מווצקי, והעוזר שלו – גולגלביץ, זה ממש מריח לי מחושך ועטלפים. ובטוח שזה לא קורה בארץ! זה מרגיש קר נורא, וזה ירוק ושחור וסגול, ממש רואים...

– "סגול, בטח סגול," אומר חנוך

הקור והסגול מתניעים את גלגלי הדמיון שלנו, ואנחנו מתחילים להחליף רעיונות בקצב מסחרר. אני משרבטת על נייר רעיון שאינני יודעת להסביר במילים, מהר, מהר, שלא יברח.

– "חכה רגע, חכה," אני מראה לו – "הבט."

הברדש מסתכל ארוכות, בשקט חודר.

– "לא," הוא פוסק קצרות, "אולי נסתכל באלבומים."

הוא פותח את מגריט ואני את דלבו. ציורים נפלאים, סוריאליסטיים, נשים מוזרות, כמו פסלים יווניים, מסתובבות בנוף מדברי. אני מראה לחנוך.

– "מה דעתך, ברדש?"

– "חם מדי," הוא אומר, "רוחות של שרב מנשבות שם, זו לא טרנסילבניה!"

– "טרנסילבניה?! אנחנו בטרנסילבניה!?" מטח סגול וירוק של זיקוקין דינור מתפוצץ בראשי. איך לא חשבנו על זה קודם? ברור – טרנסילבניה! ארץ הערפדים! שפע של אפשרויות שוטחות את עצמן לפנינו. אנחנו מפנטזים על רוזנים עם עור ירוק ודם בזוויות הפה מסתובבים במסדרונות אפלים, עם קורי עכביש. חלונות צרים עם סורגי ברזל מקובעים בקירות אבן עבים ושחורים.

אנחנו מרגישים שזה נכון, אנחנו יודעים שזה נכון, מצאנו את הפתח שלנו למבוך.

עכשיו אפשר להתחיל לפתח את הקונספט של התפאורה, ומשם נגיע גם לתלבושות.

לעיתים, כשהיינו עובדים על אחד מהמחזות ה"שכונתיים" שלו, היינו יוצאים לטיול ברחובות העיר. הולכים לחפש אינספירציה בבתים הישנים של דרום תל אביב.

בדיוק התחלנו לעבוד על מחזה חדש של חנוך – "קרום", וכבר חלפו שבועיים של פגישות עבודה, ואומנם החלטנו, שהוא יתרחש בדרום הקרוב של תל אביב, אך עדיין לא מצאנו את הדרך לתפאורה.

אחרי יום נוסף של דיבורים והתחבטויות ששוב נגמר ללא תוצאות, בדיוק בשמונה בערב, מצלצל אליי חנוך ובסגנונו הלקוני אומר:

– "שחש, יוצאים לטיול!"

– "לאן?" אני שואלת.

– "מחר תראי," הוא עונה, "בעשר בבוקר על יד המדרגות של קולנוע 'מוגרבי'."

לפי שקבע להיפגש בכיכר מוגרבי, שיערתי שנלך לחפש את התפאורה שלנו ברחובות שעולים ויורדים מהים לרחוב אלנבי, והבאתי איתי את מצלמת הניקון הכבדה שלי, כדי לצלם את המקומות בהם נטייל.

כשהגעתי בבוקר, חנוך כבר חיכה לי במכנסי החאקי הקצרים שלו, רגליו בגרביים אפורים וסנדלים, ומכיוון שיוצאים לטיול, גם חבש לראשו מין כובע מצחייה אפרפר, ויצאנו לדרך.

ועלינו וירדנו, מאלנבי, לים ובחזרה, ושוב לים ברחוב מקביל, מטיילים בנחת,

כמעט בלי לדבר, בשלווה, בלי לחצים, חנוך בצעדי הגדולים והמהירים, ואני מפגרת אחריו, מתחננת על נפשי "רחמים, ברדש, באמת! כבר דיברנו, כבר הבטחת לא לרוץ, רחמים," והוא היה משתדל, ומאט את צעדי, וזה היה מחזיק בדיוק חמש דקות. ושוב הייתי נשארת מאחור, מנסה להקטין את המרחק בינינו.

וצילמתי את הבתים הישנים שהים אכל בהם, את הכניסות לחדרי המדרגות הצרים, ואת המרפסות הסגורות בתריסולים דהויים מהשמש

לפעמים, כשניסיתי לנוח קצת מהצילום, כי סתם היה נעים להסתובב כך, בלי לעשות כלום, בשמש והרוח הנעימה שהייתה מגיעה מהים, מייד היה חנוך אומר:

- "תצלמי, שחש."

- "את מה?" אני שואלת.

- "את הבתים, אלא מה," עונה לי הברדש.

- "אבל למה? הם בדיוק דומים לבתים שצילמנו ברחוב הקודם. מה ההבדל?"

- "בדיוק. זהו, שאין הבדל, בגלל זה," אומר חנוך. "תצלמי."

ולי כבר מייד ברור למה הוא מתכוון. אנחנו מבינים אחד את השני כל כך טוב, שאין צורך בהסבר נוסף. וכשאנו מתישבים באחד הקיסקים בטיילת, מסתכלים על הים ושותים תה וקולה, אומר חנוך: "נו, מה את אומרת, שחש?"

- "נדמה לי," אני שותה בקש מהקולה הקרה שלי, "שהיה טוב אם היינו מצליחים להביא לבמה את הבתים הישנים שראינו, את הצפיפות בין בית לבית, את האנשים שגרים אחד בתוך המרפסת של השכן."

- "את צודקת," הוא עונה, "הבתים, המרפסות כל כך קרובים זה לזה. אנחנו צריכים לתת את ההרגשה שתמיד יש מישהו שמציץ אליך לתוך הבית פנימה, כל אחד יודע בדיוק מה מתרחש אצל השכנים." חנוך מהרהר במה שאמר, ופניו מתכרכמות.

- "אבל איך לדעתך נעשה את זה, שחש? הרי לא נתחיל לבנות רחובות שלמים על הבמה?!"

חנוך הוא מינימליסט ידוע, גם המשפטים במחזותיו מצומצמים וקצובים.

ואם, למשל היינו מתחילים לדבר על תפאורה עם חמישה כיסאות על הבמה, לאט לאט היה יורד מספר הכיסאות, עד שהיינו נשארים עם כיסא אחד, ובסוף גם הוא היה יורד.

חודש שלם של פגישות יום יום, דיבורים ורעיונות, ולאן הגענו לבסוף - במה ריקה!

סוד הצמצום של חנוך לרין.

ואני כבר מצאתי בינתיים פתרון לבעיית הבתים על הבמה של "קרומ".

– "פשוט מאוד ברדש, נצייר אותם."

– "נראה..." אומר הברדש. "זה בהחלט רעיון."

והמשכנו את טיולנו, ודיברנו והרחבנו בנושא הבתים המצוירים שהעלינו, ואני צילמתי תמונות נוספות שהפעם יקלעו יותר בדיוקנות לרעיון שלנו, וכשהגענו חזרה לאלנבי, כבר הרגשנו שבהחלט יכול להיות שכבר מצאנו את התפאורה שלנו להצגה.

ואני חשבתי לעצמי, האם אפשר לקרוא למה שאנחנו עושים היום – עבודה? באיזו עבודה יוצאים לטייל בנעימות ברחבי העיר? ככה סתם באמצע היום?

ובאמת הייתה בסוף תפאורה, בדיוק כמו שדמיינו! הבמה אומנם הייתה ריקה, אך משני צדדיה ירדו לאחור בפרספקטיבה שתי שורות הולכות וקטנות של בתים מצוירים עם מרפסות, קירות מתקלפים, ותריסולים, בדמותם ובצלמם של הבתים שראינו בטיולנו ברחובות העיר. וברקע נמתחו שמיים תכולים על מסך רחב, ואפילו שולחן קטן וכיסאות של בית הקפה שישבנו בו ניצבו על רקע הים והמדרכה של הטיילת.

שנים רבות העברנו כך ביחד, חנוך ואני, בוראים הצגות, ממחזות חדשים, שכתב בקדחתנות, מחזה אחד בשנה. ובכל פעם, מחדש, הייתה העבודה איתו מלהיבה ומסעירה, ושונה ומיוחדת, ואחרת, מהכול.

וכשעבדנו ביחד, היה הברדש, תמיד, גורם לדמיון שלי להמריא לגבהים חדשים, וכמה אושר היה אופף אותי, כשזה היה קורה.

וכמה נהדר היה להרגיש ולהיות שותף בדבר המיוחד הזה שנקרא – יצירה תיאטרונית.

מתוך: לבד בבית עם קליטימנסטרה

שרון אס

"זכרון הגברים אינו מופק לעולם בתוך אותה בהירות מוארת שמלווה את זכרון הנשים"
(דיראס, "המאהב", תרגום רמה איילון)

אולי מהר מדי הגעתי לכאן, אֵל השם הַזֶּה, רוחש עצורים קשים, לְחִישוֹת וְעֲצִירוֹת פתאום קליטימנסטרה או קליטימנסטרה וְעִכְשָׁו בְּלִנּוּ בִּיחָד: קליטימנסטרה. ולא נמצא הרוכב, הצייד, תופס הנחשים, לעצור את היצור האדם-שחר, רב-הראשים, פעור הפה, זולג העינים, לא נמצא מי שיעצור את האשה, האשה שנסארת בבית. ששוב נשארה. "לעולם לא נצא מהבית" כתבתי לחברה לפני כמעט ארבעים שנה, ולא ידעתי איך להמשיך.

האשה מחכה לבעלה שישוב מהעבודה, מהמלחמה ובדמיונה היא תופרת נתיב של אש, זו השפה המכרת לה שפת היצורים הישנים בחשך על אוצרות גופם. והילדים היכן היא השאירה את הילדים?

חשבת שספסע רחוק מכאן ואדבר בלשון זכר מגבה קני העגורים על גגות קש, מקרקעית אחר קרקעית של איים טבועים בזרם, ממשות בֶּהֶן ההתמסרות לא תשמש את יום המחרת – צעצועי הדמיון היקרים! בכל מקום התישבותי שוב בגן, מה שיש לעובדו ולשמרו, בנוף הקדמון של בדחילו ורחימו בו לפרקים מתגלה קרחת יער ריקה משהו מבריא וצחיח

כים. יש גם, ומי יצליח ליבש אותו?

בימים רגילים, בימים בהם אין דפן כפולה בקיר, ולא סירה לחצות ממדים בעלה הירק, בימים רגילים בהם קפה משיב לרגע נפשותיך לשבת בכרסא ונדמה כל הזנבות מקפלים תחתיך והראשים רכונים בעונה לשתיה וההתמסרות הרגעית למשקה היא פתיחה של טקס ואז – העליה על הנתיב הידוע שנדמה האש בו נכבשה

הגעתי לכאן שוב, לקרחת היער הריקה
 וזנבות וראשים נעלמו - ומהתנדף השקט
 המיחל (המבועית משהו: זוהי מדת החפז
 שנפלה בחלקך) באה לקראתי מחשבה חדשה
 האם יתכן ש

מה שהיה היה ומה שחלמתי בלהט בהקיץ

אין להכדיל ביניהם במרוצת השנים

מה שהלך ללא גוף סביב הגוף בזהב ההבטחות
 הפך חום-כחל כנהר או חבלה או נשיקה עצמקה.

היא נותרה בבית כמעט לבדה.

מחוץ לדלת אנחנו עומדים ודופקים וחרוץ נפתח
 "מי שם?" שואלת האשה שאינה חוצה את הסף
 "אנחנו" אנחנו עונים, האבא והבת, "בשביל מה באתם?
 בקשתי שלא תבואו. מה יש לכם בתיק, ברשת?"

עשר שנים היא מחכה שיחזור, מהעבודה שלו, המלחמה.
 עשר שנים אחרי שנתן את הבת לרוחות השמים.
 עשר שנים הדמיון שלה ככור אטום, או מכונת ה-MRI
 עובד ולא כבה, יום וליילה, והשמש הוא דיסק צהב חור
 המעביר את היום לליילה והליילה ליום, היא מחכה להדליק
 את האש של נתיב החזרה שלו הביתה, ואין בה יותר מחשבה
 על בזבוז. הוא מסר את בתה לרוחות השמים והיא מסרה עצמה
 למקלה השקופה המזמרת ללא הפסק ללא שמחה ללא יין
 אש, רשת של אש, אריג משנה
 היא תכרך סביבו, היא ותרה: לך פנראה היא נוצרה (היא שכנעה עצמה)
 לחזיון האימים הזה והיא לא תרפה, לא, היא תרצה במה שאין
 לרצות, בזכרון מחלט מואר בכוח השנאה
 היכן היד שתהסס, תחביר מרסק, גמגום
 קרע באריג, שנה חסרת תכלית, ומצנה? שום דבר מזה.
 היא יוצאת החוצה מפתח ביתה לדרך את אלו החוששים לפגשה.

והאשה הזקנה מרחיבה את הסדק לכדי פתח צר ושולחת יד
 שנתן לה את המזון הטוב שקנינו עבורה, זה שהרופאים אסרו
 והיא כלה רוטטת, מחכה שכבר נסתלק מהדלת
 והיא תסגר את הדרך שפתחה
 ותלך למטבח ותאכל לבד את המתוק.

קשה להבין עכשו את המתרחש, אולי כי ספריות נזרקו מספון
 כשעברו מיבשה ליבשה. והשבויה, הפליטה, זו שהיתה
 נסיכה, שותקת. נותרו לה רק פנים להעמיד
 והיא מפנה אותן לאל, הוא לא צועק שתסתם
 ומולו יתכן שיקרה המפלא כפי שהיה קורה
 כשהיתה חפשיה, בעלת ספריה, ותנועה
 מחשבה כמעט והיתה הופכת לרגש
 והיה בזה כמעט די להמשיך ולכלכל את הפסיעה
 ממטה לשלחן לחלון, כמו הבקר הוא האספות
 ראשיות שאין חובה להמשיך בתוך רבעי
 הירק ועמוד תכלת דק שתומך את היום
 עד התהפכותו, אולי פכחוננו המריר, לעוד פעם אחת,
 פעם אחת, ששוב, שוב
 לא היה לה בה די

”בית המשפט” צעק הצועק

וכלנו נעמדנו על רגלינו, השופטת נכנסה
 ללא תלמלים לבנים, ועם זכות הצבעה מלדה,
 והפלה אחת לפחות כמו רבנו הנשים, מצלקות,
 עליה לפסק אם השיר שכתבה האשה הצעירה
 המכסה רעלה, הנראית כמו מחבלת, כפי שאמרו
 השוטרים שבאו לעצור אותה בלילה, האם הוא שיר
 השיר או גרוע דיו להחשב להסתה, ללשון חסרת
 סודות -

זו אינה העקדה הילד האב והאיל, זו הלשון

”הנגני” לוחש באזני החכם הפרסי המבין באסימטריה
 ארוגה, השטיחים הם בסתן וגנים פורחים והם מתעתעים
 כי הם נשענים על צורה מסתרת הפגומה בכונה,

כמה מילין מכאן עד בכל? לאורו של גר - הלוד וחזור

- ואם אמר על עצמי ”אני משוררת” האם אחשב משוררת
 שואלת התובעת את העד, ואם אכתב את מה שיוצא מפני
 בשורות קצרות, חזרתיות, האם אחשב למשוררת
 והעד מהנהן, כעת לא שפת האהבה שלטת, כעת שפת
 הפקידים השואפים לעשות את תפקידם
 תפקיד בו אפשר לקבל שחד, לתת דבר הנאה וטובה,

אך אי אפשר אי אפשר להעניק מתנות מתוך רצון טוב
 וחפש, "בית המשפט" צועק האיש שצועק וכלנו נעמדים
 ונכנסת השופטת שלא קוראת שירה, משוחחת עם השוטר
 שקצת קורא, ועם התובעת הרוצה למען קשירת קשרים
 וענשים לדעת מהו שיר, ומהו שיר טוב ומהו שיר רע
 ולו היתה מקריזה על עצמה כן כן אומר העד לו היית
 מקריזה על עצמך משוררת היית מכרת כמשוררת
והעצב גדול כי כלם מחפשים את עצמם בנושא
ואין נושא, אין, יש חסר צורה המבקש ללבש גוף
 ויש גוף הרוצה להחבל, להיות שביל
 בין ישיות חסרות אף ופה, להעניק להן
 בחוץ, בפרהסיא, בהמון חוגג
 פרחים ועוגות

ואין זו אולת אני כאן בשפע ואני מוכנה
 למחנה -

אני שחשבתי ששירה היא התגלות
 צורה לתוכה הלא נודע נכתב
 צוחקת על עצמי, בין גרון
 ללב, הלהבה הזו, המכריחה לקום
 להתישב, לקום, לחג על עמדה, לפתח חלון
 להתישב, בגבה הנכון בו מישרים אל תוך פני
 הרחק פנימה הפנים האחרות בהתקרן הן
 מקיפות סוד המבקש מקום -
 הנני אני אומרת הנני.

כן, הדבר הזה, במעופו, אתה רואה במעופו
 שומע במעופו - האם לבטח בעינים, באזנים
 וכזה רעש מסביב, אוכלים שותים רוקדים
 אמת לי דבר אמת
 איזה דבר אמת

הזכרת חצית נהר, מעבר מצד אחד לצד אחר
 כן, זה היה הדבר שדברתי אתם, על מעבר מצד זה או אחר
 של מים, והם כה צעירים, לא הייתי בטוח שמתר, הגענו למשבר
 והפסקתי באמצע, הם לא יכלו יותר לזוז, ושתקו, זה לא שהמים הגיעו
 עד צואר, אני מקנאה בך היא אמרה לו בעודו יושב ליד אשתו שבקשה לעולם
 לא ללדת ילד, אני היילד אמרה לו אשתו, ואתה תטפל בי בעודי יושבת
 ובוהה ומתכוננת להשראה, והוא הסכים והוא הראה לי את השטיחים

וחסר הסימטריה ההכרחי שיש בבסתנים ארוגים ובורדים בעלי קשרי
 צמר וחתומה דהה וחשוכה של האורגת
 ככה אתה תסתלק מהחיים
 אמרה לו האשה הזקנה ותפסה את ידו בעדינות
 ככה - וספרה לידו בכוח
 מי מדבר כאן מי נמצא כאן מי שר כאן
 אני רואה את הדבר במעופו אני שומעת את הדבר במעופו
 על מה דברתם שם מה אמר לך שככה ישבת שככה ישב
 שככה ישבה אשתו ביניכם, אני לא זוכרת השבתי אני לא יודעת
 בדיוק לענות, היו מים, ולא שהם הגיעו עד צנאר, אנשים הסתובבו ופתאום
 אמרתי לו שהמורה שלי השכיל להחביא באור את סודו
 ליד האלהים שם אשה זרה, צעירה, לא מכרת לאיש
 בת השכנים, והשנה אותה לכן האלהים. אין דרך לחדר
 שם פרטי ליד שם האלהים. קשה לראות מי זוהר יותר ולמה.
 אבי, מעט לפני מותו קרא לי כוכבה.
 והיה משהו מוזר - לא גליתי יותר ממה שגלו לי. היינו שוים.
 הנני הוא אמר הוא אמר לי הנני ואמרתי לו המורה שלי
 בעודו מהלך במלות המורה שלו הניח
 את בת השכנים לצד האלהים, כוכבה הוא קרא לה,
 לעולם לא תצליח לחדר שם פרטי - האם שם פרטי הוא התגלות או מסכת
 נכלולית של משוררים. אתה יודע מה אני חושבת. ואל אָחזר על זה שוב.
 מה עשיתם שם מה אמרתם שם למה התרחקתם מהאוכלים והשותים
 לא התרחקנו כלל הדבר במעופו ראינו אותו בינינו חולף
 ונפרדנו בדיוק כמו שצריך להפרד, בנשיקה קלה על לחי
 כידידים. והנס - איש לא נחבל, כשהעברנו את המעופף
 מיד ליד משהו הדומה לנהר, החלפנו מתגות - ולא הייתה לרגע תחרות
 מי הגוף מי הצל מי ינדנד את הסירה, ולמי החפץ לומר
 זהו עד כאן, ונתראה בפעם הבאה.

לכי תחברי ביניהן, קליטימנסטרה, דארין טאטור
 ושרה, סבתך, שלא יצאה מהבית ארבעים שנה.
 כן, לכי מכאן ותחברי ביניהן ותחזרי כשתצליחי
 בין האשה לה יש בחזה לב גבר, לבין האשה ששמה הוא
 כפצמון, לבין האשה שהיתה כה יפה בצעירותה ומהרה-מאוד -
 כבר-לא, כן, לכי לך מכאן, וכשתחזרי נדבר אם היה בזה
 שכל ותשוקה ואור
 לנסות ולתפר את האדם לשחר לעקבה ולחסר מנוח
 כניסה ויציאה מפתחים חשוכים למחצה, היכן שנדמה שוב

ושוב הנחשים נעים, סימני מים לא מחלחלים, פצעים וחבישה
 וההפתעה הגמורה של הישן המתעורר בבוא הקיץ
 לכי וחזרי, ואולי נדבר
 על שושלת נשים שרועות
 שבגופן חקו את תנועת הזמן ושבשו את מהלכו
 לפרקים.

מדוע האמנת לו שאלה, לא היית צריכה להאמין
 יש לו כבר אשה וילדים ומלחמה ובסתן ועיר
 וכמה חטאים כל כך גוראים שלמולם אפלו חטאיך ילבינו
 הוא מסר את בתו לרוחות השמים
 הוא רצח אותה בתמורה לדרכים פתוחות וקלות לתעבורה
 על המים, רצה להגיע לעיר הגבוהה שם כלואה אשה אחרת
 בעלת השדים היפים בעולם, מה שאת שומעת
 השדים היפים בעולם
 נדמה לך שאני משתגע?

'money is nothing'

'no, there is nothing to pay for that bread'

'nor for the minestra'

'Nothing left here but women'

העולם התרוקן מגברים שנסעו בדרכים שנפתחו כעת בקלות
 למעברי ים למצא את האשה בעיר הגבוהה
 ושנים אחר כך הותירו אותי בבית לבד עם קליטימנסטרה
 עם ההברות השורקות העצורים הקשים הדלתות המסתובבות
 על ציר ואיני יודעת בחוץ או בפנים מזמרת המקלה
 הבלתי נראית יומם ולילה יומם ולילה ומזמרת על דם
 היא שתויה לגמרי ממעבר הרפאים בדלתות הפתוחות
 שבין החיים למתים, אדמה ושחרה, אין בה כניעה מהירה
 כפי שבנו יש לקסמי השפה, להבטחות המצויות בבוטויים
 כמו "נהר הזמן" או "כפת השמים" או "רשתות
 הגורל" - יש מי שמשליך את הרשת, ואינו מפרפר

=====

היא נותרה לבד בבית
 (כפי שהיתה תשוקת לבה מילדות)
 אריות האבן גמגמו גבוה על מדרגות בשמש
 שמועות ולחישות אסון, בתה הקרבה

כמו עזו לשחרר רוחות שמיים להקל
 מסע של מלחמה. אתם יודעים מה עשתה
 היא שמשורר הבית היה אומר לה קליטימנסטרה
 יש נושא ויש פעל וכשתרצי להשתמש בשם תאר
 אל תהססי לבוא אלי, לשאל אותי, היא סלקה אותו
 לאיזה סלע בים ולקחה לה מאהב, קרוב דם של בעלה
 מצליחה לעשות מה שדוקא קשה מאוד לעשות
 סקס נוטף כרים נגשכים וענג שאינו נבעת מאכל
 מהפצול והפרוד וחסר השכחה במעגלים עמק יותר
 יותר הכאב ממסמר אותה ובכל זאת הענג הנורא
 המברך שברוך בארגמן של נקמה ופרטי פרטים של אש
 כתמה, איך היא עושה את זה אני שואלת, איך היא מסגלת
 לענג שאין בו שכחה עצמית

ותרי על השמחה היא עונה ותהיי מסגלת
 לכל פעלה, פרט לשכחה

=====

לכל מי שהגיע לכאן, מיתר המקום הזה?
 חסר תכלית? יתכן, אבל בכוח ההכתרה
 הגענו, לא בכוח הדרךדור וההתנשפות
 זו הסבה שמשוררות אביונות
 הן מסרו נפשו להפך צל לצלם
 ובתמורה הן דורשות - את הלב והברך
 פריעה על משהו עדין, אריג יקר
 ומבקשות לאחו באקראי בקלות כבנוצה
 ולומר שליח מארץ רחוקה, אלינו אלינו באת
 ותבוא

קובלה חאן בנטשו את קסאנאדו
 שפך את כל חלב הסוסות לאדמה
 מה שמתר היה רק למלוכה לשתות ולרחץ
 נגר ללא תכלית בבץ -
 הא! חלב סוסות

ומה אנחנו חושבות על פשעי
 משפחה - מסביב לשלחן עוברת אנחה קטנה של סלידה

ותשוקה, אך אחד טפס על גג והציץ
 אור קלוש שקשק בֶּאֱמָבֵט
 כְּשֶׁהֵבִיט בִּי
 לא היה לי מגן – וישבנו לאותו שלחן
 מי האמין שהשנאה תהיה גורלי, כלכלת הנקמה
 והפחד, לא עז לבנה, ברעבונה מדלֵּלֶת יְעָרוֹת
 מאש
 כל זה היא רוצה לומר לו כל זה כדי לברוח
 מהזכרון, מהבגידה בשמחה, מנטישת עצמה
 מאחור

=====

נשים משבשות
 יתנו לנו מחסה

על המפתן עומדת סבתה
 ומקשיבה לקול פסיעות – מה הבאתם לי היום היא שואלת את בנה
 משהו טעים?

לכל אחד גרגיר ועיר בכף היד
 אפר ומלח וסכר
 – היכן הזרע או האגוז
 מתוכו הברוש יכל לקום לתחייה

במי פגשת אתמול? בנערה צעירה?
 זו המתנה עכשיו. ואיך תסרבי למתנה החורכת אם לא בכעירה.

היא יכולה להיות בתך...
 לא זו שמתה בשנתה בליֵּלָה כשלא קמו לבכייה
 ולא זו שמתה כפותה כעז לפיס איזה כוח מתעב שנקרא בשם שמים
 ולא זו שצחקה מבין הסוף אליך בלבד, סירת העץ על הנהר (שביל של מים
 שכניגת נהר) היא צחקה אליך הילדה, מבין הסוף, שוברת
 את לבך השחר האפל החצי תוסס מרקבון תשוקות
 ולא יכלת לעשות דבר – רק לשמע את צחוקה החולף מארץ לא ארץ
 אל ארץ לא ארץ
 והנה פתאום מולך – מי שיכולה היתה להיות בתך

אבל היא אינה בת

שלך

היא מוצאת חן בעיניך באפן אחר לגמרי

היית רוצה להעלם אתה כפי שאפשר להעלם

מאחורי דלת סגורה - והציוויליזציה על השגיאה ונבואות הזעם שלה

ענן חולף בחלון

בעוד פניה הן הכוכב הזוהר החם שאינך מצליחה לכלות, ימיד כלם.

שנים עוברות והקוראת יודעת עכשו - המלך השאיר למלכה משורר

לא מרגל ולא סופר צעדים, משורר למסתרי הצורה המשתנה

הלא צפויה, לחפש היחיד לא להכלא סחור סחור

באותה מחשבה, דאגה, חדר ללא רשרוש החיה הממתינה.

היא נסעה ונעלמה מאחורי החר, היא נלקחה רועדת אל הנודע-

הלא-נודע, היא נאזקה לשיר אחד בלבד, פחד העריצים מנפשות

נוודות ברוח, לעגו לה ופחדו ממנה, בשולי הכפר לא מדברים

אתה, גם לא השוטה שמכנסיו רפויות ואין לו חגורה וכיד אחת מחזיק

את עצמו וכיד שניה - מה עושה השוטה בידו השניה? לא מנפנף לה.

אחת הקיפה עצמה בשומרים ובלילות בהם תשוקת הנקמה

התפתלה מים שאינם מחלחלים -

אחת אספה גביעים ריקים של גבינה ועתונים, מגדלים של פסלת התנדנדו

בלכתה בחדרים, מותירים לה שבילים צרים יותר, מחנק השמש העולה

ואחת, הצעירה, האחרונה, הרכה בשנים, הקרובה אלי בזמן

יושבת אתי לאותה אדמה וחובטת בקרקע - תפיס? דם? זמון מרכבה?

לעולם לא נצא מהבית

אשה שגשגרה בבית אחרי ההולכים, ויש לה כנזיר, מלך

שעה אחת ריקה

אני איני מי שאני

וצל יצא - חולהרע -

צל שהגיר סופג כל - סופג

והרעד העובר בגוף הקוראת

זוכר שבכדי לא למות מיגון

הכִּי - וגם בו אין די
 וכשתמה השאלה מתחיל הקיץ
 והצורך לפתח את העורק שגחסם
 בין האבטיחים - תמוז
 וההבטחה להתקרב עד כמה שאפשר בקינה
 לקצה המשעול
 ובקצה - מתנדנדת השכחה כבדה
 מכל הבטחה, אהבה, ככי, אולת

אמא אמא - האם את רואה אותי
 האם את שומעת אותי?
 אין לי בת היא אמרה במעגל הפנים הקרבות
 אך יש לך אם
 אמרה מי שאמרה
 קראי לה קראי לה כבת והיא
 תבוא, אולי תבוא
 סמוך למים המכסים בברזל

*

מלפנים ההרים מסתתי דמיות ענקים
 מאחור - רצח לא פתור, שמועות וגששים
 לצדה - בנה, בבת עינה, קובר כלב (מת) בחול
 ומעליהם שמים עצמקים רוחשי מלאכים להם
 פני שימפנזות פחוסים מעטרי זהב וזהר

התנד כלו נרעד צעד צעד - זו השירה שלך
 ואתה היא תצעד

הציטוט באנגלית לקוח מ־The Pisan Cantos by Ezra Pound
 הקווים המופיעים בשיר מציינים מקומות בהם קטעים הושמטו בשל אילוצי עימוד

שירים עמנואל יצחק לוי

מלפומנה מתארת את דברי הימים

שלוש מערכות לאלהים:
מערכה ראשונה – חרטה על העתיד להברא.
שניה – השלמה עם אשר נברא.
שלישית – החלום האלהי על הבלתי נברא.

שלוש מערכות לאהבה:
מערכה ראשונה – חלום על הפרדה.
שניה – שכחת הפרדה.
שלישית – התאהבות.

שלוש מערכות למדינה:
מערכה ראשונה – רשות מקרקעין.
שניה – רטוש הנער.
שלישית – השיר על רטוש הנער.

שלוש מערכות לשירה:
מערכה ראשונה – מחיקת הבלתי מיטר מן העולם.
שניה – מחיקת המיטר מן השפה.
שלישית – מחיקת המשורר.

שיר אהבת ברוטוס

קיסר אהב את ברוטוס,
 אהב את ברוטוס באמת.
 מדי ערב יצא לתאטרון פומפאו,
 לצפות בברוטוס שוחט אותו על הבמה.
 והקהל צעק: בראבו!
 קיסר, יקיר האלים! ברוטוס, אביר האנשים!

קיסר הזדקן כל יום,
 כל יום השאיר על כס התאטרון קוצת שערות חדשה,
 ולמחרת לא הייתה.
 וברוטוס לא הזדקן ביום,
 כל יום השאיר על כס התאטרון את אותה פאה עצמה,
 ולמחרת הייתה.
 רק מתחת לפאה הזקין מוחו.

בא יום מרס אחד,
 ודעתו של ברוטוס בגדה בו,
 ושכח את המלים.
 מיד צוה קיסר לתלותו.

אמר לו: קיסר, אלף פעמים הרגתי אותך והזדקנתי,
 פעם אחת תהרג אותי, ושוב לא אֶזְדַּקֵּן לעולם.
 אמר קיסר: אלף פעמים הרגת בדבור,
 פעם אחת שתקת ואמה לא תחיה,
 מי שמזדקן בלי מלים עדיף לו שלא יזדקן.

וקיסר חבש את הפאה,
 ושעה אחת, בשחטו את אהובו,
 שוב היה קיסר המנצח, יקיר האלים.

ההצגה האחרונה של אבא יוסי וקסמן

סיפור בשלוש מערכות

לננו באהבה מיוסי

מערכה ראשונה

הזמן: תחילת שנות השישים של המאה העשרים, בקיץ.
המקום: הסלון של משפחת וקסמן, בדירת שני חדרים עם הול ומרפסת, בשיכונן חיסכון ביפו.

הגבר הנמוך, השמנמן, שנראה כמו קציצה, שידו השמאלית משותקת, רפויה, מתנדנדת אנה ואנה כל אימת שהוא נע וזע, הגבר הזה, השעיר, הנכה, שלובש תחתונים וגופייה בלבד, הרי חם לו שאפשר למות, שנועל נעלי עקב נשיות גבוהות, אדומות, נעלי סטיילטו תוצרת חוץ, הגבר הזה, שמעכס הלוך ושוב בסלון המשפחתי; הגבר הזה הוא האבא שלי. על הספה מולו שרועה אשתו, אמא שלי, היפהפייה של הבלוק, שערה מגולגל פרולים ועטוף ברשת, והיא עייפה, כי רק לפני חצי שעה סיימה לנקות את הבית ולהעמיד שלושה סירים על הגז במטבח (צלי בשר, במיה ברוטב עגבניות ואורז), היא מעשנת ועיניה תקועות ברגליו של אבא, לדעתה יש לו רגליים יפות, שייחנק, רק שלא יהרוס לה את הנעליים החדשות שקנתה אצל הגנבת בשדרות ירושלים, אבל נו, אין ברירה, הוא חייב להרחיב לה אותן, לרכך את עור הנעליים הנוקשה, להנעים לה אותן.

זה הריטואל הקבוע שלהם: בכל פעם שאמא מתחדשת בנעליים, צריך אבא להתאים לה אותן, בגלל רגליה המקוללות, העקומות, שלא לדבר על הבהונות, והיבלות, כאלה צרות, אוי אמא. לשניהם אותו מספר נעליים, ארבעים ושתיים, הם אפילו באותו הגובה, אבל אמא לא מוותרת על נעלי עקב גבוהות, תמיד מאפילה על אבא, נהנית להכאיב לו, חתיכת גמד, ממילא כבר אינה אוהבת אותו כמו אז, לפני שהתחתנו, כשהבטיח לה הרים וגבעות, ובסוף גמרו בדירה העלובה הזאת: "טוביה, אני רוצה לחזור לירושלים!" [נועצת את הסיגריה שעישנה במאפרה, מועכת אותה בהנאה, כאילו הייתה מוחצת את בעלה] טוביה, אני שונאת את יפו! טוביה!"

מיידי לאחר שנישאו הוא לקח אותה ליפו, שם ניהל את קולנוע גלרון יחד עם עוד תשעה נכי צה"ל כמוהו. ככה החליטו במשרד הביטחון לאחר מלחמת העצמאות: חיילינו הגיבורים, הפצועים, ינהלו את בתי הקולנוע שהשאירו אחריהם

ערביי יפו. סינמה נביל נהפך לקולנוע נגה, סינמה ראשיד נהפך לקולנוע צליל, סינמה אלהמברה נהפך לקולנוע יפאור, ורק החבורה של אבא לא קיבלה קולנוע, אלא חלקת אדמה בגבעת עלייה (ג'באליה לשעבר), על שפת ימה של יפו. זו הייתה הברקה של פקיד גבוה באגף השיקום: נעניק לנכים גם תקציב, ואדריכל, ויבנו קולנוע מאל"ף. אולם חורפי, מקורה, ואמפיתיאטרון פתוח לשמיים, לימות החמה. בתנאי אחד, כך נרשם בחוזה בין משרד הביטחון וחבורת הנכים של אבא, בקיץ יופיע באמפי התיאטרון הלאומי. מחווה לקהל התל-אביבי המסור ולעולים החדשים של יפו.

אבל בקיץ ההוא, כשהערבים מג'באליה חטפו את הג'ננה, והלכו והשליכו אבנים ומקלות וחלקי ריהוט על הקהל ועל הבמה, באמצע "מעגל הגיר הקווקזי", ברח התיאטרון הלאומי בחזרה לתל אביב, וברח איתו הקהל המסור שלו. נשארה במה מיותמת, שמפעם לפעם עלו עליה איזה קומדיאנטים, או להקת חובבים מקומית, לבדר את העולים החדשים של יפו. אוי, איך שאמא חייכה מתחת לשפם המחומצן שלה: "אמרתי לך, טוביה! רק צרות יביא האמפיתיאטרון שלך." אולי בגלל זה אבא לא ויתר, לא לאמפי ולא לאמא, עבד כמו חמור וכמעט שלא היה בבית. פתח את האמפי גם לתיאטרון בידידי שהיה אז חצי במחותרת, וללהקת בִּירְיוּזְקָה שהגיעה ממוסקבה לסיבוב הופעות בלִבְנֶט, ואפילו לזמר אריס סאן.

הגבר הקיציתי התיישב על הספה, למרגלותיה של אמא, וחלץ מרגליו את נעלי העקב האדומות: "מרגלית, הנעליים שלך מוכנות." [היא נוטלת את הנעליים ושואפת את ריחן, כאילו היו ההצלה שלה, האחרונה]. הוא ניסה לנשק אותה על השפתיים, אבל היא דחתה את הנשיקה שלו, כמו עיניי ראיתי, כי בדיוק אז נכנסתי לסלון, בדרכי למרפסת. אבל העמדתי פנים שהם אינם שם בכלל, אבא ואמא, ויצאתי למרפסת, וצעקתי לאורנה קריספין שאני כבר יורד לדשא, ושהיא ופנחס יחכו לי. גם כשתפסתי אותם מזדיינים על השולחן במטבח התעלמתי. זה היה עוד לפני "האסון" באמפי, ואבא היה מאושר ואמא פחות, אבל אז עוד נתנה לו לעגוב עליה, ולדעת, אפילו נהנתה: "טוביה, הילד. טוביה!" [מופתעת, סוגרת את החלוק ומתנערת מבעלה, כאילו היה איזה סרח עודף במטבח שלה]. אבל בסוף האהבה שלהם נחרבה, כמו האמפי. ככה אבא זרק פעם לאמא, כמו אוזניי שמעתי, כשהיה מענטזו בסלון, במגפי פלטרומה ורודים עם פומפונים.

אבא המסכן, כמה שניסה להפריח את האמפיתיאטרון, כמה. שכר אוטובוס פרטי שיוביל חינם אין כסף את התל-אביבים העצלנים ליפו, חתך את מחיר כרטיסי ההצגות בחצי, מה לא, אבל הקהל נותר אדיש, ורשע. החובות לאמרגנים רק הלכו ותפחו, והקהל היפואי העדיף את הסרטים הטורקיים וההודיים באולם המקורה, על פני פרמיירה חגיגית של "עליזה מזרחי", למשל. כמה דם אבא הקיז כדי להשיג את ההצגה הזאת, "עליזה מזרחי", אף שהייתה מסחרית ולא אמנותית כפי שייחל. אבל הכוכבת הייתה עדנה פלידל, שחקנית התיאטרון הקאמרי שאבא העריץ, לא פחות, בתפקיד עובדת ניקיון ממוצא מזרחי. איזה פֶּלּוּפֶּ! אמא לא אהבה את עדנה

פלידל, אולי מרוב קנאה, אולי מפני שהייתה מזרחית בעצמה: "זאת חרא של שחקנית, טוביה. מה לה ולנשים מזרחיות, חתיכת אשכנזייה, נסיכה מפונדרקת של התיאטרון הקאמרי. בקושי מילאה רבע אָמְפִי." [מדליקה סיגריית רויאל ונושפת לאבא בפניו].

אכן, הבמה של האמפי נותרה כמעט ריקה, הצגות התיאטרון שאבא הצליח להביא לאמפי שלנו ביפו לא הלהיבו מי־יודע־מה את הקהל היפואי. פעם, באמצע "הנסיכה האמריקאית" של ניסים אלוני, נאלצו להפסיק את ההצגה אחרי שתי מערכות, ולהבריח את יוסי בנאי ואת אבנר חזקיהו באוטו הגדול של חיים קאליש לתל אביב, כי איזה גבר בקהל החליט שהעלילה לא אמינה, "אין מלכים כאלה ואין נסיכים כאלה, כוס אָמְפִי!" המריד את הקהל הקטן שהתבלבל בין החיים והתיאטרון. צעקו והפריעו לשחקנים, השליכו לעבר הבמה שאריות של סנדוויצ'ים וירקות ובקבוקי שתייה שהביאו מהבית, בתור כיבוד.

זהו, עד כאן, טוביה־לה! חיים קאליש אמר שאין ברירה, צריך לוותר, ללכת עם הקהל ולא נגדו. אין טעם לכל התיאטרון הזה. וככה יצא שכל הסרטים שנשחקו בבתי הקולנוע של תל אביב הגיעו להקרנה יד־שנייה באמפיתיאטרון של אבא ביפו, וכמו שנשחק מפעל חייו: "לעזאזל, חיים, זה הרי היה הבית השני של התיאטרון הלאומי. הלאומי!" אבא, שלא כמו חיים קאליש והנכים האחרים שניהלו את העסק, לקח את הכול באופן אישי. ופעם, בסוף איזה סרט יד־שנייה שהוקרן באָמְפִי, תפסתי אותו יושב בשורה האחרונה, בחושך הלילי היפואי, ומייבב: "למה זה מגיע לי, החרא הזה? למה?" [מלקק אסקימו שמטפטף לו על החולצה].

בימים ההם הייתי אני הכרטיס האנושי בבלוק אצלנו, על כל חמש הכניסות שלו. זאת הייתה השיטה של השכנות, החברות הקמצניות של אמא: לקחו את יוסי לקולנוע, לפי התור, ונכנסו בחינם להצגות. וכך יצא שראיתי את "צלילי המוזיקה" אולי מאה פעמים, ואת "מאדאם איקס" – חמישים פעמים. אני דווקא אהבתי את האמפיתיאטרון שנהפך לקולנוע, ולא הבנתי על מה אבא בוכה. לא רציתי שהאמפי שלנו ייחרב, כי תמיד קישרתי את החורבן שלו לאהבה של אבא ואמא. שאולי נחרבה, ואולי לא.

בערב ההוא הלכתי עם אמא לאסתר פֶּנְדוּ, להתקשר לאחותה בירושלים, כי לנו עוד לא היה טלפון בבית. אמא נעלה את הפלטפורמות הוורודות והתאפרה טיפ־טופ, הרי צריך לשמור על הפאסון, ולאחר שטעמה בֶּוֹרְקֶס של אסתר בכתה לאחותה בטלפון: "הוא כבר לא אוהב אותי, תקוה. הוא מתאכזר. זאת השיטה שלו. הוא יהרוג אותי עם הקולנוע והתיאטרון הזה. אני כבר לא יודעת מה לחשוב, תקוה. אולי יש לו משהי? [אמא מנערת מעליה פירורי בֶּוֹרְקֶס ושומשום, כאלו ניצרה מעליה את אבא]. אני בקושי רואה אותו בגלל התיאטרון הזה, תקוה..." לפני שיצאנו אסתר חיבקה את אמא, אמרה שאולי באמת כדאי שהם יחזרו לירושלים. אבל אמא כבר לא הייתה בטוחה, "את חושבת שזה יציל אותי, אסתר?"

אני לא רציתי לעבור לירושלים, כי כל הדודים והסבים שם היו דתיים ושחורים, ותמיד הדיפו ריח רע של דג מלוח (הצד של אבא) או סירחון של עמבה (הצד של אמא). פעם גם אבא ואמא היו כאלה, ירושלמים אדוקים, אבל כשעברו ליפו – ככה אמא סיפרה לי – הם הסירו את התחפושת הדתית שלהם ונהפכו למופקרים. כמו שני שחקנים בהצגה שלא הצליחה, אבל בחיים האמיתיים. בקרב המשפחה הם היו לא פחות מסרסור לדבר עבירה (אבא) והזונה הפתיה שלו (אמא), ככה אבא צרח פעם לדוד שולם בטלפון של הקולנוע, כי הדוד הדוס הזה לא הבין שקולנוע ותיאטרון זה אמנות. "כי אמנות אמיתית לא הולכת עם אלוהים, שולמקה, רק זונות וסרסורים ורבנים!" [אבא טורק את הטלפון בכל הכוח, כאילו טרק את השפופרת על כל המשפחה הירושלמית שלו]. אף אחד לא הבין את אבא, לא אמא ולא הדודים ולא הסבים, הרי כולם רצו להרוס אותו. ומה יהיה על האמפי?

* * *

מערכה שנייה

הזמן: אמצע שנות השישים של המאה העשרים, בחורף.

המקום: הסלון של משפחת וקסמן בשיכונני חיסכון ביפו. ארגזים רבים פזורים בסלון, חלקם סגורים וחלקם פתוחים.

הגבר הנמוך, שנראה כמו קציצה, שוכב על הספה, הוא בדיכאון, כי הם מכרו את הקולנוע ואת האמפי למיליונר אוסטרלי, משיגינער אחד שחולם להרים שם קניון ענק כמו בסידני, עם המון חנויות ומסעדות, ובתמורה הצליחו לכסות על ההפסדים, ואפילו קיבלו מעט כסף, פיצויים לנכים. אמא נראית מאושרת, מטופפת בסלון בסטיקטו החדשות, בהדפס של חברבורות נמר, אורות את הבית שלנו ביפו, את דירת השיכון הזאת שאף פעם לא סבלה: "טוביה אולי תשתה משהו, אתה נראה לי חולה [תוחבת את אוסף נעליה לארגז, מצחקקת]. מי יודע, אולי היא לא תוכל לנעול נעליים כאלו בשכונת בית וגן בירושלים, שם רכש להם הדוד שולם דירת חדר וחצי עם מרפסת סגורה, מול בית הכנסת של חסידות סוּח'צ'וב, כדי שאבא – ככה אמא אמרה – יחזור בתשובה על כל החטאים התיאטריים שלו. אבל לפחות תהיה קרובה אל אחיותיה, אמא, ולא תסבול בגלל הקולנוע והתיאטרון שכמעט לקחו לה את אבא. גם אני הייתי עצוב כמו אבא, ולא ידעתי מה צופן לנו העתיד. פיללתי ביני לביני שהמיליונר האוסטרלי יתחרט על העסקה, ושהאמפי של אבא ישוב להציג סרטים יד-שנייה, ושלא נצטרך לעבור לירושלים. עזרתי לאמא לסגור את הארגזים ולהדביק בנייר דבק, ואבא אמר שהיא עוד תצטער על זה, מרגלית, דבש הם לא ילקקו בחיים החדשים שלהם. הדוד שולם מצא לאבא

עבודה בתור סדרן במשכן הכנסת החדש בירושלים, ואבא צחק לו בטלפון של הקולנוע, במרירות, כמו אוזני שמעתי: "זה כמעט כמו תיאטרון, שולמקה, איזה יופי. רק שבכנסת אין שחקנים, רק זונות." אמא הייתה מבסוטה, כאילו התענגה על הדיכאון של אבא, ואמרה שתשמח לשוב למסורת ולתפילות של יום שבת בבוקר. "כיפה סרוגה דווקא תתאים לך, יוסי'לה," ליטפה לי את התלתלים, חלצה את נעלי העקב שלה ותחבה לארגו. כיפה?

אבא נאנח, בעצמו נחרד מעצם המחשבה על לחזור לבית הכנסת, אבל אהבתו לאמא חיפתה על כל גחמותיה. הלוואי שאמא תשוב לאהוב אותו – לחש לי – כמו לפני שהיו הקולנוע והאמפי והחלומות האמנותיים שהתמסמסו לו. אני לא הבנתי איך אפשר לוותר על חלומות נפלאים כאלה, על סרטים והצגות ואמנות, הייתי בצד של אבא. אבל לא העזתי לגלות לאמא, כי היא הרי המסכנה והקורבן והאישה הקטנה שנגררה אחרי בעלה ליפו, ובעל כורחה, יוסי'לה. זה רק יאמלל אותה. כל כך רצייתי לנחם את אבא, אבל לא ידעתי איך. כשאמא יצאה למטבח, הלכתי ופתחתי את ארגו הנעליים של אמא, ונעלתי את הפלטפורמות הוורודות עם הפונפונים, ועיכסתי לפני אבא, וחיקיתי את קולה של אמא: "טוביה, אני רוצה לחזור לירושלים! טוביה, אני שונאת את יפו!" אבל את אבא זה בכלל לא הצחיק, והוא הסתובב והפנה לי את הגב. אבא לא אוהב שצוחקים על אמא [יוסי חולץ את נעלי העקב של אמא, מקלל, ורץ למרפסת, מתייפח].

בערב הלכנו כולנו להצגה האחרונה בקולנוע גלרון, באולם המקורה. עלינו לשדרות ירושלים, ומשם חתכנו לכיוון גבעת עלייה. פתאום ירד גשם זלעפות, ואמא אמרה שאפילו השמיים שונאים את הקולנוע ואת האמפיתיאטרון. אבא היה שפוף ולא ענה לה, נגרר אחריו, כאילו ביקש למשוך את הזמן, ואמא צעקה לו: "תזיזי כבר את התחת, טוביה, אני כולי מים. אפשר לחשוב שאשתך מתה [מוציאה מהתיק מטפחת ראש ומכסה את תסרוקתה]. הלוואי שהיית אוהב אותי כמו שאתה אוהב את התיאטרון הזה." כל כך שנאתי אותה ברגע ההוא, הלכתי והחזקתי את ידו הנכה, המשותקת, של אבא.

להצגה האחרונה כולם הגיעו, יוסי בנאי ואבנר חזקיהו ועדנה פלידל, אפילו התיאטרון הלאומי שלחו כמה שחקנים, לעשות שמח. אבל האולם המקורה היה חצי ריק. אנשים לא רצו לצאת מהבית, כי בחוץ השתוללה סערת אלוהים. ישבנו בשורה הראשונה, לפני הבמה, ולאחר שחילקו לכל הנכים פסלונים זהב גדולים בצורת מסכה חצי צוחקת וחצי בוכה, כהבעת תודה, עלה הנציג של משרד הביטחון לבמה ונאם נאום. הוא סיפר על איך שנוולדו הקולנוע והאמפיתיאטרון במוחם הקודח של הפקידים באגף השיקום, התפאר, נפנף בידיים. אבל את אבא זה בכלל לא שימח לשמוע את הנאום הזה, להפך. הוא קם וצרח לנואם שהוא חתיכת אידיוט עם רעיונות מפגרים. "חבל שהערבים לא נשארו בִּיפו, אדוני. הם ידעו לעשות כבוד לתיאטרון ולקולנוע [משליך את פסלון הזהב לעברו של הנואם ופוגע לו בראש]. איזו מהומה התפתחה שם. אבא ממש השתולל והיו צריכים להרגיע

אותו. והנואם בעצמו נפל על כיסאו, ומראשו נזל דם. חיים קאליש ואמא לקחו את אבא לחדר של המקריין, ואני יצאתי מהאולם המקורה והלכתי אל האמפי.

הגשם פסק בינתיים, אבל השבילים בגן שבין הקולנוע המקורה והאמפיתיאטרון נמלאו בשלוליות. כל כך נהייתי לקפץ בהן ולהירטב, כאילו הענשתי את אמא ואת הנואם ואת חיים קאליש על שהרגו את החלומות של אבא. האמפי היה חשוך, אבל עיני התרגלו לעלטה ויכולתי לזהות את מבנה הקונכייה היפהפה, את במת האבן ואת הקלעים העשויים מבטון שצמחו ממנה. הכול נראה ממורק ונקי ומבריק, בגלל הגשם ששטף את יפו. רצתי אל הבמה ועליתי אליה במדרגות הצדדיות, המדרגות שהיו מיועדות לשחקנים. התהלכתי על הבמה והעמדתי פנים כאילו הייתי בעצמי עליזה מזרחי. אבל לא זכרתי את הטקסט של השחקנית עדנה פלידל, ורק צעקתי וצרחתי. אז לא ממש ידעתי מי זו עדנה פלידל, אבל לימים, כשראיתי אותה ב"בית ברנרדה אלבה", בתפקיד לה פונסיה, הבנתי כמה היא ענקית. הבמה והספסלים והחושך באמפי השרו עליי ביטחון, ואפילו התחלתי לרקוד. השתוללתי ממש, ושכחתי שאני על הבמה, רקדתי ורקדתי, וקפצתי צעד אחד יותר מדי, ועפתי מהבמה ונחתי על רצפת האבן לפני השורה הראשונה. איזה בומבה בראש חטפתי.

בלילה אמא אמרה שאנחנו שנינו, אבא ואני, מתנהגים כמו ילדים קטנים. בלי אחריות. בלי כבוד. ואנחנו עושים את זה בשביל להכאיב לה, להבהיל אותה, להרוג אותה, זה ברור כמו שמש ביום בהיר. "אתה שומע, טוביה, אתה בכלל מבין אותי? אתה עוד אוהב אותי?" [אבא מתחיל לבכות ואמא הולכת אליו ומחבקת אותו ומנשקת אותו, גם על השפתיים]. אמא תמיד רצתה להיות מספר אחת אצל אבא, ובגלל הקולנוע והאמפיתיאטרון חשה כאילו הייתה מספר שניים. אבל עכשיו, "כשכבר אין תיאטרון, תודה לאל", היא יכולה לאהוב את אבא כמו פעם, לפני שעזבו את ירושלים ליפו. אני לא הבנתי, הרי אבא אמר שהאהבה שלהם נחרבה כמו האמפיתיאטרון. אבל אולי התבלבלתי. אולי זה לא יהיה נורא כל כך לעבור לגור בירושלים.

* * *

מערכה שלישית

הזמן: סוף שנות השמונים של המאה העשרים, באביב.

המקום: האמפיתיאטרון החרב בקולנוע גלרון ביפו.

הגבר הצעיר, שיושב על ספסל עץ רקוב, בשורה האחרונה מצד ימין, שפוף מעט אבל גם מאושר, ככה, קצת, הגבר הזה, שמביט אל הקונכייה ואל הבמה, אל השמיים הכחולים, היפואיים, המסנוורים, הגבר הזה, ששואף את האוויר המלוח

שבא מן הים למטה; הגבר הזה הוא אני. אמא מתה בשנה שעברה מסרטן, ואבא עבר לגור עם אישה אחרת. המיליונר האוסטרלי התחרט לפני עשר שנים, ומכר את חלקת האדמה ואת הקולנוע לאיזה קבלן. יהרסו את הקולנוע ואת האמפי־תיאטרון ויבנו תחתיים מוסד גריאטרי לזקנים תשושים, ככה כתוב על השלט שהציבו שם. המבנה נחסם בגדרות, אבל הערבים של יפו, שמעולם לא אהבו את הקולנוע ואת התיאטרון של אבא, הרימו את כל תקרת העץ באולם המקורה, וגם את רוב הספסלים באמפי. אבל קונכיית הבטון ובמת האבן נותרו כפי שהיו, אפילו את צבעם הכחול של הקלעים שנוצקו בבטון, מימין ומשמאל לבמה, ניתן היה עוד לזהות. אולם כמו כדי להכעיס, מתוך סדק רחב שנפער בבמה, צמחה תאנה ענקית, תאנה שענפיה היו בעצמם כמו תפאורה, או מסך. ירוק העלים ותכול הקלעים התאימו כל כך, כאילו עוצבו במיוחד על פי הוראותיו של תפאורן בעל שאר רוח. משבי האביב שבאו מהים טלטלו מעדנות את העלים, ואני הייתי בטוח ששמעתי את קולם של עדנה פלידל ושל יוסי בנאי ושל אבנר חזקיהו...

- [מסך] -

האירועים והדמויות בסיפור עוצבו, אומנם, בהשראת אירועים מציאותיים ובהשראת אנשים אמיתיים, אולם אין לראות בסיפור זה שחזור נאמן של אירועים מציאותיים ו/או אנשים אלה, אלא יצירה בדיונית המוכתבת מערכים יצירתיים בלבד. אין לייחס לאמור בו או לדמויות בו משמעות תיעודית. הסיפור מערב פיסות מציאות עם דמיון ובדיה. אין קשר ישיר וכולל בין הדמויות בסיפור לבין המציאות.

נסיעה לליטא

חיים מרין

מתוך מונודרמה בכתובים

יום שישי אחד ראיתי בעיתון מודעה על טיול לליטא. הראיתי לאחותי והיא אמרה רעיון מצוי. היא מאד רצתה לנסוע ולראות שוב את המקום שגדלנו בו בתור ילדות. התקשרתי ל לסוכנות וענתה מישהי צעירה דווקא בסבלנות והסבירה מה המסלול של הטיול. מתי ממריאים, איפה נוחתים, לאן נוסעים, איפה ישנים. מה אוכלים. כמה זה עולה. הכול. נסיעה יקרה. אין מה לדבר. שאלתי אם יש הנחה לאזרחיות ותיקות אמרה לי הטיול מיועד רק לקשישים וקשישות בגיל הזהב. אחותי אמרה יש לנו מספיק כסף. בשביל מה אנחנו שומרות אותו בבנק? בשביל הילדים, הנכדים והנינים שבקושי מתקשרים אלינו? בשביל שמנהלי הבנק ישלמו לעצמם משכורות שמנות? בשביל ראש הממשלה ואשתו שיקנו מטוס לעצמם? למה שלא נפנק את עצמנו. נוציא את הכסף וניסע. אמרתי לה הנינים עוד קטנים הם עוד לא יכולים להתקשר. אז אחותי אמרה מה את חושבת הם יתקשרו כשהיו גדולים? אנחנו נחיה בכלל לראות אותם בוגרים? לא היה לי מה לענות לה. הלכנו שתינו לבנק להוציא את הכסף לנסיעה. יוסי הפקיד העירקי עשה בעיות. שאל בשביל מה אתן צריכות להוציא סכום כזה גדול מהבנק שלנו? והילדים שלכם יודעים שאתם מוציאות את הכסף? הוצאנו בכל זאת את הכסף. כשחזרנו הביתה התקשרתי שוב לחברת הנסיעות וביקשתי עוד הסברים. הבחורה כבר לא הייתה כל כך מנומסת וסבלנית. שאלתי אותה אם המסלול עובר ליד העיר שלנו. שאלה אותי איך קוראים לעיר שלך? אמרתי טבריה וגם הייתי שנתיים בגטו בשוואלי. את בטוחה שאלו מקומות בליטא? היא שאלה אותי בעצבנות. אמרתי לה אני בת תשעים ושלוש אבל אני זוכרת היטב את טבריה ואת שוואלי ואת כל הדברים הטובים ובעיקר הרעים שעברו עליי שם, עד שלקחו אותי ואת אחותי מהגטו למחנה ריכוז. לא שמעתי על המקומות האלה בחיים, היא אמרה, ואני סוכנת נסיעות עוד מעט חמש עשרה שנים. אמרתי לה אולי לא שמעת על המקומות האלה אבל אני ואחותי גדלנו שם בתור ילדות. אחותי הייתה בת חמש עשרה שהגרמנים הגיעו והכול נגמר. שאלתי נוכל לנסוע לטבריה ולשוואלי לחצי יום בדרך? או לפחות לשוואלי? ענתה שהאוטובוס עובר במסלול שקבוע מראש ואי אפשר לעצור בדרך וכולם צריכים לנסוע ביחד. אבל אולי, אמרתי לבחורה, אולי תוכלו לסדר משהו שתגיעו לשם ואנחנו, אני ואחותי, נרד לכמה שעות. אני לא יכולה להבטיח שום דבר, היא אמרה. אנחנו נחשוב על זה אמרתי. מה הבעיה שלך? אמרה ברוגז, אתן יושבות על מיליונים. מי יושב על מיליונים? שאלתי אותה. אתן לא חייבות לנסוע בטיול מאורגן. אני אסדר לכם טיול רק לשתיכן. בשדה תעופה יחכה לכן נהג. חסר לכן כסף? טרקתי את הטלפון והסברתי לאחותי מה המצב. היא אמרה זה יעלה לנו

עוד כמה לירות וניסע לשם. נגיע לווילנה ושם נסתדר. אנחנו לא ילדות קטנות. נכון אמרתי אנחנו לא ילדות קטנות. אנחנו צווי אלטע קעקערס בנות יותר מתשעים שבקושי עומדות על הרגלים. אני סובלת מלחץ דם גבוה ואת עברת שני התקפי לב. אחותי עוד התעקשה. ניסע והכול יהיה בסדר. הגויים שם יראו את הדולרים שלנו ויהיו מוכנים לעשות הכול בשבילנו שתי יהודיות זקנות. אני בכל זאת חשבת לעצמי וגם אמרתי לאחות? מה יש כבר לראות שם? את הבנים של האנטישמים מאז? שמעתי מחברה שהייתה שם שעל הקבר אחים של המשפחה שלנו וכל יהודי טברייג בנו כביש. היה שם בור גדול שהיהודים מהעיר שלנו חפרו בעצמם ושם הגויים קברו את כולם. קברו אותם חיים. את האחיות שלנו. את ההורים. את סבא וסבתא היהודים הדודות המכרים המכרות. את כל בני העיר שלנו שלא הספיקו לברוח כמונו לגטו שוולי. ועל כל זה הם בנו כביש. לא עזר שום דבר. כביש. מה זה כביש. אוטוסטרדה. איך נוכל לעמוד ולהתפלל על המקום הזה. נעמוד על הכביש? הם הליטאים היו הראשונים. הגרמנים לא היו צריכים לנקוף אצבע. הם עשו הכול בשבילם. אספו את כל יהודי העיר מהבתים, הובילו אותם ברגל לעיר נתנו להם מעדרים ואתי חפירה אמרו להם תחפרו בור גדול. הם חפרו ואז אמרו להם להיכנס לבור וירו בהם. ואחרי שישים שנה בנו על הבור כביש אוטוסטרדה לווילנה. מה אני אראה בטיול הזה? המסלול לא מגיע לטברייג וגם לא לשוולי, שם הייתי בגטו שלוש שנים. אז מה אני אראה? את וילנה? את ישיבת פוניבז'? מה מעניין אותי המסלול של הקעקרית הצעירה שלא שמעה על טברייג ועל שוולי. אני אראה את הבנים ואת הנכדים של הגויים שרצחו את המשפחה שלנו? אפילו נניח היינו משלמים באופן מיוחד בשביל לקחת מונית לעיר שלנו מה היינו רואות שם? כלום לא נשאר. את הבית שרפו אחרי שגנבו כל מה שאפשר. אבל הנסיעה לליטא היה רעיון שלך, אמרה אחותי. נכון, עניתי. התחרטתי. רק אחרי ששוב ושוב דיברתי איתה אחותי השתכנעה לוותר על הנסיעה. אז במקום לנסוע לליטא ישבנו יחד בבית ז'ניה ואני. לפעמים הלכנו לטייל, לשמוע הרצאות ביד לבנים. מדי פעם לראות הצגה בתיאטרון. וכל ערב אחותי סיפרה לי כל מיני דברים שלא ידעתי על אבא, אמא, סבא וסבתא. כי אני הייתי הבת הכי קטנה ולא שיתפו אותי בכל מה שקורה בבית. וכל פעם היה לה משהו חדש שעוד לא שמעתי עליהם ועל האחיות הגדולות שלי שהאוטוסטרדה לווילנה מכסה אותן. הסיפורים שלה היו כל כך מלאי חיים שיכולתי לראות שוב את כל המשפחה, כאילו... כאילו... רק חבל שלא הספיקה לספר לי עוד סיפורים לפני שהנהג אוטובוס דרס אותה.

אסירי הכיבוש עינת ויצמן

עינת

ההצגה הזאת היא על אסירים פוליטיים.
היא הייתה אמורה לעלות בפסטיבל עכו,
אבל שרת התרבות וראש עיריית עכו נלחצו, אמרו הצגה על מחבלים
וההצגה נפסלה.
שנתיים אני מנסה למצוא לה תיאטרון.
שואלים אותי אם ההצגה היא גם על אסירים שישבו בגלל מאבק מזוין.
התשובה היא כן. גם הם.
ואז שואלים אותי אם אני תומכת בטרור.
אז אני אגיד לכם את דעתי שיהיה ברור איפה אני עומדת -
מול הכיבוש הישראלי צריכה להיות התנגדות
זה לא המקום שלנו כישראלים להגיד לפלסטינים איך להתנגד
אני בעצמי פוחדת מאלימות ומנשק.
כשהייתי קטנה ההורים שלי נפגעו בפיגוע בירושלים
זה היה מבהיל לראות את אמא שלי פצועה.
אני חושבת שהדרך הטובה ביותר היא התנגדות לא אלימה.
האנשים עליהם ההצגה מבוססת כבר ישבו בכלא או שהם עדיין שם
חלק עם משפט וחלק בלי, חלק בגלל התנגדות אלימה וחלק בגלל שפרסמו פוסט
בפייסבוק
אני לא שופטת את האסירים, זה לא בית משפט פה. זה תיאטרון.

חדר חקירות

חוקר

אתה יודע למה אתה פה

ויסם

אני לא יודע

חוקר

בטח לא חלמנו עליך ובאנו ותלשנו אותך מהבית.

מה אומר לך השם חסן?

ויסם

מי חסן?

חוקר

חסן, אתה מכיר

ויסם

אני מכיר הרבה חסן

חוקר

אז בוא תגיד איזה חסן אתה מכיר

ויסם

אולי אתה תגיד לי

חוקר

אתה חושב שאתה חכם? הרבה יותר גדולים וחזקים ממך היו פה וזימרו. אף אחד לא יצא מפה בלי להגיד כל מה שהוא יודע. תראה, אתה אדם יחיד. אני יש לי מדינה שלמה מאחוריי. כל אנשי המודיעין מכל העולם באים ולומדים מאיתנו. כמה שתעשה מעצמך לוחם לא תצליח. הכח שלך מוגבל, אתה לא יכול לעמוד מול המדינה.

איפה פגשת את חסן סאפי?

תשמע, אם אתה לא מדבר נביא את לילה. בטח יהיה לנו יותר נעים לחקור אותה. גם את אמא שלך נביא. אתה לא יודע מה יהיה להן פה. הן ישבו בתאים עם זונות, זה מה שאתה רוצה?

ויסם

אתה מבקש ממני רשות? ממילא תעשה מה שאתה רוצה

חוקר

מחר אני מביא לפה את לילה

ויסם

אתה תשיג ככה רק דבר אחד

חוקר

מה אני אשיג

ויסם יורק על החוקר. החוקר נותן לו סטירה.

עינת

מה שאתם רואים פה זה לא כלא ולא חדר חקירה. האנשים על הבמה הם לא אסירים. הם שחקנים. על הרצפה שוכב ג'לאל, הוא משחק אסיר שהחלטנו לקרוא לו ויסם, מולו עומד ביאן, כרגע הוא חוקר ומאחור יושב רביע ואני עינת. אף אחד מאיתנו לא היה בכלא. עדיין.

אנחנו פה בתיאטרון כדי להראות מה שאי שאפשר לראות בשום צורה אחרת. מצלמות לא יכולות להיכנס לתוך חדרי החקירה או לתוך הצינוקים, אין תיעוד מתוך התאים. מה שיוצא זה רק מה שהשב"ס או השב"כ בוחרים להוציא. אפילו מי שכתב יומן, סביר שלא יוכל לקחת אותו איתו החוצה. אין שום תיעוד חוץ מהזיכרון של הניצולים.

איך אפשר לייצג מקום שאין לו ייצוג?

שחזורים. כל מה שתראו פה זה שיחזורים מתוך זיכרונות של אסירים.

כמעט כל מה שאני יודעת על הכלא למדתי מאסיר משוחרר אחד. נקרא לו X.

אור על X

X

אחד מכל ארבעה פלסטינים מבלה תקופה מהחיים שלו בכלא. אחד מארבעה. אם אתה פלסטיני אז הכלא הוא אחד מהמקומות הכי חשובים לגדול בהם פוליטית ואינטלקטואלית. שם אתה לומד עברית, שם אתה קורא, שם גם אם לא היית שייך לארגון פוליטי אתה מתחיל להשתייך לאחד. שם אתה לומד לשנוא מחדש.

עינת

הדברים שתראו קורים פה, לא רחוק, במוצאי הערים, בפרוורים, מאחורי חומות הכלא שאתם רואים כשאתם נוסעים בכביש הראשי.

חדר חקירות

חוקר

תקשיב לי טוב, אתה לא תראה אור.

כבר הלשינו עליך. חברים שלך כבר אמרו הכול. יא חתיכת פרייאר, המנהיגים

שלך יושבים בבתי מלון, נהנים מהחיים, יושבים על בוחטות של כסף ואתם הקטנים
גומרים את החיים שלכם בכלא. אתם משלמים את המחיר. בשביל מה? הה? בשביל
מי? (סטירה) חסן סאפי עבד איתך בפברואר – כן או לא?

ויסם

אני צריך לשירותים

חוקר

חסן סאפי עבד איתך?

כן או לא?

ויסם

אני חייב לשירותים

חוקר

אתה יכול לחרבן על עצמך, גם ככה אתה מצחין

חסן סאפי עבד איתך בפברואר?

ויסם שותק

חוקר

מי זה החסן הזה שאתה ככה סובל בשבילו? מי? אתה חושב שהיה עושה אותו
הדבר בשבילך? כלום! אף אחד. כל אחד על התחת הקטן שלו ורק אתה משחק
אותה גיבור.

X

עצרו!

ויסם

לא מכיר שום חסן

X

לשחקנים

התחנה הראשונה היא בכלל לא בכלא, אלא בבית. במיטה. שלוש בלילה. החיילים
בכוח גדול, עם אפודים ונשק מלא, פורצים לך לבית. הילדים הקטנים מתעוררים
ומתחילים לבכות מרוב פחד. את האבא זורקים לרצפה. החייל נותן סטירה לאמא.
בלי מצלמות, בלי בלגנים, הכול במחשכים. שולפים אותך מהמיטה, אוזקים אותך,
מכסים את העיניים בפלגלית, אתה לא מספיק לתת נשיקה לאמא ויש סיכוי סביר
שגם לא תוכל לנשק אותה כמה שנים טובות. זורקים אותך לתוך ג'יפ ואתה מתחיל
במסע שאי אפשר לדעת מתי יסתיים.

החוקר יוצא נכנס חוקר אחר - רביע. "נחמד יותר". ויסם הופך יותר ויותר עייף. מדבר לאט לאט לא מרוכז. החוקר מדבר, עיניו של ויסם הולכות ונעצמות.

חוקר

אתה מהמשולש, הא?

ויסם

כן

חוקר

אתה עובד בתור גנן?

ויסם מהנהן

ממי למדת?

ויסם

אבא שלי

חוקר

אה, עובר במשפחה.

מה עוד אתה עושה?

ויסם

רק גנן

חוקר

אין תחביבים? אוהב ספורט?

ויסם

מה?

חוקר

כדורגל!

ויסם מניע בראשו לשלילה

לא אוהב ספורט?

ויסם

אוהב. אני ספורטאי

חוקר

איזה ספורט?

ויסם ממלמל משהו

חוקר

איזה ספורט אתה עושה?

מכה על השולחן כדי שויסם יתעורר

ויסם

איגרוף. אני עושה איגרוף.

חוקר

וואלה. מייק טייסון אתה, אה? איפה מתאמן?

ויסם

מה?

חוקר

איפה אתה מתאמן?

ויסם צולל, החוקר דופק על השולחן

אתה מתאמן במכון?

ויסם

סתם בגג של בניין

חוקר

אז מי מאמן אותך?

ויסם

מה?

חוקר

מי מאמן אותך?

ויסם

חסן

חוקר

איזה חסן?!

ויסם

חסן חסן

חוקר

אתה צוחק עליי?

ויסם

לא

חוקר

אתה רוצה לספר לי על חסן סאפיי?

ויסם נרדם.

ויסם! זהו. אני מבקש שיחליפו אותי. אתה ישן

ויסם

אני ער!

X

בסבב השני, אחרי כמה שעות מעבירים אותך לחצר ל"שבח" עם עוד אסירים אחרים. כולם עם שק על הראש. אתה לא יודע כמה זמן אתה קשור. שעה? אולי חמש שעות? אולי 42 שעות? הזמן מאבד את המשמעות.

חצר - השחקנים עם שק על הראש, אזוקים.

עלי

מי פה?

מוחמד

מוחמד

עלי

מוחמד ביתר?

מוחמד

כן. עלי?

עלי

כן

מוחמד

איך היה?

עלי

גמרו אותי אחי.

תשמע...

יש פה עוד מישהו?

מוחמד

לא יודע, יש פה מישהו?

ויסם

ויסם

עלי

איזה ויסם?

ויסם

אני חדש. מהמשולש

מוחמד

אהלן ויסם. אתה זה שהביאו שבוע שעבר. מקווה שהכול עבר בשלום

ויסם

כן, אני בסדר

עלי

הצלחת לעמוד בזה?

ויסם

הכל טוב, עבר

עלי

מה זאת אומרת? הודית?

ויסם

אין לי על מה להודות

מוחמד

אמרת משהו?

ויסם

כלום. אין לי מה להגיד

מוחמד

אחלה. כל הכבוד. אני כנראה משתחרר מחר, מישהו רוצה משהו בחוץ?

עלי

בחיידך, כשאתה יוצא תיכנס לאח שלי

מוחמד

אל תדאג, איך שאני יוצא אני נוסע להורים שלך באל בירה.
ויסם, אם אני יוצא מחר, רוצה שאני אמסור משהו למישהו? משפחה שלך? אמא
שלך?

ויסם

לא תודה, לא צריך

עלי

מילה אחת טובה לאמא תעשה לה טוב

מוחמד

ויסם אם תרצה משהו אני יכול לעזור. ד"ש למשפחה, לאחים, לחברים, להזהיר
מישהו עד שייגמרו החקירות שלך. אני מוכן. לפני שיגיעו אליהם

עלי

איזה גבר אתה

ויסם, תרגיע את אמא שלך, אפשר לסמוך על מוחמד, הוא באר עמוקה

ויסם

תודה

מוחמד

מה שאתה רוצה אל תדאג

ויסם

תודה מוחמד

מוחמד

טוב. מה אתה רוצה שאמסור?

ויסם

אין לי מה למסור לאף אחד

חושך

X

הרבה פעמים אתה יודע שאלו עספיר - מדובבים, אתה רואה שהם מנסים להוציא
ממך, אתה יודע שאתה הולך ליפול ואתה נותן ונותן ונותן. זה משהו פסיכולוגי,

אתה רוצה כבר לדבר. אני למושל כשהכניסו אותי לתא מלא מדובבים, הם היו לוחצים עליי וכדי לא לדבר הייתי שר. שרתי עבד חליל, פריד אל אטרש.

ויסם חוזר לחדר החקירות

ויסם

האנשים שלכם גלויים לגמרי, די עם כל העספיר והזבלים שלכם. סבתא שלי הייתה מצליחה לעמוד בזה

החוקר יורק לו על הפנים

X

לעינת

זאת היריקה הכי מתוקה שקיבלתי בחיים.

אחר כך הייתי אזוק ידיים ורגליים לכיסא קטן. זה היה מאוד אלים. הטביעו את הראש שלי בדלי מים ונתנו לי מכות בין הרגליים. אני לא יודע כמה זמן זה נמשך. הרבה.

חוקר

תופס את הראש של ויסם ומטביע בדלי מים, מטלטל אותו.

אתה תמות פה

נו מה? אתה רוצה לדבר?

אתה עדין חושב שאתה חכם?

זה לא ייפסק

איפה חסן סאפי?

איפה הבן זונה הזה?

החלטת לדבר?

אני לא אעזוב אותך

רוצה לדבר?

נמשיך ככה עד שתמות
יה זבל
אין לך עוד הרבה
אתה מצחין כמו איזה נבלה

ויסם צורח מכאב, מותש.

ויסם

נושם בקושי

בסדר בסדר! אני אדבר! תפסיקו!

ק.ב.ל. שמרית לוטסיג בין הגניזה לכתובים

התקבלתי לבית ספר למשחק. התקבלתי לסרט. התקבלתי לסדרה. התקבלתי לפרסומת. קיבלתי את התפקיד. קיבלתי קולבק. קיבלתי מאץ'. לא קיבלתי את התפקיד, אבל קיבלתי טלפון מהבמאי, שהוא ממש מעריך אותי. קיבלתי קריאה לבית לסין. קיבלתי קריאה להבימה. קיבלתי קריאה לתיאטרון גשר. לא קיבלתי קריאה לקאמרי. קיבלתי לוח חזרות. קיבלתי לוח הצגות. קיבלתי ממש מעט כסף על הפרויקט הזה. קיבלתי חוזה קיבוצי. קיבלתי בוכטה על החלטורה הזו. לא קיבלתי כסף, אבל זה תפקיד טוב. עשיתי את זה בחינם אבל קיבלתי אחלה קשרים. קיבלתי אודישן לחו"ל. קיבלתי חוזה. עוד לא קיבלתי את החוזה, אז לא לדבר על זה. קיבלתי הצעה לפרינג'. התקבלתי לפסטיבל. מחכה לראות אם הסרט התקבל. הסרט לא התקבל לפסטיבל ברלין, אבל הוא התקבל לפסטיבל טורונטו. לא קיבלתי כרטיס טיסה לפסטיבל. קיבלתי מלון פסיכי לפסטיבל, וטיסה. קיבלתי לייק. קיבלתי קומנט מרגש. קיבלתי את זה בחינם בתמורה לסטורי. קיבלתי הנחת סלב. קיבלתי כאפה לפרצוף מהאודישן הזה. קיבלתי עצבים על הפרטנר. קיבלתי פרטנרית מעולה. קיבלתי ביקורת קטלנית. קיבלתי ביקורת חיובית אבל לא משתפכת. קיבלתי צ'ק. קיבלתי שוק. קיבלתי אחלה כסף על הפרויקט הזה. קיבלתי טונות אהבה מהקהל. קיבלתי מחיאות כפיים סוערות. עוד לא קיבלתי את הצ'ק. קיבלתי הזמנה לפרמיירה. קיבלתי כרטיסים חינם. קיבלתי פרפרים בבטן. קיבלתי התקף חרדה. היא גם לא התקבלה לזה. היא מתקבלת לכל הסדרות. הם מקבלים רק ממוצא מזרחי. הם מקבלים רק מבטא אמריקאי מושלם. הם מקבלים בנות ממש רוזות. הם מקבלים בנות צעירות. הם מקבלים מבוגרות. קיבלתי מועמדות לפרס התיאטרון. לא קיבלתי את הפרס. קיבלתי סטירה מהבמאי, הוא רצה להדגים לפרטנר שלי איך זה צריך להיות. קיבלתי פרחים הביתה ממנהלת התיאטרון. קיבלתי הצעה שאי-אפשר לסרב לה. קיבלתי שיתוק מול הקהל. קיבלתי בלאק. עוד לא קיבלתי את המשכורת. קיבלתי סעיף בחוזה שאני מאשרת עירום. קיבלתי סעיף בחוזה שאני מחויבת לשחק בשטחים. קיבלתי הצעה מגונה. קיבלתי כדורים נגד חרדות. קיבלתי לא. קיבלתי הצעה לשחק בסרט שלו. קיבלתי שער בעיתון. קיבלתי מלא הודעות ממעריצים. קיבלתי את התפקיד המשני. קיבלתי את התפקיד הראשי הנשי. קיבלתי את התפקיד הראשי. קיבלתי לשייר את זה סולו. קיבלתי סטנדינג אוויישן. קיבלתי בחילה. קיבלתי שיתוק. קיבלתי סחרחורת. קיבלתי תמורה. קיבלתי תהילה. קיבלתי מחזור. בעצם לא. לא קיבלתי.

אישה מן האדמה על הגבעה עלית קרפ

שיחה עם יעל פיילר שזכתה בפרס ראשון על יצירתה
"אישה מן האדמה" בפסטיבל עכו 1981 בעקבות צפייה
משותפת בהצגה "על הגבעה" מאת קרן שפט (2022)

קצת יותר מארבעים שנה חלפו מאז זכו יעל פיילר וחברותיה, מלכה מרין, ורד נהרין ונגה אשד בפרס השני (באותה שנה לא הוענק פרס ראשון) בפסטיבל עכו לתיאטרון אחר עם ההצגה "אישה מן האדמה", וחינה של ההצגה וקסמיה נותרו רעננים כשהיו. הטקסט של "אישה מן האדמה" היה טקסט פמיניסטי שמנכיח את מיניות האישה ונלחם בניסיונות לדכא אותה. הטקסט שזור אמירות משפילות ופוגעניות על פיהן אישה אינה אלא "חמת מלא צואה ופיה מלא דם", וזה רק ממש על קצה מזלג, ואשר מקורותיהן, אבוי, יהודיים, ואם לחדד, אמרות חז"ל. "כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנום", שרו השחקניות בקברט המצחיק שהן מעלות על הבמה. הצירוף בין האמירות הקשות לאווירה הסקסית והמשועשעת שבה מתנהלת ההצגה, יופיין של השחקניות הצעירות – כל אלה יוצרים ספקטקל מרגש ומותח סביב השאלה האם תצליח לילית, אשתו הראשונה והפראית של אדם, להכניע את חוה, או שמא חוה הכנועה שמצייתת לכללי הפטריארכיה היא שתכניע את לילית ואת חסידותיה הפרועות המפוזות על הבמה בבגדי גוף, שמותירים רק מעט מקום לדמיון. אפילו בירדן השחון שלנו זרמו הרבה מים מאז. זמן קצר אחרי הזכייה, עזבה פיילר את ישראל וחייה שנים רבות בשוודיה, הקימה שם משפחה, כתבה דוקטורט בתיאטרון באוניברסיטת סטוקהולם, ושימשה מרצה באוניברסיטת גוטנבורג. רק לפני שנים אחדות שבה לישראל.

"בת לאביה – מטמנת שווא. מפחדה לא יישן בלילה: בקטנותה שמא תתפתה, בנערותה שמא תזנה, בגרה שמא לא תינשא, נישאת שמא לא יהיו לה בנים, הזקינה שמא תעשה כשפים" (מתוך "אישה מן האדמה"). אנחנו, שעלולות להיחשד לכל היותר בכישוף, שינסנו מותניים ושמנו פעמינו יחדיו לפסטיבל עכו לתיאטרון אחר. פיילר בחרה עבורנו את ההצגה "על הגבעה", משום שמשם כמו ב"אישה מן האדמה" גם כאן יש צוות שחקניות (שזכו בפרס האנסמבל המצטיין) ובכלל, זוהי הצגה נשית מאוד, גם אם מזווית לגמרי אחרת.

משענת, הומיה, אמונה ודבורה חיות על גבעה מבודדת בשטחים. הן ברחו מהאולפנה שבה למדו וגם מבתי הוריהן, קצת מפני שהן בגיל ההתבגרות וקצת מסיבות אחרות וכעת, אחרי שהן חיות כמה שנים במקום, מצטרפת אליהן חברה חדשה, שמחת תורה. היא אומנם רק בת 14, אבל גם היא כבר לא רוצה ללכת לאולפנה. ההורים שלה התנגדו להצטרפותה לקבוצה הזאת, אבל בסופו של דבר נכנעו, ואמרו שהעיקר שיש לה כיוון, ושהיא לא בן אדם מבולבל.

ארבע הבנות הוותיקות במאחז הן בראשית המחזה חבורה שמחפשת משמעות בכל מיני כיוונים: אחת מהן מתכוננת לנישואיה, האחרת מודיעה שלא תינשא לפני שתגיע לגבורות גיל 27 ואולי אפילו לא לעולם, ואחת מקפידה לומר, שחשוב שיִדעו שיש לנשים גם אפשרויות אחרות. שמחת תורה הצעירה היא האוזניים שאליהן הן מפנות את דבריהן, ומלמדות אותה כל מה שצריך לדעת על המאחז הבלתי חוקי שבו הן חיות ועל חוקיו. היא החוליה המחברת בין הקהל לבין ההתרחשויות על הבמה, היא מפקפקת במעשיהן של חברותיה, והפקפוק שלה מאפשר להן להציג את משנתן.

עלית: אהבת את ההצגה?

כן, הן הצליחו להעביר את האבסורד שנוצר מן ההתנגשות בין החיפוש אחר משמעות, אחר הגשמה עצמית, ובין המהות והמשמעות הפוליטית של חייהן של חמש נערות על אחת הגבעות ביהודה ושומרון: החלומות שלהן, ההקצנה שהן עוברות והסוף הטרגי של כל הסיפור. הפער בין סגנון המחזמר שבו הוגשו רעיונותיהן של הנערות המתוקות הללו שבתחילה נראות באמת כנשים צעירות ובלתי מזיקות, לבין האסון הנורא שבסופו של דבר הן ממיטות על עצמן, וכנראה שעל כולנו – הפער הזה משרת את המסר הפוליטי.

עלית: יש פה מסר שהוא מעבר למסר הפוליטי?

בעיניי גם האישי הוא פוליטי. בכל דור ודור יש מסה של צעירים אידיאליסטים שרוצים לפרוץ את המסגרת, לתקן ולברוא משהו חדש. את השאיפה הזאת קל מאוד לנצל למטרות פוליטיות. לחלוצים הייתה שממה – מילה קולוניאליסטית בפני עצמה – לגאול אותה: אבי כותב לאמי בשנת 1947 על החווה הניסיונית לגידולים הידרופוניים שהקים בבית אשל במטרה להתגבר על מליחות הקרקע במקום ועל ההכנות הסודיות לעליית נקודות בלתי חוקיות באזור. אלא שאז הייתה סיבה, היה משהו אמתי לעשות, ועכשיו, עדיין יש המון מה לעשות אבל צריך לדעת לאן לנתב את הרצון הזה, וזה אחד ממסריו של המחזה, שמודגם יפה, באמצעות הסצנה, שכשאין מים, מתקשרת דבורה למי שצריך ביישוב הקבע שלידין ודורשת שיחדשו את אספקת המים. בסצנה הקטנה הזאת מוצגת האמת על "ההתיישבות החלוצית" הזאת: זו לא באמת דרמת הישרדות, אלא יותר מין משחק ילדים שנשען על המדינה ועל מוסדותיה. גם החלומות של משענת, הכלה המיועדת, הם חלומות בורגניים למהדרין: היא חולמת על "בית מבלוקים", על מטבח ועל חדר שינה, ממש כמו שיש בבית הוריה. הדמויות במחזה הזה חושבות שהן מחריבות עולם ישן, אבל הן מקימות עולם חדש שזהה לו ורק מקציץ את הערכים שלאורם נבנה.

עלית: יש המון דרכים לטפל בטקסט, וכאן הפכו אותו למחזמר.

הבחירה במחזמר ובטקסטים שהם על גבול השבלונה המוכרת מן הזירה הפוליטית, היא אחד האמצעים האמנותיים שבאמצעותם יצרו "הזרה", ריחוק רגשי בין הקהל לבין היצירה, כדי לעורר את חוש הביקורת שלנו. הדיאלוג כאן

הוא בשום צורה לא דיאלוג ריאליסטי, והלבשתו בסגנונות מוזיקליים שונים החל מפתיחה מוזיקלית אה־לה ברודוויי וכלה במקצבי ראפ והיפ הופ תומכת בהתפתחות העלילה. הבחירה הזאת הזכירה לי את הטיפול שמוענק לטקסטים בשיר הסטיקר של דויד גרוסמן: הטקסט מוכר אבל ההקשר החדש מעורר מחשבה על כוחן של מילים ליצור מציאות. זה מתחיל במין אידיליה כזאת, בשיר ובתנועה שמזכירים מחזות זמר שתחילתם מבושרת על סופם הטוב, וזה מתפתח והולך לסגנון של שירי מחאה, גם במילים, גם בקריאות ששאובות ממופעי ראפ וגם בתנועה. הבחירות האלה שאומנם עולות בקנה אחד עם סיפור העלילה שהולך ומסלים, מעוררות אצל הקהל את התהייה מה מקומה של המחאה כאן. מי המדוכא ומי המדכא.

עלית: אני הבטתי בהצגה הזאת מזווית נוספת: נראה היה לי, שהבנות על הגבעה רוצות להחריב את הסדר הישן, ובמובן זה, זה הזכיר לי את "אישה מן האדמה". שם, קריאת התיגר כוונה לסדר הפטריארכלי, וכאן?

יעל: יש קשר צורני בין שתי ההצגות: בשתי ההצגות יש שימוש במוזיקה, בתנועה ובטקסטים מוכרים כדי ליצור מרחק אסתטי מהיצירה. מובן שב"אישה מן האדמה" עסקתי באופן שבו היחס העכשווי דאו לנשים משתקף בטקסטים קדומים, ועל כן היה לו מסר פמיניסטי־חילוני־רדיקלי, בעיקר. זה היה לפני שהדת עשתה את הקמבק שלה, שאנחנו עדיין נמצאים בעיצומו. זה מתבטא גם בבחירות העיצוביות כמובן: לבשנו בגדי גוף במטרה לעמת עם הקהל עם הפחד הגדול של הפטריארכיה: הגוף הנשי ועירומו, והבנות ב"על הגבעה" לעומת זאת לבושות ביש"ע שיק. "על הגבעה" נושא מסר אפוקליפטי ועל כן גם סטירי במובהק: עם סיומה של ההצגה "בעתיד" בעת חנוכת "נופי משענת" (איזה שם נהדר), אחרי שרבים שילמו בחייהם, מוכיחה לנו שמחת תורה, עטויה בכיסוי ראש שרומז לכך שבינתיים נישאה, ושלמרות כל האירועים הנוראים שבהם חזינו, הן, הבנות מן הגבעה, לא למדו כלום, אדרבה. היא מבטיחה לנו שבעתיד אף אחד לא יזכור את תל אביב, וכל הארץ תהיה בידיהן. ברור, שהאמירה הזאת חורגת מגבולותיה הגיאוגרפיים אל מחוזות החברה הישראלית. גיבורות "על הגבעה" מוליכות את עצמן ואותנו איתן לאבדון ידוע מראש. כשכתבתי את "אישה מן האדמה" המוטיבציה שלי הייתה אחרת: ניסיתי להבין מדוע חוויתי בצעירותי שנאת נשים עזה כל כך. הגוף שלי, שהיה מקור לכוח, לגאווה ולתענוג היה מוקד לשנאה. במהלך התחקיר הבנתי, שאלה שיוורקים אחרי ברחוב כי אני לא מסירה שערות ברגליים יונקים ממקורות היהדות גם אם אינם מודעים לכך. חז"ל מזהים שיער עם לילית, ולא במקרה, כי שיער זה גם ביטוי של מיניות וגם של כוח, וראו מה קרה לשמשון.

עלית: ואף על פי כן, הדמויות ב"על הגבעה" נראו לי כמו חבורת ליליות. גם לך?

לא. אם יש שם איזשהם חלומות פמיניסטיים שבהצגה שלנו מייצגת אותם לילית, הם נמוגים בלהט המשיחיות. הן עוזבות בראשית דרכן את האולפנה, שהיא

מייצגת של הערוץ המרכזי של הדת, ונראה שהן רוצות לחרוג מהמקום שהוקצה להן במסגרת הזאת. הן אומרות בהתחלה שמעשה ההתיישבות שלהן על הגבעה מראה שלאישה יש עוד אופציות, אבל האופציות הללו מיתרגמות בסופו של דבר למעשים שהן מכירות מהעולם הגברי: אלימות, שימוש באלות, הצתות מכוונות וכיו"ב. האישה ב"אישה מן האדמה" היא אישה שנאבקת על זכותה להיות מה שהיא, על זכותה על גופה ועל מיניותה, ואינה מחקה בשום פנים ואופן את העולם הגברי. היא רוצה להשתחרר מהאופן שבו העולם הזה, שמקורו בדת, אבל הוא כבר רחוק משם והגיע גם למחוזות חילוניים למהדרין, שפט אותה במשך אלפי שנות ציוויליזציה, ומנאום הסיום של לילית, ברור שהיא שואפת לציוויליזציה שוויונית שתקום תחת זו העכשווית, הפטריארכלית, ואולי אפילו מטריארכלית.

עלית: באיזה מידה את חושבת שההבדלים בין "על הגבעה" ל"אישה מן האדמה" משקפים את השינויים שהתחוללו במהלך ארבעים השנים שחלפו בחברה הישראלית?

יעל: קשה לדעת. מצד אחד יש כביכול התקדמות ביחסי הציבור של הפמיניזם בהשוואה לתקופה שבה הצגנו את "אישה מן האדמה". אז היו הפחד והסלידה מ"ליליות" פמיניסטיות נפוצים, ובכלל, נושא שוויון האישה היה נושא זניח. בחברה החילונית של היום יש שיח פתוח על מיניות נשים במגוון פלטפורמות. גם הפתיחות היחסית כלפי הלהט"ב, תשומת הלב לייצוג הנשים בפוליטיקה וההתייחסות הרצינית לתנועת מי טו הם תולדה של הפנמה ארוכת שנים. ועובדה שזה משתקף גם בגלריית הדמויות ב"על הגבעה" שם משתבצת דבורה החברמנית, שבאולפנה כינו אותה "ראשת כת פמיניסטיות", שמסבירה שהיא לא מעוניינת להניח תפילין או לעלות לתורה אבל "רוצה שיִדעו, שגם לנשים יש עוד אופציה בסל האופציות". מצד שני, סל האופציות הזה מתברר כמעשים אלימים ופשעי שנאה שבדרך כלל מקושרים עם העולם הגברי. ממש כמו ההצלחה של שיבוץ נשים בתפקידים קרביים בצבא שנחשבת כהישג פמיניסטי. לא בעיניי. אבל לא כדאי להיסחף להכללות. קל לחשוב שפעם צעירות נלחמו על אהבה ועכשיו הן אוהבות מלחמה – אבל האמת היא שכבר אז חטפתי מכות בהפגנה נגד מלחמת לבנון.

שירים אפרת מישורי

מי?

הוא גרש לי את הנשמה מן המופע.

ואם המופע לא מופיע בנשמה

הנשמה לא מופיעה במופע.

ואם הנשמה לא מופיעה במופע

מי מופיע במופע?

המגרש.

המגרש מופיע במופע.

הוא מגרש לי את הנשמה מן הנשמה.

ואם הנשמה לא גרה בנשמה

הנשמה לא גרה בנשמה.

ואם הנשמה לא גרה בנשמה

מי גר בה?

אפילי

אפילי

אפילי

המלך עם הגיטרה

מה, מה,

מה עם הגיטרה?

את זה תשאֵלו כְּשֶׁתִּדְעוּ מָה עִם הַגּוֹף.

מה, מה,

מה עם הגיטרה?

את זה תשאֵלו כְּשֶׁתִּדְעוּ מָה עִם הַגּוֹף.

מה, מה,

מה עם הגיטרה?

את זה תשאֵלו כְּשֶׁתִּדְעוּ מָה עִם הַגּוֹף.

מה, מה,

מה עם הַנְּסִיךְ?

את זה תשאֵלו כְּשֶׁתִּרְאוּ אֶת הַגִּיטָרָה.

כתבי

כתבי את שירך בעולם הממש
 תני לתאטרון הנודד אשר בדמיוןך
 לתקע יתד בשמים
 נטעי עץ בעמק ענן
 עדרי מסביב
 את אשליתך השבורה
 פרקסי עד מנת

את שיר כליוןך

בתיאטרון - מחזור שירים עמיקם יסעור

.1

נזכר במרבע של עומר כנאם
לפיו כלנו גבות על חוט.
ושוב עולה בי התהיה:
מה יתרון האדם על פני המריונטה?

.2

חלוץ מפיל עצמו ברחבת השער.
הצגה.
אתה רואה ואומר לעצמך:
גם בתיאטרון צריך משחק הוגן.

.3

מטרונגיות מנמנמות לצלילי האנדנטה
ואז הצליל המקפיץ אותן מכרסאותיהן.
יונה הידן מתיך בסימפוזיה 94
הנה הצליח לזעזע את הבורגניות.

.4

אולי הוא שומע רק את קולות המלאכים.
בנצחו על הסימפוזיה התשיעית
לא ישמע את תרועות הקהל
עודו באקסטזה למלות האודה לאחנה.

1913, בכורת "פלחן האביב".
 קהל משתולל בתאטרון בפריז.
 איגור סטרובינסקי, איש צעיר ונבון
 המנהל דיאגילב שלו. הוא יודע:
 נכונו חיי נצח ליצירת מופת.

כיסאות פלסטיק כחולים

מנחם משגב

ירמי ישב על כיסא הפלסטיק הכחול, הרהיט הדומיננטי בחדר ענק שהוקצה להם במרכז האומנויות אחרי סקירה קצרה של הקירות, השידה הקטנה שליד הכניסה, ארון המדפים שממולו, הספה הקטנה ושלושת השולחנות הקטנים שפוזרו באי סדר כדי לפנות מקום למעגל הכיסאות, התרכזו בסקירת נבחרת השחקנים החדשה של תיאטרון החובבים "קומזיץ".

בפתחו של המעגל שיצרו הכיסאות, ניצבה עכשיו הגברת פורת, סגנית ראש העירייה. דפנה לא הצטיינה במיוחד בתפקידה, אך פיצתה על כך בהופעה מרשימה. יפהפייה כבת שלושים, להערכתו של ירמי, ובהחלט יודעת לשאת את גופה ולהתנועע באופן שמאזיניה יכלו להתעלם בקלות ממילותיה.

"אחד מכם, השחקנים," הצביעה על ירמי, "עבר להתגורר בעירנו וביקש לחדש כאן את תחביבו הישן, משחק הבמה. הוא פנה לראש העירייה והנה התוצאה. אני שמחה להציג את הבמאי פנחס בנטל המכונה פנטל ואני בטוחה שעם כישוריו תיצרו תיאטרון מפואר בעירנו. בהצלחה. העירייה תסייע, כמובן להצלחתכם – הצלחתנו." היא נפנפה לשלום והידסה בחן לעבר דלת היציאה, בעוד חצאית התחרה הקצרה שלה מתנפנת וחושפת רגליים חטובות. עיני הנוכחים עקבו אחרי דמותה עד שנעלמה.

שיעול קצר נשמע מכיוונו של הבמאי שעמד עדיין בפתחו של מעגל היושבים, ממתין להשמעת המונולוג שלו בפני קהל שחקניו. כל הראשים הופנו לכיוונו, מנערים את תמונת החצאית המתנפנת מזיכרונם.

"כבר סופר לכם שמכנים אותי פנטל, ואתם מתבקשים להשתמש בכינוי זה בלבד, גם אם לעיתים תרצו לקרוא לי 'בן זומה'. אני נשוי עם שני ילדים בצבא. אשתי מורה, ואני במאי מזה 30 שנה. הבמה זה אני. עכשיו נערוך סבב היכרות מימין לשמאל. בבקשה, שם מלא, גיל, ניסיון קודם והערה כללית אחת. בואו נתחיל."

"אני נטע אברג'יל, בת עשרים ושמונה. שיחקתי בצוות ההווי של החטיבה בה שירתתי כולל שנת קבע ומאז אני מתגעגעת לבמה. קראתי פרסום על הקמת התיאטרון ואני מתכוונת להגיע למרות שאני גרה קצת רחוק."

"עכשיו אני?" נשמע קולה הצייצני של הצעירה שישבה בסמוך. באין תגובה המשיכה: "תמיד רציתי לשחק אבל לא הייתה לי הזדמנות. אני כותבת לעצמי מחזות קצרים בבית ומשחקת אותם מול המראה." ואחרי שהייה קצרה, "קוראים לי חנה, חנה וינר – בת עשרים וחמש."

"שמי יעקב סליבה ואני יליד העיר. זוכר את עצמי משחק בכל ההצגות ביסודי ובתיכון. השתתפתי בחוגי דרמה רבים אבל ממש בתיאטרון לא יצא לי להיות. אני מת על זה, וכן, אני בן שלושים ושש, נשוי ואב לאחת."

ירמי, כמו כל האחרים, האזין בריכוז להצגות האישיות של החברה על כיסאות הפלסטטיק. בהמשך הציגו את עצמם דוד גורביץ', חיים אטלס, שושנה כליף, מיקו גלזר, עדנה ארד, יפה גרטל, נעמה גליק, אבי חלומי וירמי פוקס שהציג את עצמו וסיפר על היוזמה שלו לפתוח תיאטרון מקומי בעקבות המעבר שלו לעיר. הוא סיפר שהשתתף בארבעה תיאטרונים חובבים לאורך השנים ורווה מהפעילות הנאה רבה. "אני בן שלושים ותשע והחלום שלי זה המשחק על הבמה," סיכם.

"טוב," פתח פנטל לאחר שהייה קצרה. "תרגישו חופשיים לקחת קפה מהשידה, להתרווח ולשוחח ביניכם עשר דקות. תחליטו על תורנות של מביאי עוגיות לקפה בהפסקות ואחר כך נתחיל. תיהנו בינתיים."

מסך המחשב הכבוי במשרדו שימש לירמי מראה למפגש שהתרחש אמש בתיאטרון החדש. הוא שחזר בדמינו את הדמויות של החברה שהציגו את עצמם. מחשבותיו הובילו אותו בכל פעם מחדש אל דמות אחת שהותירה אותו נפעם. זו הייתה נעמה גליק. אישה צעירה בת עשרים ושש, רווקה בעלת שיער בלונדיני מתולתל, פנים חטובות ושפתיים מעוצבות. היא התבוננה סביבה במין חשש וחוסר ביטחון, מה שהוסיף להיותה כל כך מושכת. במהלך הערב ניסה ירמי לתפוס את נעמה לשיחה קצרה אבל היא הייתה עצורה, והוא לא רצה ללחוץ. הדבר לא מנע ממנו לעקוב אחריה במבטיו ולהתרשם מיעלת החן שתככב איתו על הבמה.

במפגש הבא, ריכז אותם פנטל, חילק להם את טקסט המחזה ואמר: "אנחנו עומדים לעבוד על מחזה בשם 'לא חיים לא מתים'. הוא נכתב ע"י מחזאי אנונימי. המחזה דן בבית מרפא פסיכיאטרי שבו החוסים הם פגועי טראומה מאירועים שהתרחשו במהלך שירותם הצבאי, או במהלך מלחמה או פיגוע טרור שחוו. אתם שנים עשר שחקנים. תשעה מבינכם ישחקו שוהים טראומטיים. שלושת האחרים ישחקו את הרופא, הסניטר והאחות. במהלך ההצגה תלבשו פיג'מות מבד לבן וכפכפים, לא מסורקים ולא מגולחים. תהיה לכם רוטינה על הבמה של לקיחת כדורים. על כל השאר נעבוד בהמשך. הנה לכם הטקסטים. תמצאו שם את התפקידים שלכם. ואני מודיע לכם כבר עכשיו, ייתכן מאוד שאבצע חילופי תפקידים במהלך החזרות. כרגע, קחו איתכם את הטקסטים ולמדו בעל פה את התפקידים. ניפגש ביום חמישי בשבע, כאן."

חודש מאותו מפגש הקמה של תיאטרון "קומוזיץ", חש ירמי שחייו החלו לקבל משמעות. הוא חי בין ימי שני וחמישי - ימי החזרות למחזה "לא חיים לא מתים". תפקידו במחזה היה לשחק חייל שהיה במלחמה תחת הפצצה מרוכזת במשך שלוש שעות וכתוצאה מכך איבד את יכולת הדיבור. רק נהמות היו אמורות לצאת מפיו. הוא נדרש לשחק עם ידיו, ליוזם מגעים ידידותיים ומאידך כאלה שמסמלים זעם פנימי עז. הוא אומנם ניצל מהצורך ללמוד טקסטים על פה, אבל רמת הרגישות שהיה צריך לגייס לצורך משחקי המגעים בידי דרשה ריכוז רב והתבוננות פנימית עמוקה.

ירמי התאמץ ליצור קשר אישי עם נעמה, לא תמיד בהצלחה. בהפסקות הוא השתדל להיות רק איתה, ועל קפה ועוגיות, למד שנעמה היא רווקה ללא חבר,

בוגרת בצלאל, עוסקת בעיצוב ספרים, כותרות, כרטיסים אישיים וכרטיסי ברכה. מתגוררת בדירה שכורה עם שותפה. הוא סיפר לה שהוא מהנדס הייטק ואת העובדה שאינו נמצא במערכת יחסים, וכן שהוא כמה לכזאת עם אשת חלומותיו. באחת ההזדמנויות, פלט ירמי שנעמה היא הדבר הקרוב ביותר לאשת החלומות שלו. תגובתה הנחרדת גרמה לו לשנות מייד את נושא השיחה.

בעבודה על המחזה, הם הגיעו לשלב ההגדרה הסופית של התפקידים. חיים אטלס המקריח והממושקף קיבל את תפקיד הרופא. תפקידו היה לשבת ולשוחח פעם עם נטע ופעם עם יעקב וזאת אחרי התפרצות קולנית שלהם במהלך חלוקת תרופות.

חנה וינר קיבלה את תפקיד האחות. שלוש פעמים במהלך המחזה היה עליה לצאת אל מרכז הבמה כשהיא דוחפת עגלת תרופות. ובקולה הציצני הגבוה להכריז: "בואו אליי לקבל תרופות."

מיקו גלזר, שנשא עליו משקל עודף והקרין מסה עוצמתית בהילוכו האיטי ומבטו הקשוח, נבחר להיות הסניטר. הוא היה מגיע לבמה מדי סצנה כשהוא מוביל עגלת אלונקה שעליה קשור אחד המטופלים. מיקו היה משחרר את החגורות האוזקות ומאפשר למטופל לרדת לאיטו מהאלונקה ולדדות לפינת הבמה, כמו חזר מטיפול קשה כלשהו.

זוג או דמות בודדה יאיישו את מרכז הבמה במהלך ההצגה כולה. הם יתארו מועקות במלל תימהוני, אך כזה שמצליח להעביר לקהל את מצבם הנפשי ואת האירוע שיצר אצלם את המערבולת הנפשית. השאר ישחקו דמויות הזויות בשולי הבמה. יש ביניהם שימלמלו לעצמם, אחרים ישבו שותקים, שחקן אחד יעבור מדי פעם בקדמת הבמה וינהם בזעם לקהל. לעיתים תיווצר המולה מתוכנת סביב לשחקן או שחקנית ואז ימהרו הסניטר והאחות להרגיע את הרוחות.

פנטל בחושיו החדים הבחין בקשר שנוצר בין ירמי ונעמה ויעד להם תפקיד מיוחד בעלילה.

בשיאה של העלילה שוכבת נעמה כמשותקת על גבה בקדמת הבמה. ראשה מופנה אל האולם ורגליה אל מרכז הבמה. ירמי גוחן בין רגליה, פניו אל הקהל. המטופלים עומדים סביבם ונוהמים במקלה נהמות עידוד, וירמי מתכופף לאיטו עד שהוא מוצא עצמו שוכב על גופה הדומם. נהמת ניצחון נשמעת אז מפיהם של המטופלים שסביבם והמסך יורד.

אחרי חודשיים של חזרות אינטנסיביות הכריז הבמאי שהקבוצה מוכנה להרמת המסך. התרגשות עצומה הציפה את השחקנים. הם מדדו את הפיגמות מהבד הדק הלבן. בדקו את סגנון השיער הפרוע המתאים לאישיותם. הבנים הפסיקו להתגלח, מה שהלם את התדמית שהבמאי שאף להציג. עדנה ונעמה התלוננו שמכנסי הפיג'מה נופלים להן. פנטל נתן להן סיכות ביטחון כדי לשמר את המכנסיים על גופן.

במוצאי שבת בשעה חמש אחר הצהריים התקיימה באולם "בית האומנויות" חזרה גנרלית. כולם ביצעו את תפקידיהם כהלכה ופנטל היה מאוד מרוצה. ירמי

התהלך וראשו סחרחר עליו. המגע הצמוד עם גופה של נעמה במהלך החזרות ריגש אותו מאוד. הוא ניסה להסתיר זאת מחבריו, אבל חש חשוף מולם. ליבו דפק בקצב מהיר והוא לא הצליח להשתלט על הרעד בידי.

האולם התמלא בצופים. כל הכרטיסים נקנו מראש. שם המחזה והסיפור מאחוריו סקרנו ומשכו ללא ספק את קהל תושבי העיר.

פנטל כינס את השחקנים במעגל והושיט כף ידו למרכז ואז לימד אותם את קריאת ה"ב-הצ-ל-י-ח"ה" ששחקנים נוהגים להשמיע לפני בכורה, תוך נענוע מעגל הידיים האחוזות. ועכשיו נותר להם לצפות רק להרמת המסך.

ראש העיר עלה על הבמה מהשורה הראשונה בה ישב עם שאר פרנסי העיר. נטל את המיקרופון מפנית הבמה ונאם: "ערב טוב קהל נכבד, לכבוד לי לגזור את הסרט לקראת העלאת המחזה הראשון של תיאטרון החובבים החדש בעירנו. אני מאחל לכולנו הנאה גדולה." לקול תשואות קהל ירד מהבמה והתיישב במקומו. שקט השתרר באולם והשחקנים פסעו לאט אל תוך הבמה, ראשיהם מורכנים ונעימה עצובה מתנגנת ברקע.

הקטעים זרמו בשטף, אף אחד לא שכח את תפקידו.

ואז נעמדה נעמה בחזית הבמה וקרסה לאיטה לתנוחה המיועדת. ירמי ושאר השחקנים התקרבו לאיטם ותפסו את הפוזיציה שלהם. ירמי חש כמו מתנתק ראשו מהגוף ומרחף. הוא כרע בין רגלי נעמה כשחושיו מעורפלים ובאוזניו מהדהדות נהמות העידוד שהשמיעו השחקנים סביבו. מציאות זרה אפפה אותו. מראה קווי גופה של נעמה מבעד לבד הלבן הדק הסעירו את נפשו. הוא ערג למגע עם הדמות שאליה כמה בכל נימי נפשו מאז ראה אותה לראשונה. במקום להתכופף לאט, עד לשכיבה על גופה, המשיך ירמי ללטף בעדנה את רגליה עד לקו החיבור העליון של מכנסיה. אחז בבד ומשך בעדינות. רגליה העירומות של נעמה נחשפו לכל אורכן. ירמי המשיך בתנועת הליטוף כלפי מעלה, חושף את פלג גופה העליון.

הוא לא חש בכלל שחבריו הפסיקו את משחק נהמות העידוד, וניצבו דמומים והלומים. גם מהקהל לא נשמע ציוץ. ואז, רק אז, התפרקד ירמי לאיטו על גופה העירום של נעמה, בעודו מלטף כל פינת גוף חשופה. עיניה של נעמה היו קרועות לרווחה. היא לא השמיעה הגה, אבל גם לא ניסתה לעצור בעדו. המסך ירד בבת אחת על התמונה.

מחיאות כפיים סוערות נשמעו מהקהל, אבל השחקנים לא שתו ליבם לתהילה. הם גחנו והרימו את ירמי וגררו אותו לאחורי הבמה. הבנות הרימו את נעמה, ואוחזות בה בעדינות תוך הליכה לחדרי ההלבשה.

ואז קרה הדבר, נעמה התנתקה לפתע מהבנות שתמכו בה ופסעה באיטיות לעבר ירמי האחוז בידי השחקנים. היא נעצרה מולו, הביטה בו לשנייה ואז ירקה על פניו. סבה ממנו ויצאה אל אחורי הבמה. ירמי עמד דמום, אינו מנגב את הרוק. השחקנים התנתקו ממנו ואט אט נעלמו מאחורי הבמה. ירמי נותר לעמוד שם שעה ארוכה עד שפנטל גרר אותו החוצה ללא מילים.

הפסקה ארוכה הוכרזה בפעילות תיאטרון החובבים "קומזיץ".

שירים איה אליה

אנטיגונה

את עולה לבמה, עומדת לפני הארמון (היית ילדה, הארמון היה בית. לא כלוב, זהב). יש לך שני אחים, זאת אומרת, היו לך. השמש עולה בקרוב על העיר, ככלות הכול, בכלות הכול, סוף.
מישהו פתח דלת שאכנס כבה אחרי את האור.
בסוף העיר גופו נמצא, בשר מבשרך גלוי לעין כל, משתה מלכים לכל עוף, טרף לתן הרעב, את חונרת קשורה אנטיגונה. מה הנחת אם לא מעט מהחול שהיה בידך לאסף?
בכפר את מבקשת ממצבת האבן להיות לך מטה של כלילות. את עולה לגרדום, וילון יורד, במה מכסה, הקהל עוזב, אני נשארת מאחור, עוברת מסך, אחרי הקלעים אני רואה אותך מסירה שמלה גופך הוא גוף גבר צעיר. אנחנו שוכבים, את בתוכי, לאחור, לפנים באין קול נשמע שיר

דקה עמדו צופרים

השיל החלל את אחי שנפל
הבית אכל יותר ממה שאפשר
בגרון דקות עמדו צופרים
לרעש קראו אנשים
דומיה

בעצם

אתה נמצא. לנימפה יש מערה, זוהרת ואתה
 בך שותה. כלם, מלבד הים שלא, רוצים
 שתחזור. בעצם כל, היושבים
 בשמים, בארץ, בחדרים
 (בגנה, בסלון)

מחזרים

ואני

סגורה בחדר גבוה תופרת אותות ישובה והבן
 הדומה לאל, מלא מחשבה זה שעוד לא נולד שערוטיו
 קשורות בענף והסכין והיד והאב

שירים אלי הירש מתוך ספר בכתובים

השולחן

את הספור הפנטסטי הזה כבר גוללתי פעם בשיר: איך
ביום שמשי של שלהי האביב או ראשית הקיץ, בשעת
אחר צהרים מקדמת, התקשרת אלי משוק הפשפשים,
מחנותו של סוחר שהכירה לך חברתך מיכל. למה נקלעת

לשוק דוקא ביום שהוא אנחנו כבר לא זוכרים אבל שאר
העבדות ידועות: ראית שם שלחן כתיבה במחיר ממש טוב
שאהבת במיוחד, ומכיון שהיה נחוץ לך שלחן כזה בדיוק
(עד היום, יותר משלושים ושמונה שנים אחרי, הוא משמש

אותך; למעשה את רכונה אליו ממש ברגע זה, בעודי מתקתק
את המלים האלה במחשב) מהרת לקנות אותו, והסוחר קשר
אותו לגג מכוניתך (את הפורד של אביך נטשת בינתיים לטובת
פז'ו שנתנה לך אמך) ורק פרט אחד נותר לך לברר: לאן להוביל

את הרכישה החדשה: לבית הורייך (חזרת לגור שם, במרפסת,
אחרי שבעל הבית של סבתך, שהיתה דירת מוגנת בעסקת
דמי מפתח, גלה שנכדתה הבכורה גרה עמה, והקים מהומה)
או אלי. וזה מה ששאלת אותי בשיחת הטלפון ההיא משוק

הפשפשים. ומה עניתי אפשר לנחש. הרגשתי כמו נערון שמזמן
להתגורר בארמונה של הנסיכה. וכך עברת לגור איתי, בגבעתיים.

המכתבה

במחשבה שגויה (אחרי שקראת את השיר, וחיכת, ודברנו עליו) אני מבין שלא דיקתי: המעבר שלך לגבעתיים לא התרחש בבת אחת, פתאום, במעשה אחד: קנייה של מכתבה. המעבר הזה הרבה יותר

אטי – תחלה, לפני המכתבה, הוא התרחש כמו מאליו, בלי שיהיה לו שם, בלי שדבר אפלו, אך גם אחר כך – כשהמכתבה כבר מצאה לה מקום במעונה החדש – מסע הנדודים של חפציו למשכן

האזורים שלנו נמשך טפין-טפין, בעדינות מפלגת, בלי מאמץ כמעט. רק עכשו אני מבין שארועי היום ההוא – הקניה, שיחת הטלפון, הובלת המכתבה על גג מכוניתך, הפוכה, רגליה מונפות אל על, העלאתה

הזהירה במדרגות – לא היו אלא מחנה של יפי כוח, בעלות: לא עלי (אם כי גם עלי קצת, בטח), גם לא על השלחן המכונה כאן מכתבה, אלא על חיינו יחד, על החלל המתמלא באהבתנו – מחנה של שתפות.

היא היתה כל כך יפה, המכתבה: כבר אז יכלתי לחוש מבעד לה את כל היפי שתביאי לחיי, ואת הידיעה שיש לי פרטנרית, בת זוג.

הריב הראשון

זה היה הריב הראשון שלנו והפעם הראשונה שראיתי אותך בוכה. הכל בגלל צבע: הדירה בגבעתיים היתה צבועה במין ירק בית חולים מוזעזע שעשה לך רע, אבל לך היתה תכנית:

קנית צבע לבן, מכרשות, הרחקת את הרהיטים והספרים ושאר החפצים מהקירות, כסית הכל בסדינים וגיסת אותי למלאכה. אלא שדוקא אצלי משהו פתאום הסתבך או נקרע: סרבתי

לשתף פעולה. השד ההוא, הצל, האל הנר, פרץ ממני ועשה אותי טפש וילדותי. אין לי משג למה. שנינו לא זוכרים מה הייתה העלה לפרץ הכעס המוזר, לריב, לדלת הנטרקת, לצריקה

שלי משדה הקרב. למען האמת את הצריקה אני לא זוכר אבל מנחש שהייתה: היה עלי להעלם לזמן מה כדי שהמראה המפלא יתגלה לי פתאום כשאשוב: רב הקירות כבר לבנים ואת עומדת שם, מכתמת

צבע ודמעות, צובעת ובוכה. ומאז, בכל פעם שהמראה צף בזכרוני, אני מוצף לרגע בבושה שמתמוססת לתוך אהבה.

Come Rain or Come Shine

את ממצטת מאוד לבכות, ולכן כל בכי שלך הוא סימן, גבואה, צו. והצו תמיד אותו צו: תראה אותי, אלי. אני זוכר בכי אחד שנחרת בי לנצח, כמו שבועה, וזה בדיוק מה שאמרת

לי אז, בין הדמעות: תראה אותי, אלי. בלהט אמרת, בלב נשבר, בדחיפות: תסתכל עלי רגע. ואני כל מה שאני רוצה זה לראות אותך, נתי, גם כשאני עור מכעס, עלבון או טפשות. קדם

לראות, רק אז להראות. קדם לזכר, רק אז להזכר. קדם לקרא בשמך, רק אז להקרא. אני אוהב אותך, מחיכת או בוכה. בטוב וברע. זה גם השיר שלנו, זוכרת? "אני אוהב אותך כמו

שאפ'חד לא יאהב אותך, בטוב וברע. מאשרים יחד, אמללים יחד, בטוב וברע. אז, כשנפגשנו, לא היית בטוחה שאני רציני, אני יודע, אבל אל תנסי אותי - אהיה לצורך תמיד, אם תרשי לי.

השמים יהיו מעננים או בהירים. לפעמים הכסף יהיה אטמו, לפעמים לא. אבל תמיד אהיה אתך, בטוב וברע."

מחזור שירים לאיילין וורנוס* איה דבורה סומך

בין לוד ורמלה שבטקסס

תגיד לי לורי, רק בגלל שאף אחד לא ידע אף פעם איזו אמא טובה הייתי, כי לא הייתי, האם האכלת את ילדתך מספיק? ותגיד האם השגת עבודה את כל החוגים, שהמאמינים ידם משגת, בשבילה?

כי אז, כשהיה לי סוף סוף יום עבודה, והייתי תקועה על הכביש שבין לוד ורמלה, שבטקסס, לצמת ההיא שמגיעה עד לאחת מאהובותי, עם פנצ'ר בגלגל, מה היית מספרת לה אז על כך שאף אחד לא עצר?

ואז כשעצר לי סוף סוף הצדיק ההוא, עם זקן התיש, לבוש שכפ"ץ צהב של אגדת המתנדבים, כשהשמש עמדה כמעט באמצע השמים, עונה לקבוצת הוואטס אפ של זק"א (זהו קרבנות האסון שלהם), שואל בעברית צחה במבטא אנגלוסקסי, עוד לפני שהוא פותח את הבגאז' שלי, כמו אחד שיש לו את ראית הנולד, אחד שהוא לא אני (עם ראית נולד כזו כמו שלי), "מאין לי לדעת שהרורבי לא תקור גם כן", מה היית עונה לו אז, כשהוציא מכשיר קטן של גמדים, אם היית רואה אותו דוקר, נדמה היה לי שהוא דוקר, את הרורבי, וקופץ חזרה למכוניתו וטס משם יותר מהר ממה שהוא הגיח.

* איילין וורנוס היתה זונה שרצחה את לקוחותיה, עליה מבוססת הדמות בסרט "מונסטר". לורי היא אחותה.

תגידי לי את לורי, רק בגלל שאף אחד לא ידע,
 לעולם, אם המאמין הנ"ל דקר או לא דקר
 את הגלגל הרורבי שלי,
 או איזו אמא טובה אני הייתי,
 רק כי לא הייתי, מה הייתי אמונה לענות
 לשוטר המשמר האזרחי,
 שקבל מדים וכמה סמכויות,
 כדי להתענג עשרים דקות,
 על אחת כמוני,
 אחת שמרימה יד בכביש שבין רמלה ללוד,
 שבטקסס,
 ממש לפני הצמת שמגיעה עד ביתה של
 אחת מאהובותיה, הקודמות,
 כשהוא שאל, האם הכרתי כבר את
 טעם החיים,
 מגלם בבקבוק קוקה קולה,
 לוגם ממנו ומבקש ממני רשיונות,
 (ואני בגלל הלחץ לא מצאתי שום ניר)
 שניה לפני שהוא בורח משם קצת יותר מהר
 מקודמו (ואני את טעם החיים הרי מזמן
 שכחתי).

תגידי, האם מישהו מכס
 (או מהם), מסגל היה אי פעם לסבל
 אהבה, שמפציעה בין שני לבבות,
 בין מכת השוט, למכת
 הדבר? אהבה שמפציעה בין הצמת שבין רמלה ולוד,
 (בטקסס), לצמת ההיא שמובילה אל הבית שבו גרה פעם
 אחת מאהובותי, הקודמות?

האם אמת להם
 שאחת כמוני לא תדע לעולם
 איך להתקין את הג'ק,
 או איך לירות
 בלי להשאיר עקבות?

הבדלים קטנים

רק אני והזונות, אמרתי לה, יודעות באמת
 בכמה רע ניקחנו האנשים. רק אני והזונות יודעות
 באמת, אמרתי לה, מהי אכזריות,
 מכירות באמת, אמרתי לה,
 את כל הטווח הזה, הרחב,
 שבין התעלמות למכות רצח,
 שבין הסתת מבט לבשר שמדמם,
 שבין לא להרגיש דבר לגוף שכואב,
 ידעת לורי שאפשר להעצר על
 גוף שכואב, וגם על לא להרגיש דבר,
 ידעת שאפשר לשבת על ספסל אבן
 קר עם גרבים רטובות, גם אחרי שחטפת
 מכות רצח? ושוב להגיע מבית החולים
 לבית המעצר, רק כדי לפחד,
 רק כדי לפחד לעמד לצד עשרות גברים אזוקים,
 כאלו היית אחת מהם?
 רק זונה כמוני, אמרתי לה, יודעת באמת,
 כמה קטן ההבדל בין בימאי סרטים שאפתני,
 לעציר שהכה אחת כמוה למות.
 בין משורר אמביציוזי, ששותה את עצמו למות,
 כל ראש שנה, אחד שאין לו באמת זמן
 או חשק לחרו שום דבר,
 לעציר שאזוק בבית המעצר,
 אחרי שהכה אחת כמוה
 למות.
 הנה לך עוד הבדל קטן שבקטנים, אמרתי לה,
 בין ציר פורטרטים או ז'פן שטרות,
 לבין שוטר, שמגניב לכיסו שטר של מאתים שקל,
 ועוד אחד, ועוד אחד,
 בנידת שנוסעת לבית המשפט.
 למען האמת, אמרתי לה, בגלל שהכרתי
 את כל המין האנושי כלו, עוד בטרם מלאו
 לי שלוש עשרה שנים,
 לא תמיד צריך ששטרות יעברו מיד ליד
 כדי ששוטרים או בימאי סרטים
 יהיו אכזריים.

השוטר שישב מאחורי איילין וורנוס באולם בית המשפט וצחק

השוטר שישב מאחורי איילין וורנוס, באולם בית המשפט, בנדאי הכה איזה עציר חזק יותר מבדרך כלל, כשדחף את ראשו לאיזו נידת, או איזה תא. בצעירותו הוא בנדאי גנב לאחיותו את ארוחת הצהרים, אחרי שנתן לה גם זפטה, או גנב ממנה 150 שקלים, אחרי שרבי עם ההורים. הוא רוצה לצאת עם חברים לדינר. אחר כך בנדאי גם לחץ על מספר טלפון אחד בניד שלה, אולי גם הציץ לאשתו במקלחת. הוא בנדאי נתן איזה דו"ח מיטר לגמרי, לאדם שנאבקה על עצם קיומה. לא בטוח שהוא עבר את בחינות הבגרות לבד. לא בטוח ששלם את כל שכר הלימוד, באקדמיה לשוטרים צעירים לבד. כשהיה אמור לאזק את אחת העצירות השנואות ביותר בארצות הברית לעת ההיא, הדק את אזקיה לעגול שלהערכתו היה יכול להיות נכון רק לנער מתבגר או ילד, כי הרגיש מזלזל מול אחד הרופאים, אולי היה זה עורך דין, בתור להצגה יומית, או תחנת הדלק, באותו שבוע ממש. באותו שבוע גם, הלך ודפק למישהו חלש יותר ממנו, באפן נדאי, אגרוף. בדרך חזרה מאולם בית המשפט הוא לחש לה: "את לא אמורה להיות פה בכלל. מקומך בבית יפה, עם גנה. עם מסך טלוויזיה רחב, וארוחה חמה". ובדרך חזרה לאולם בית המשפט הוא לחש לה "סלאט". כשחזר הביתה הוריד איזו זפטה לכנו בן החמש עשרה, שאחר בחמש דקות, לכבוי אורות. הוא עשה אותו בגיל צעיר מאוד. החק מתיר את כל זה, ועוד.

השיטה לשפץ ולאנוס נשים

באתר הבניה הסמוך מנסר המסור בידיו של פועל. המקדחה קודחת. אני ישנה, לבי לא ער, שנים על שנים עוברות בלי כאבי ראש, רק הכבדות הזו בין הרקות, בערף.

אלו היו פוטרם אותי מרעשי האנס, בגיל ארבעים ושבע, אחרי עשור, הייתי חוזרת בגיל הזה, ריקה לגמרי, אל החיים.

שרוטי הבטחון מסרסרים בי. מגנים על המשפצים, מזמינים אותם אלי (משרטטים להם מפות, מעניקים להם סממאות), מצטרפים אליהם. לא הגנתי אף פעם על שום אויב כמו שהם עושים. אי אפשר להתחמק מטעויות גדולות שחוזרות על עצמן ואינטרסים צרים. והכל תמיד בקשר לנשים: משפיע כל כך על גורל הנשים.

ענף של אקליפטוס מתנווד באחד החלונות, לא הייתי הרי מצליחה לקום. וראשי הכבד - לא עצלות של זונה. הזונה אינה עצלה. הזונה ראשה כבד.

בטלויזיה אפשר לצפות בקטע ראיון עם שפוצניק אמריקאי דרומי, בכובע קאובוי, שצוחק על אשה שקוראים לה אולי אילין, שמתלוננת כמוני על משפצים. הוא אנס אותה אתמול בערב, והגיע לאלפן טלוויזיוני מיד אחרי הבקר.

מתחת לבית הורי, הבית של ילדותי, מנסר הגגן, כורת ראשים וענפי עצים, חזק מדי. אי אפשר להפרד מגברים ולישן עד מאחר בבית ההורים. אי אפשר יהיה להפטר מרעשי הגגנה שמגיעים עד הקומה הרביעית מהר

מדי, חזק מדי, במתקני שב"כ ועירים, מממתקנים על אֶזְנֵי נָשִׁים כְּמוֹ עֲגִילִים, כְּאֵלֶּה שְׂאֵסוֹר לְדַבֵּר עֲלֵיהֶם בְּגִלְל צְחֹק הַפּוֹעֵעִלִים, וְהַמְטָרוֹת הַקְּרוֹבוֹת שֶׁל הַחֲבָרִים: לְהַצְטָרֵף לְחוּג הַבַּיִת הַזֶּה שֶׁמְטִיל בְּעוֹלָם וּמְבִיט בְּמִקוֹמָן אֶת הַפְּרָטִים.

נְעֻרוֹת בְּנוֹת שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה לֹא יְכוּלוֹת לְצַפּוֹת אֶת מָה שֶׁנָּשִׂים צְעִירוֹת לֹא יוֹדְעוֹת וְנָשִׂים מְבַגְּרוֹת חוֹשְׁשׁוֹת לְהַגִּיד: הֵם כְּלָם יִפְקִירוּ אוֹתָנָה, יִגִּיעוּ לְכַרְךָ וּלְטַעַם, לְכַדֵּק אִם יֵשׁ מִקוֹם פְּנוּי לִיד הַמַּחְבֵּרֶת שְׁלָךְ.

מֵאַתֵּר הַבְּנִיָּה הַסְּמוּדָּה וּמִתַּחַת לַבַּיִת, יוֹצְאִים אֲנָסִים שֶׁמִּישָׂהוּ מִשְׁקִיט אֶת קַרְכָּנָם, מֵאַחַד אֶת שְׁנֵתוֹ עַל מִזְרָנִים כְּבָדִים מְדִי. חֲרֹשׁ חֲרֹשׁ, בִּידָם מְסוּר אוּ מְקַדְח, מִשְׂאֵבֶת זָרַע, כּוֹס זְכוּכִית תּוֹאֲמָת, בְּקַרְקַעִיתָהּ קֶפֶה שְׁחַר בֶּן חֲמִשָּׁה יָמִים, לְהַנִּיחַ עַל הַשְּׁלַחַן בְּמִקוֹם זוֹ שֶׁהֵם יִשְׁבְּרוּ בְּכַנִּיסַת־הַפְּרִיצָה הַקְּרוּכָה. מִהַדִּירָה הַסְּמוּכָה יוֹצֵא אֶחָד, יִשְׂרָאֵלִי אוּ אַמְרִיקָאִי (כְּמוֹ בְּסֶרְטִי בִּיוֹן), קוֹרֵא אֶת הַשִּׁיר הַזֶּה עוֹד לְפָנָי שֶׁנִּשְׁלַח, בְּיוֹמֵי פְּרָטִים, שׁוֹב מְעֵלֶיךָ.

שירים* שז

האיש יוצא מהדלת

אני כל כך עיפה,
לא אכפת לי שימות האיש הזר.
קשקשים בשערותיו הדלילות,
קדם כל הוא יוצא מהדלת,
רק מאחר יותר ימות,
וזה לא עניגך בכלל.
רק מאחר יותר ימות האיש הזר.

מה אכפת לי שימות האיש הזר,
אני עיפה ורוצה את מטתי.
לא אכפת לי גם מכבוש הירח והמאדים
ולא אכפת לי שהאיש יוצא מהדלת
וקשקשים בשערותיו הדלילות האפרפרות.
במטתי אני רוצה, ואת הקתול בנרועותי.
אני כל כך עיפה.

האיש יוצא מהדלת. הוא ממש יוצא.
עכשו. ברגע זה. עוד שניה תנחת רגלו הימנית
מחוץ לבית. צעד קטן לאנושות. אני כל כך נחמדה,
וקולי מחליק טופי-טופי
כשאני נפרדת ממנו לשלום.

* מתוך ספר השירים "לצאת ממצרים. ולחזור." שעתידי לראות אור בשנה הקרובה בעריכת אורית נוימאיר פוטשניק, בהוצאת "כתב".

על ג' וזיכרונות מהארץ הישנה

"קברתי מתחת לביתי גרזן"

דליה הרץ

ג' נפלה בחלקי, נפלה בחיקי,
 כמו שרמוטה מהעולם הישן,
 איפה שהזונות לא הסתובבו בשורטס
 על פלטפורמות, עם לק אדם בצפרניים
 ושנים מכתמות באדם וצרחות של "הי מאמי".
 היא נפלה בתוכי כמו גויבה, כמו גרזן
 שחותך גויבה, שמקלף גיטרה מהגיטריות שלה,
 כמו כזה שמסתתר מתחת לבית של אבא ואמא שלה, שם במרתף
 נוצרים כל הסודות וננצרים, עד שהגרזן
 יורד. נוחת. בכעיטה, אחותי, תבועטי לו בביצים,
 איפה שנגמרים כל הספורים המתוקים.

השודדת

שרביט השרמוטה נלקח.
 מעתה היא שודדת רגילה. בקו ארבעים ושלוש
 היא מנצחת על להקת זקנים חסרי שנים.
 באוטובוס שיוצא משדרות
 היא ממעכת את הטוסטים
 לדיסות מלוחות
 בתוך בלגדרים
 צוחניים, מארגנת אותם
 לשירה בצבור -
 משגעת, דלוחה, צורמנית,
 שוכחת שהיא בעצמה בלי שנים,
 צורחת אל תוך המקרופון התירותי
 מלים בדיקציה אימה,
 שהאזנים מתקשות
 להבין, מדברת על פרחים, מצביעה.
 עוד מעט תעמד על רגל אחת
 ותנסק.

כשתזכי בפרס נובל לספרות

כשתזכי בפרס נובל לספרות
 יגש אליך פקיד הטקס, וכמו בטעות
 יחליק אחת מרגלי כסאך
 אל תוך הסדק שבכימת העץ המהדרת.
 אז תתגעגע לבית, לבית ההוא
 בו היית זוללת אויר
 ברוח שבין המטה לקיר,
 וכל הפרורים המתוקים
 היו נושרים אל הרצפה. ולמחרת,

כשתבוא העוזרת, היא תאסף
 את פרורי האויר ביעה,
 ולא תלשין לאמא ואבא.
 היא תניח את כף ידה המיבלת
 בכף ידה, המרפדת עדין באבק אויר,
 תצמיד את שפתיה היבשות אל מצחך,
 תחיד ותאמר: אח ילדה, את משהו־משהו,
 את אוצר.

מה היא עשתה לדליה רביקוביץ

את לא יודעת מה היא עשתה לדליה רביקוביץ,
שם, בפנה ההיא הגונחת,
היא חנקה לה את השיר.
ודליה הייתה צורחת
בלי קול.

צפורים נבהלות היו יוצאות אז במחול על אדן חלונה
ופיות כסופות היו מושיטות לה פרחי־ירח בהשתחוויה.

ודליה שמעה. דליה תמיד ידעה
שהחסד והאור רודפים אותה
כמו קבצנים תובעניים
בחוצות כפרים נואשים
עליהם הייתה קוראת
בעתונים.

ולדליה היו בית וכן,
ומזגן מקלקל שהתחנן
לאהבת קוראיה.

והיה לה כובע של קש עם קשוט דבדבן
והיה לה אדן חלון מכתם בגללי צפורים
והיו לה שיגרי פרחי־ירח יבשים וקמוטים.

תנועת זיגזג מתמדת בין שמיים וארץ דרור בורשטיין

יונדב קפלון סיפר שזלדה חשבה שהדרך הנכונה לכתוב שיר היא לכתוב אותו על פתק ולהשליך אותו מחלון של רכבת נוסעת. מישהו, אולי, ימצא את הפתק ויקרא; המשוררת לא תדע לעולם אם השיר מצא קורא ומה הוא פעל בעולם. הפנטזיה של זלדה התממשה בפתק הזה שנמצא בין מגילות קומראן, שלאחרונה מציינים 75 שנה לגילויין, וכמו נשלח אלינו, בעברית, ממרחק של אלפיים שנה.

זה פרגמנט קטן, פתית קלף, של מגילה מן התקופה ההרודיאנית (37-4 לפנה"ס), שמסומן בקוד 4Q262B ובמהדורת אלישע קימרון של מגילות מדבר יהודה (כרך ג', עמ' 43) ניתנה לה הכותרת "גן עדן". אני מקליד את הטקסט המפוענח ללא הסימנים המבחינים בין טקסט מפוענח וההשלמות, וכמו כן אני מסדרו בשורות, מנקדו ומשלים בו כמה אותיות על פי הבנתי - הבנה שהיא פרשנות שנועדה להקל על הדיון והקריאה*.

* תודתי לעמיתי, פרופ' רחל אליאור, פרופ' אסתר חזון, פרופ' נועם מזרחי ופרופ' מנחם קיסטר על הערותיהם הטובות ועל מחקריהם.

שָׁרְשִׁיו מִתַּחַת דְּלִיּוֹתָיו יִשְׁתּוּ עֲדָנֵי נְהָרוֹת
 וְצִמְרָתוֹ עַד שְׁחָקִים
 וְדְלִיּוֹתָיו עַד רוֹם שָׁמַיִם יִגְבְּהוּ.
 בְּהָרֵי מְרוֹם יִנוּבֵב פְּרִיָּו,
 וְרִקִּיעַ פְּלֵאוֹ יֵאִיר בּוֹ [פִּי] שְׂבָעָה בְּזִהְרוֹ...
 ...שְׁמֵי טְהָר...
 ...יִוְרָה וּמִלְקוֹשׁ...
 ...

קשה לדבר על טקסט כה עתיק, חלקי ומקוטע, אבל אנסה. גזה ורמש ופיליפ אלכסנדר, מהדירי הקטע, סבורים כי הוא אלגוריה על כלל ישראל או על עדת היחד (קטע אחר מן המגילות המתאר אף הוא עץ, שם, עמ' 63, מחזק זאת, וכך גם תיאור העץ במגילת ההודיות), אך אני אקרא אותו כשיר אימז'יסטי עתיק, כלומר כשיר-תמונה על עץ מיוחד, מבלי להיכנס לשאלת משמעותו האלגורית. כדברי ג'יימס הילמן, הדימוי תמיד מעניין יותר ממשמעותו.

זהו תיאור של עץ. נראה שהכוונה לאחד מעצי גן עדן, שמחבר בין "עדני נהרות" (דומה שהדברים רומזים לנהרות גן עדן) ובין שחקים. דליות העץ (דליה היא ענף ארוך המתרומם כלפי מעלה) מתרוממות עד ל"רום שמים", כלומר, זהו עץ בעל כוח צמיחה רב, עץ מטפיזי המזכיר את סולם יעקב ש"ראשו מגיע השמימה" (בראשית כח, יב). המיוחד בעץ זה אינו רק גובהו הרב, אלא היותו נטוע ב"הרי מרום" (בספר יחזקאל צירוף זה מרמז להר בירושלים שעליו ייבנה המקדש), כלומר מודגשת הן יכולת שורשיו של העץ גם להעמיק עד מאוד – מראש ההר הגבוה עד למטה אל הנהרות – הן יכולתו לעלות מגובה אל גובה, מ"הרי מרום" אל "רום שמים". התיאור כמו מותח, מאריך ומדגיש את הארכיטיפ של העץ כיצור המחבר גובהי שמיים ומעמקי ארץ.

בקוסמולוגיה המקראית, שיש לה הד בספר היובלים שנמצא בין מגילות קומראן, יש מים מעל כיפת הרקיע. כך מתואר היום השני לבריאה בספר היובלים ב, ד (מהדורת כנה ורמן; ספר היובלים הוא שכתוב כוהני של ספר בראשית וחלק מספר שמות, והוא נכתב בסביבות שנת 150 לפנה"ס):

וביום השני עשה רקיע בתוך המים ויבדלו המים ביום הזה חצים עלו למעלה לרקיע וחצים ירדו למטה לרקיע אשר בתווך על פני כל הארץ. ויעש מעשה זה לבדו ביום השני.

ייתכן שהעץ המגביה אל גובהי שמיים כמו שואף לגעת במים העליונים. הדבר אינו כתוב במפורש בתיאור השירי, אבל זו השלמה אפשרית של הדימוי לאור הידוע לנו על תמונת העולם של התרבות שממנה צמח השיר. לפי מבט כזה, העץ שלפנינו מחבר, או לפחות שואף לחבר, בין מי פלא תחתונים, מי עדן, עם מי בראשית, שאף הם מים שמקורם בפלא הבריאה.

* * *

מהו העץ המוזר הזה? נראה שהוא וריאציה על הסמל של עץ החיים, בן זוגו של עץ הדעת טוב ורע מגן עדן. למשל, גם בספר חנוך הראשון (שנכתב במקורו בארמית, נמצא אף הוא בין מגילות מדבר יהודה, והשכבות הקדומות בו זמנן בסביבות המאה ה-3 לפנה"ס), יש תיאור של עץ החיים על הרים גבוהים. בחנוך א, כד, ג-כה, ג, בתוך תיאור מפורט של יער, נכתב: "וההר השביעי בתוך אלה בגובהם... וביניהם עץ אשר לא הריחותי עוד ריח כריחו... ההר הגבוה הזה אשר ראית אשר ראשו ככיסא אלוהים". חנוך ממקם את מה שנראה כעץ החיים בהקשר הררי, והדבר עשוי לחזק את זיהוי העץ ב"פתק" שלפנינו עם עץ החיים.

גם בספרות חז"ל, מאות שנים לאחר מכן, אנו מוצאים תיאור ברוח דומה של עץ החיים כעץ ענקי הנטוע על נהר גן עדן. כך בבראשית רבה טו, ו (החייבור נערך בסביבות שנת 400 לספירה): "אמר רבי יהודה בר אלעאי, עץ חיים מהלך חמש מאות שנה וכל מי בראשית מתפלגין מתחתיו. רבי יודן בשם רבי יהודה בר אלעאי: לא סוף דבר [=לא רק ש]נופו מהלך חמש מאות שנה, אלא אפלו קורתו מהלך חמש מאות שנה". כלומר עץ החיים הוא עץ גבוה ורחב במיוחד, עץ שראשו בשמיים.

ה"פתק" שלפנינו נכתב אחרי ספר חנוך הראשון ולפני מדרש בראשית רבה.

* * *

חוקרי המגילות כבר הבחינו כי התארכות הענפים והשורשים והמיקום בהר גבוה מזכירים את תיאורי העצים בספר יחזקאל. ביחזקאל יז, כב: "כה אמר אדני ה' ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה [...] ושתלתי אני על הר-גבה ותלול" (העץ כאן הוא משל לממלכת יהודה). ואילו ביחזקאל לא, ז, שם העץ הוא משל לאימפריה האשורית: "ויניף בגדלו בארץ דליותי כי הנה שרשו אל מים רבים".

אתמקד בעץ של יחזקאל לא. זהו משל על האימפריה האשורית המובסת וככזה הוא שונה בדבר עקרוני מן העץ שלנו: העץ ביחזקאל הוא משל על אימפריה. צמיחתה ו"התמתחותה" היא פוליטית ולא מיסטית. יחזקאל (שם, ה) מתאר את העץ "על-כן גבהא קמתו מכל עצי השדה ותריבניה סרעפתיו ותארכנה [פארתיו]". זהו עץ מתפשט, מעין "תמנון" אימפריאלי שיש לו שלטון מרכזי השולח עצמו לכל העברים. העץ בפתק שלנו שונה. אין לו כל שאיפות התפשטות לרוחב, רק ממד אנכי של עומק וגובה. זה הבדל גדול.

תהליך הקריאה של השיר מקומראן מוכתב על ידי תנועת הבנייה, עקב בצד אגודל, של הדימוי האנכי הזה. השיר בנוי כתנועת זיגוג מתמדת בין שמיים וארץ:

משורש הוא עולה לדליות; מהדליות יורד לנהרות; מהנהרות עולה לצמרת, משם לשחקים ולרום השמיים, יורד להר הגבוה (וזאת הברקה קטנה: ירידה אל גובה דווקא), ושב ועולה לרקיע הפלא ולזוהר (שכנראה נמצא מעבר לעולם הנגלה), ומשם, אחרי ההעפלה המיסטית, שב ויורד, עם מי היורה והמלקוש, אל האדמה והנהרות. המחבר מסבך ומעכב את קליטת הצורה המוכרת של עץ ובכך מפנה את תשומת לבנו לדרמה הפלאית של הציר האנכי. הוא לא מאפשר לנו לראות "סמל" סטטי וידוע-מראש של עץ, אלא דימוי חי, אימוז', שהמפגש בו חד-פעמי, וכרוך בתהליך פעיל מצד הקורא. הקורא כמו מטפס על העץ ויורד ממנו, או עולה ויורד בו כמו המים והמוהל. הקריאה הופכת לתהליך מורכב, לסוג של צמיחה דרמטית, שהכותב, לפני אלפיים שנה, חש או דמיין בעץ. קריאת הרסיס השירי הזה מקבילה לתהליכים המתרחשים בעצים כאשר הם, תהליכים שהיום אנו מבינים יותר ממה שיכול היה מחבר השיר לדעת.

ההפתעה העיקרית בשיר היא שאחרי התיאור של ההעפלה המיסטית, שב השיר ומזכיר תופעת טבע מצויה דווקא – יורה ומלקוש, דהיינו גשמים עונתיים סדירים; אחרי ההעמקה אל הנהרות שלמרגלות ההרים ואחרי ההעפלה אל הנוף ההררי ואל רום השמיים והזוהר, מבטנו שב ויורד עם הגשם הרגיל, משמיים אל האדמה. זה גשם המשקה את הנהרות, את ההרים ואת העץ. במילים אחרות, משמי הטוהר יורדים גשמים. אין הם מישור אחר ומנותק של מציאות, אלא נוגעים לחיינו עלי אדמות, מרוויים את צימאוננו.

המעבר מדימוי מיסטי לדימוי אקלימי ומוחשי מפתיעה, מפני שאנו מוזמנים לדמיין תנועת "רצוא ושוב", או מעין מחזור מים מיסטי המחבר בין השמיים, דרך הגשמים, אל נהרות עדן וחוזר חלילה. אם העץ הזה הוא אכן עץ החיים, הרי שהוא עץ שאינו שייך רק לעולמות רחוקים של "זוהר" ו"טוהר" אלא גם לחיי האדם המייחל לגשם – בעולם הזה.

בשבי הסורי שהם סמיט

בגדול, זה סיפור על גבר – נקרא לו צחי – שהחליט לרכוש תנור חדש, במקום הישן שנתקע על חום בינוני ועם אחת מארבע להבות לא מתפקדת. סליחה, קבלו תיקון: תנור משומש. למה לא חדש? למה לא, כמו שהציעה אשתו – נקרא לה ריקי – לגמור עניין במחסני חשמל, או להזמין באונליין ושלום על ישראל? למה לסבך, להתלבט, להתפתל, לבלבל לאנשים ת'מות, ולבלות כל דקה מזמנך – חוץ מזה המוקדש לצפייה בסדרה המושקעת על מלחמת העולם הראשונה בצבע ולמחשבות על סקס – במרקטפלייס של פייסבוק?

מישהי כאן מעיזה לחשוב בקול שצחי נהנה מזה?

וכן, ביאס אותו שריקי, שאחרי הכול זה יהיה גם התנור שלה, לא מגלה עניין ונכונות להירתם למשימה, לבוא שנייה לראות מה אפשר להשיג שם, במרקטפלייס, בכלום כסף!

אבל ריקי ידעה, זה אף פעם לא לוקח רק שנייה. מה שהיא רצתה לומר, לשאול, זה איך אפשר כך לעבור מהמלחמה למרקטפלייס? איך זה שרגע אחד הקיר-גבס שעליו היא נשענת במסתור חדר השינה נרעד עם כל פיצוץ בפלומה, ערים שלמות נמחות, ופתאום שלום ושלווה ומאמי בואי שנייה, חייבת לראות מה מצאתי, איזה תנור תותח עם הפשרה וטורבו.

"אז יאללה, בוא נקנה אותו. כמה הוא עולה?"

"לא יודע. וגם יש לו את המנגנון הבטיחותי המבאס..."

"אני לא עושה עניין," הצטדק, ניסה להסביר שחבל לזרוק כסף, המשיך לחפש, וכבר כמעט ויתר על כל העסק כשלילה אחד, בתום פרק מענג במיוחד על זוועות הנפאלם, עלה על מציאה. אחת מחברות הפייסבוק שלו – מישהי קצת מפורסמת, בלוגרית, אושיה פמיניסטית, אחת שרק לא מזמן הוא וריקי שוחחו על פוסט שלה – פרסמה תכולת דירה למכירה לרגל נסיעה לחו"ל. עם הפריטים המוצעים נמנה גם תנור כמו-חדש במחיר מצוין. צחי מיהר ושלח לריקי תמונה.

ריקי לא נפלה. גם המחיר לא נשמע לה נמוך, בטח בשביל תנור זקן עם שם של תסביך פסיכולוגי.

"לא כזה זקן," צחי גונן על הנבחר, "שבע שנים זה כלום. אדרבה, ידוע שבמכשירי חשמל הישנים הכי אמינים, סוסי עבודה. שום אלקטרוניקה שמלקטרוניקה, רק גוף חימום אמין –"

רק גוף חימום אמין, ריקי חשבה, ועל שבע השנים שביניהם, שפעם כלל לא החשיבה כפער –

"מה, מה את חושבת שם? שאני מתקמצן? את לא רוצה אותו? אולי מפריע לך הצבע?"

"שהוא לבן? לא, לא מפריע. לא ממש אכפת לי. רק שיפעל, ושיהיה לך נוח,"
ושלא תבלבל את המוח, חשבה חרוזית והרגישה נבזית. אז הוא שלף את השפנפנה שלו ובעיניים נוצצות, עיני ילד גן שהביא איתו משם איזו צורה עקמומית מחמר, ציירה! הכריז על זהותה של המוכרת.

ריקי, למען האמת, נדהמה. הרי בגלל פוסט שלה הם רבו.

פוסט על נשים בזנות זה היה. צחי, שלא התרגל לדיבור החדש, טען שהביטוי צבוע, מתחסד. זונות, זאת המילה הישנה והטובה ויאללה, חלאס כבר עם הפוליטיקלי קורקט והטרלול הפרוגרסיבי וחבל מאוד שריקי, שמחזיקה מעצמה ליברלית, לא באמת פתוחה לאנשים שחושבים אחרת ממנה. אם הייתה טיפה נפתחת, לא נאטמת, הייתה לומדת – כן, יש לה מה ללמוד – שיש ויש נשים, ואפילו פמיניסטיות שבוחרות – בחירה מודעת – להשתמש בגוף שלהן, לתרגם אותו לכסף –

"לתרגם?! ריקי רתחה. "וכמה נשים מתרגמות את זה לאומללות? וילדות? כמה ילדות? והבנות שלנו? גם להן תגיד שיש דברים יותר גרועים?"

צחי לא הבין על מה היא מתרגזת. "אנחנו רק משוחחים", אמר. אבל זאת לא הייתה שיחה ולו מפני שכמו בכל הוויכוחים שלהם, תמיד מהר מאוד צחי, עם הבס שלו, עם הדיבור הצפוף שלא נותן לה להשחיל חצי מילה, גבר על האלט של ריקי, קבר את טיעוניה. מהר מאוד ריקי רק שמעה את עצמה אומרת: "אתה מוכן לתת לי להשלים את המשפט?" וצחי או שלא שמע או שהיה אומר "דברי", ואז אחרי משפט או שניים הוא שוב היה משסע אותה והיא שוב "אתה לא נותן לי להשלים את המשפט", והוא: ככה זה דו-שיח, ככה זה שיחה ספונטנית. מה, היא רוצה, דיבייט? דקה עם סטופר? ריקי הייתה אומרת שכן, אם אין ברירה, ונאלצה להרים את הקול ואז הוא היה מאבד את זה וצועק וריקי הייתה מתחננת "אפשר לא לצעוק?" וככה בכל ויכוח אבל הוויכוח על הזנות לא היה עוד ויכוח. זה היה פצע שנפתח ואוחה, נפתח ואוחה, או לפחות זה מה שצחי חשב, ושזה בזכותו, הוא הסלחן, הוא השוכח-סולח שרץ למטבח להכין לה סנדוויץ' מושקע או קפה, מה שבא לה, אם בא לה, וגם אם לא בא לה – מכיר את הסרט! הוא אדם משכיל! – אבל החיים זה לא סרט, החיים זה לא מילים, רפליקות, מה שקובע זה המעשים: גבר שעושה לאשתו כבוד ומכין לה סנדוויץ' וקפה ומביא לה למיטה בבוקר שאחרי המריבה שהוא כבר שכח, שכח, בשבי הסורי לא יוציאו ממנו. איפה היינו?

הקיצקיץ, אם תשאלו את ריקי הייתה מגה מריבה ורק לחשוב שצחי הוא – עדיין – חבר פייסבוק של האושיה. אם רק היה לה מושג מיהו מייד הייתה מאנפרנדת אותו.

ואני? חרדה פתאום בריקי המילה, למה אני לא מאנפרנדת אותו? לא בפייסבוק, בעולם?

"אז מה את אומרת?"

מה היא אומרת? מה היא אומרת? מתי היא תאזור אומץ, תאמר את זה ולא: "אני סומכת עליך. מה אני כבר מבינה בתנורים, "משפט שכל כך שימח את צחי, הרווה את צימאנו לאישורים.

"בעצם, "אמר, מחזוק, "תנור משומש מפמיניסטית זה כמו מכונית יד שנייה מרופא."

"אלא אם יש לה פטיש סודי לאפייה, כמו שהיה לסילביה פלאת' בסרט ההוא, הנוראי, זוכר?"

"תזכירי..."

למה תמיד היא זוכרת והוא שוכח? בגלל זה הוא לא מוכן ללכת איתה לטיפול-זוגי. היא תנצח אותו שם שוק על ירך עם דוגמאות והוא, כמה שלא יתאמץ, לא זוכר, לא זוכר. בשבי הסורי לא יעקרו -

"גווינת' פאלטרו."

והוא עדיין לא זכר, לא את שמלות הפיפטיו המהממות שלבשה ולדברי ריקי מצאו חן בעיניו, - במיוחד אחת בצבע ירוק טחב - לא את העוגות.

"עוגות?! בסרט על סילביה פלאת'?"

"כדי להמחיש שהיא ניסתה להיות עקרת בית למופת. את התנור אתה זוכר?"
את התנור - תודה לאל - זכר.

"אז תיצור איתה קשר?"

"עם סילביה?"

"מה?"

"צחקתי. עם הפמיניסטית שלך."

"היא לא שלי..."

"לא שלך. ברור. פמיניסטיות הן לא של אף אחד."

אבל למה, חשבה, למה כל דבר פתאום דורש הסבר.

"דרך אגב, "צחי קטע את הרהוריה, "היא גרה לא רחוק כך ש - "

"שלא תעז לחשוב על זה אפילו, - ירתה והזכירה מה קרה בפעם האחרונה כשהוא התעקש לסחוב משהו, איזו ארונית, לקומה השלישית - פריצת דיסק.

"אוקיי, נשלם לסבל, "נעתר ומיהר להשאיר לאושיה מסר נרגש במסנג'ר, טקסט קליל שנון שבו ציין שהוא קורא אדוק. היא, מצידה, החזירה הודעה לקונית, פירטה כמה עניינים טכניים (הוא בחר שלא להתעמק בהם) וסיכמה שבשישי אחרי שלוש המובילים שלה ייצרו איתו קשר, יקפיצו לו (בתשלום) את התנור ועל הדרך

(בתשלום סמלי נוסף שיסוכם עימם) יפטרו אותו מהישן. לאחר שמהלך זה יסתיים
לשביעות רצונו הוא מוזמן לקפוץ אליה עם התשלום – במזומן בבקשה.

זאת בערך הייתה רוח הדברים. חלק מרוח הדברים. הסגנון, צחי חשב, לא
משנה, העיקר התוכן, שהמוצר החדש יגיע, שהאימפוטנטי יסולק, ובמקומו יהיה
להם את התנור של – בעיני רוחו הוא כבר ראה את עצמו מהמם בקוריוו את
האורחים בעודו מבתר את הרוסטביף.

* * *

הקיצקיץ, קצר רוח, צחי המתין ליום שישי, בבוקרו נתמלא עסקנות, הזיו את
התנור ממקומו, קירצף את כל הג'יפה שהצטברה תחתיו, וכבר עמד לבתק את
צינורית הגז כשריקי צצה במטבח.

"השתגעת?! אתה רוצה לפוצץ אותנו או מה?"

צחי, כמובן, סבר שהיא מפריזה, היסטרית. הוא המשיך לרכון מעל לצינורית
הנחושת אך החיבור נחשף כערמומי ועיקש מן הגבר המיוזע עם החריץ בתחת
והג'יפה ביד. צחי, שאומנם היה גבר אך משולל חוש טכני, נכנע, השיב את התנור
למקומו, קיווה בקול שאולי המוביל יתגלה כטכנאי גז. ריקי שתקה. בחושיה חשה
את ההתרגשות החרדתית שאחזה בו, ואילו הוא צלל למעמקי הפיד של האושיה,
וזאת כדי להפגין, בעת פגישתם, שליטה בחומר הנלמד. "או שאולי" זרק פתאום
לריקי, "את רוצה ללכת אליה?"

"אני? מה פתאום? אתה זה שהיה איתה בקשר..."

"כן אבל...אולי... זה יותר...טבעי... שתי נשים.."

"אני לא צריכה להיתקע לה בגרון בשישי אחר הצהריים."

"את לא נתקעת. רק נותנת לה כסף."

"אדרבה."

* * *

שעות יום השישי נקפו. הזמן, לפחות מנקודת מבטו של צחי, רבץ קשוי כמו חייל
במארב, אבל בסופו של דבר, קצת אחרי ארבע ורבע, המובילים, איגור ודניאל,
והתנור – מנוילן! – הגיעו. צחי פתח להם את הדלת, כרכר סביבם. אולי אחד מהם
הנו, במקרה, טכנאי גז מוסמך?

מוסמך לא, אבל לאיגור הייתה גישה, ותק מסוים בחיבור וניתוק פרוביזורי של
צינורות גז. ריקי לא הספיקה להגיש לצמד מים ולתת מבט עקום ברכישה וזו כבר

ניצבה במקומה, אזוקה לנקודת הגו. התנור הישן, המטאלי, שכעת נראה מודרני להפליא, מעבורת חלל ממש בהשוואה לזה החדש, הועמס על גבו הצנום אך חסון של דניאיל, גם מבטו המפציר של צחי:

"בטוח שאתה לא מעוניין בו?"

"מה יש לי לעשות בו, גבר?" וכבר סוכם ששטר – טשרניחובסקי? לא, אלתרמן! – יהווה תמורה הולמת להורדת התנור אל הרחוב, אבל אל רחוב אחר, כדי שיעוף לצחי מהעיניים ושפקחי העירייה שרק מחפשים לתקוע קנסות...

הקיצקיץ, הסבלים הלכו וצחי וריקי שוב נמצאו לבדם במטבח.

"נו, מה את אומרת?"

"מממ... " ריקי סקרה את המרווח שנפער בין התנור לבין המקרה.

"הוא פחות רחב מהקודם."

"כן... נכלם, וגם, אני מוכרח לומר שהחלון שלו קטנצ'יק. מבאס."

תבוסה. עוד תבוסה, חשבה, ואולי גם הוא.

"לא נורא," אמרה בנימה מעודדת, "העיקר שהוא פועל, שיש לו ארבע להבות."

"העיקר," נזכר, "שאין פה את המנגנון הבטיחותי המחרפן הזה שמחייב שימוש בשתי ידיים. בכיריים האלה," הכריזו, "גם גידם יוכל להשתמש!" הוא צחק. היא צחקה. שניהם חטפו התקף צחוק בריא במטר על מטר שבין התנור לכיור. זה מזמן לא קרה לה עם צחי. זה אושר? אם כן, הוא נמדד בשניות.

"בכל מקרה," אמר כשנרגעו, "צריך לבדוק שזה עובד." הוא הושיט יד אל המכוונים, סובב אחד מהם, לחץ, סדרת צקצוקים נשמעה ושום כלום.

"כסס... סינן."

"צריך ללמוד את זה," אמר, ערך ניסיונות נוספים ולאחר שגם אלה עלו בתוהו, שלף מכיס השורטס – לא, לא לדררמן או אולר שווייצרי – את הסלולרי.

"היי, זה אני," אמר, מתאמץ להקליל את הבס, "כן, כן, הכל טוב... אני מנסה להדליק..." הוא השתתק, צעד על מקומו, "אוקיי... אוקיי..."

הקיצקיץ, בתום קורס טלפוני מזורז, אישי מהאווירה, צחי למד להעלות אש בכיריים. התורה לא היה מסובכת יותר, אם כי גם לא פשוטה יותר, או קולנית פחות, מזו שהעלתה אש בכיריים הישנים. הפעלת התנור אף היא לא הייתה מורכבת (בלי אלקטרוניקה שמלקטרוניקה) כך שהקושי היחידי שנותר היה בזיהוי הספרות המציינות את דרגות החום. אלה, מסתבר, נשחקו מחמת שימוש, אבל גם לבעיה זו צחי אלתר פתרון, מה שנקרא בעגה הצבאית שפצור: הוא עבר עליהן בטוש פרמננטי, והוסיף, בהיקפי המכוונים, כמו על לוח שעון, ארבע נקודות אדומות לזיהוי ארבע הלהבות.

"עכשיו", אמר, "נשאר רק התשלום."

"זה לא סובל דיחוי עד יום ראשון?"

"היא טסה בראשון", ביאר, "בגלל זה דחוף לה."

הוא ניגש לדלת. "אני כבר חוזר", אמר, ופתאום, כמו חזר בן, הוסיף: "אולי בכל זאת את תלכי?"

"אני? מה פתאום? אתה זה שהיה איתה בקשר."

"כן אבל..."

"מה?"

"לאמשנה", הוא אמר ויצא, קצת שפוף.

"נו?" אמרה כשחזר.

"כמו שחשבת?"

"מה כמו שחשבת?"

"בטלפון חשבתי שאולי אני לא שומע טוב..."

"...?"

"היא מדברת כמו שהיא כותבת..."

"בנקבה?"

"כן."

"טוב, זה ידוע."

"כן, אבל... זה מוזר... אין אצלה... שום דבר בזכר..."

"מה זאת אומרת שום דבר? הסבלים, היא אמרה עליהם סבלות?"

"לא. זה לא. אבל... עם הבן זוג שלה, שישב שם, היא דיברה כאילו הוא

אישה..."

"ואיתך?"

"גם..."

"מה היא אמרה?"

"די, זה מביך..."

"נו, מה כבר היא אמרה?"

"לא זוכר בדיוק."

"ובערך?"

"די, זה משפיל... כל הרעיון של הקנייה הזאת היה דפוק. התנור דפוק. אני דפוק."

"די, אל תיקחי את זה קשה," ריקי חייכה אליו.

"אני משתדלת..." אמר. זיק של צחי מפעם, כאילו ידע: זה הכדור האחד שנותר בקנה.

"רק שעכשיו," הוסיף ואמר, "אנחנו תקועים עם זה לנצח."

אין נצח, ריקי חשבה, ושמעה את עצמה אומרת שמהר מאוד זה יתקלקל.

שירים תהילה חכימי

היסטוריה, ניסיון להבין משהו

אולי רצינו לאהב, ככה זה התחיל
 את הרעיון שבכל זה, והאדמה
 הרי הם הגיעו
 או אולי הרצון להיות נאהבים
 רק אחר כך השתכנענו להדמות
 להיות בדיוק ככה,
 אף אחד לא יודע כמו מה בדיוק
 כמו הבטון שנחשף בשמש וממנו
 מזדקרת החלודה ברזל חשוף.
 מאז, התכו עצמות הגברים
 התאבנו זה אל זה בחולות שמעבר לגבול
 אחר כך כמעט כלואים
 בשטח המפרז רק לנו.
 ואז הרצון להשמע,
 לא בטוחה מה הגיע קדם, בכל מקרה
 קשה ליצר נרטיב אחיד
 היו שכתבו את זעקות השבר
 היו גם אלה שנשמעו.
 לצלילי נגון בחצר המלך
 ורקדו הנערים ורקדו הנערות
 אחר כך הרצון לעמד בחזית גם אם לרגע
 לפעמים מספיקה גם כותרת משנה
 בערב שירה בבנין העירייה
 את מוצאת את עצמך לוחצת ידיים
 בקהל מישהי קוראת הו היא מי זה בא
 ר א ש ה מ ש ל ה ה ב א
 יש לך בחילה

גלגול

האמת היא שנחטפתי על ידי בני
 אני והוא בבור העמק והרד,
 הוא רק בן חצי שנה,
 וכשידו הרכה טופחת על חזי
 נאחזת ומרפה, בין לטיפה לשריטה,
 אני יודעת שאין דבר שחסר לי מחוץ
 לזמן הזה,

נחטפתי על ידי בני אל מקום
 שאיננו שלחן כסא, אני על הברכים והוא בזחילת גחון,
 צוחק וגם אני, אחריו, צחוקו מתגלגל, צחוקי מתגלגל, והוא מתגלגל, כל יום הוא
 גלוי ואני בזכותו אינני עוד על הגחון אבל עוד אהיה, הו כמה שאהיה,
 והוא עדין לא יודע שהציל אותי מקריסתן של שתי קרירות, וגם אם לא הציל,
 השקה,

כי אינני שם, אני אתו על מזרן הפעילות
 כל ערב בסמרטוט מנקה בין חריציו, את מה שהותרנו אחרינו: טביעת אצבע,
 גרגר אבק, נשיקה

קרוסלה

התינוק שלי מסובב אותי
כמה שהוא מסובב אותי
הוא ואני אחת בעקבות השני
עוד לפני שיכול היה להתישב לבדו
סובב אותי על צירי

סוב סוב סבותי על עקבי
בחזרה אל המקום בו שנינו
הוא בעינים פקוחות, אני בעינים פקוחות
הוא בעינים פקוחות, אני בעינים עצומות
הוא בעינים עצומות, אני בעינים עצומות
הוא בעינים עצומות, אני בעינים פקוחות
שעות שלא עצמתי עין

כשאנחנו שנינו לבדנו
וגם כשלא לבדנו
אנחנו שנינו
ולשוני דבקה בו
אין לי שפה אחרת מלבדו
ולשונו דבקה בי
להכאיב
שדי מטפטפים
פעם ועוד פעם
נהרות החלב של בני

התינוק שלי מסובב אותי
כמה שהוא מסובב אותי
אני לא מצליחה לעצור
עוד לפני שנולד
והיינו שנינו
וגם כשלא היינו לבדנו
היינו לבדנו
הוא בי,
ואני.

שירים אוריאל זכאי

סדרה

(כֵּאלוּ כִּבְר לְמַדְנוּ
מֵה מִבְקֵשׁ הַגּוֹף
בְּלִשׁוֹנוֹ הַמּוֹזְרָה
בְּתַרְגִּילֵי חִלּוּק אֶרֶץ
חֲרָשִׁים-אֱלֵמִים)

הַקְרִיסָה נִזְכְּרַת רַק
בְּחֻדְרִים הַכִּי סְמוּיִים
לְכֵן בְּחֻרְף הַנֶּהָה
בּוֹאֵי נִגְדָל
אֶת כָּל הַשְּׁעָרוֹת
וְנַעֲמִיד פְּנִים

אֲנִי אוֹמְרַת,
אֲנִי רוֹצֵה לְרֹאוֹת אֶתְךָ סִדְרָה
אֵינְסוֹפִית כְּמוֹ
אֱלֹה הֵם הַחַיִּים

בְּעֵתוֹן, הַבוֹרְסוֹת אֲדַמּוֹת
הָאֲנָשִׁים מְשַׁגְּעִים
אֲבָל אֲנַחְנוּ
כָּל מַפְרָקֵינוּ בְּיַדֵּינוּ

אֶת בְּוֵדַאי זוֹכְרַת
כִּף יָדֵי אַחֲזָה
בְּשִׁקַּע מֵאַחֲרֵי בְּרֶכֶד

אֲנַחְנוּ כְּמוֹ טִירָה שֶׁל גְּפְרוּרִים
בְּכָל הַמְּגִדְלִים שֶׁלְנוּ נִצְוָה
אֲפִשְׁרוֹת הַבְּעָרָה

את אומרת,
ראית כבר את הבקר?
אני חושבת שכחל פריד

Icebreaker

המנחה שואלת,
ואני יודעת,
שאלו הייתי חיה,
הייתי הגוזל שהוא
שמצאתי מפרפר
על האדמה
בגנת החמד הזעירה
מאחורי ביתה של
הפסיכולוגית שלי
שבטלה את הפגישה
ברגע האחרון -
שברי שלד דוקרים
עור שקוף,
מקור פעור
אל רעב אינסוף -
כשמגיע תורי,
אני אומרת, חתול.

שטיח הדר אורלנוב

יום אחרי שנגמרה השבעה החלטנו להחליף את השטיח. בהתחלה חשבנו שאולי לא צריך אבל אז נעמדנו כולנו לצד השטיח והסתכלנו על הכתמים מכל השנים. אולי בעצם צריך? אמרנו. אבל בסוף השתכנענו שזה לא דחוף.

למחרת כשהתעוררנו, אבא אמר שבמהלך הלילה הוא חשב על זה ושלדעתו כן כדאי כי אמא רצתה כבר הרבה זמן להחליף את השטיח הזה. הסכמנו איתו. באמת זכרנו שאמא רצתה להחליף את השטיח.

אבא אמר שאת השטיח הקודם הם קנו לפני שבע שנים במקום שאמא מצאה שנקרא מחסני השטיחים בכפר אז"ר. כשחיפשתי בגוגל את מחסני השטיחים מכפר אז"ר, היה כתוב שהחנות הזאת נסגרה אבל שיש להם סניף חדש בפתח תקווה. אמרתי לאבא והוא אמר שחבל כי אמא נורא אהבה את מחסני השטיחים בכפר אז"ר כי יש שם מבחר, אבל שלא נורא.

הוא אמר שהגודל של השטיח שיש לנו הוא מטר שישים על מטר שמונים ושנאנחנו צריכים לחפש שטיח בגודל הזה בדיוק כי זה הגודל הכי טוב. כשהסתכלתי באתר של מחסני השטיחים שבפתח תקווה לא היה את הגודל הזה. אמרתי לאבא, אבל אבא אמר שאין כזה דבר. חייב להיות מטר שישים על מטר שמונים כי זה הגודל הסטנדרטי. אם אין באתר, הוא אמר. אז כנראה יהיה בחנות.

גלגלנו את השטיח וסגרנו אותו עם מסקנטייפ. אחרי זה אחותי ואני תפסנו קצה אחד ואבא את הקצה השני והורדנו את השטיח לרחוב. בבוקר העירייה לא אספה עדיין את השטיח ואבא אמר שהוא פתאום חושב על זה והוא לא כל כך בטוח שהרוחב של השטיח שהיה לנו הוא באמת מטר ושמונים. התלבטנו אם כדאי לרדת ובסוף ירדנו למטה עם מטר ופתחנו את המסקנטייפ ופרסנו את השטיח על המדרכה של הכניסה לבניין. אחרי זה מדדנו וזה באמת היה מה שהוא אמר בהתחלה, מטר שישים על מטר שמונים. סתם ירדנו.

מאוחר יותר נסענו לחנות. לא ידענו אם עדיף מכביש ארבע או אולי דרך הכבישים הפנימיים. בסוף בחרנו בכביש ארבע אבל היו פקקים. אנחנו קצת התחרטנו על שלא נסענו בכבישים הפנימיים, אבל אבא אמר שעדיף ככה כי בכבישים הפנימיים יש רמזורים ואף פעם אי אפשר לדעת.

כשהגענו למחסני השטיחים היינו המומים מכמות השטיחים. שאלתי את אבא אם לקרוא למישהו ואבא אמר שלא, אבל אז אמר שכן. קראנו למוכר שיעזור לנו והוא הצביע על הקיר הימני ואמר ששם יש שטיחים שאולי יכולים להתאים לנו.

אבא אמר לו שאנחנו מחפשים משהו סולידי. אבל לא שאני, הוא הוסיף. רק לא שאני. הוא הסתובב אלינו ואמר שאמא שנאה את השאני.

המוכר הראה לנו כמה דוגמאות. חצי אהבנו וחצי לא. נורא התלבטנו כי כולם היו די דומים בסך הכול. בסוף נבחרו שניים. אחד היה בגוונים של אפור ולבן ואחד היה בגוונים של אפור ולבן אבל עם מעט חום. אולי בעצם זהב. אני אמרתי שלמעט חום-כמעט זהב יש קטע, אבל אבא שאל אם זה לא קצת טו מאץ' בשביל אמא. באותו רגע חשבתי שהוא צודק וזה טו מאץ', אבל אז אבא מהר שינה את דעתו ואמר שזה יפה ולמה לא קצת לגוון.

לקחנו את האפור לבן זהב וביקשנו אותו בגודל של מטר שישים על מטר שמונים, אבל המוכר אמר שאין כאלה גדלים יותר. הוא אמר שאנחנו יכולים או לקחת את המטר שישים על מטר שבעים, או את המטר שמונים על מאתיים ועשר. אבא אמר שזה בעייתי כי הקטן קטן מדי אבל הגדול ממש גדול מדי וזה לא ישתלב. לנו הוא אמר שאמא אהבה שהספה טיפה עולה על השטיח אבל רק בקצוות.

המוכר אמר שזה לגמרי הסטנדרט ושלדעתו ניקח את הגדול כי הקטן קצת קטן. מאוד התלבטנו והמוכר אמר שהיום הם סוגרים מוקדם בגלל החג, אבל שהם פה לעוד שעה ושאלו אנחנו רוצים אנחנו יכולים לקחת אחד מהם ולבדוק ובמידה שזה מתאים לשלם עליו בטלפון ובמידה שלא, לחזור ולקחת את הגדול השני.

אבא אמר שהוא לא יודע. הוא שאל אותנו מה לדעתנו אמא הייתה אומרת, אבל לא היינו בטוחים מה היא הייתה אומרת. בסוף אבא אמר למוכר שזה רעיון טוב ולנו הוא אמר שלדעתו כדאי לקחת את הגדול. הסכמנו איתו והעובד הוריד בשבילנו את השטיח הגדול והביא אותו לשני עובדים אחרים כדי שיגלגלו אותו. השטיח עמד מגולגל ועטוף ליד דלת החנות אבל רגע לפני שיצאנו מהחנות, התחרטנו וביקשנו שיעשו את אותו הדבר עם השטיח הקטן.

בדרך הביתה אחותי אמרה שהיא לא מבינה למה לקחנו את הקטן, ואבא ואני צחקנו כי ידענו שהקטן יהיה קטן ושזה באמת קצת טיפשי.

כשהגענו הביתה פרסנו את השטיח כדי לבדוק והוא היה קטן. אמא הייתה אומרת שזה קטן, אבא אמר, לא? ואמרנו שכן. לא בזבזנו זמן וגלגלנו אותו בחזרה ויצאנו שוב אל האוטו והגענו לחנות רגע לפני הסגירה ולקחנו את הגדול. מקסימום יהיה גדול מדי, אמרנו.

כשהגענו הביתה פרסנו אותו והוא היה קצת גדול אבל הסכמנו שהוא עדיף מהקטן.

לפעמים אחד מאיתנו עובר בסלון ואומר, זה לא גדול מדי לפה, נכון? או – אמא הייתה אוהבת את זה, לא? והשני מביט בשטיח ברצינות גמורה, ואומר בהיסוס, כן, נראה לי שכן.

ברען* אוריאל ציבין

כתוב היה במודעה שהדירה ברחוב ברנר. נתקפתי דחיפות, והספקתי אומנם גם לקרוא שמספר הבניין הוא שתיים עשרה ו"לא למתווכים", אך תוך כדי התעצמה הדחיפות עד כדי שדילגתי על יתר הדברים כדי להגיע במהרה אל מספר הטלפון שבתחתית המודעה. בבהילות, עצומה אף היא, התקשרתי. בעלת הדירה פתחה בתיאור הדירה, קטעתי אותה בטענה שקראתי את כל המודעה בעיון רב, ושכל בקשתי להגיע לראות את הדירה ומייד. אמרה שאי אפשר מייד, וקבענו ליום המחרת בחצות היום. לפני סיום, אמרה שמספר הבניין הוא עשר ולא שתיים עשרה כפי שכתוב במודעה, וכתבה כך רק כדי להטעות את המתווכים. "אבל זה ברחוב ברנר, כן?" וידאתי. אמרה שרק על המספר דיברה, ושאכן הדירה ברחוב ברנר. "אם אכן, למאי נפקא מינא המספר?! תמהתי. שאלה "מה?!", "נתראה מחר", השבתי, ובהיסוס מה, איחלה גם היא להתראות.

ביום המחרת הקדמתי על מנת שיהיה לי מעט פנאי לשהות ליד השלט "רחוב יוסף חיים ברנר" ולהתענג עליו ועל מזלי הטוב. לאחר כרבע שעה שבה עמדתי והתבוננתי בו בלי הפסק (אף התברר לי אז שהדירה בפינת רחוב רבי יוחנן הסנדלר, אותו יוחנן הסנדלר שהחליט לנסוע לנציבין אלא שבדרך נתקף געגועים לארץ ישראל וחזר, ולולא דמסתפינא מברנר וכפירתו הרליגיוזית-בוערת, הייתי אומר שמא אין מקרה בעולם כלל אלא אצבע אלוהים ורמז בדבר, בחינת "אם ר' יוחנן הסנדלר לא בא לנציבין, ציבין יבוא אל ר' יוחנן הסנדלר"), ושבה ממילא ידעתי עונג כל יתואר, עליתי לדירה.

הדירה הייתה נפלאה מכמה וכמה בחינות, אלא שלרוע המזל, היה בה חיסרון אחד שגבר על הכול – היא הייתה כמעט בלתי מוארת לחלוטין. ציינתי זאת בפני בעלת הדירה והסכימה, אבל גם הוסיפה שהיא אף פעם לא הצליחה להבין את הרצון בדירות מוארות בארץ שבה האור כל כך בוער. לא זאת אף זאת, משום מה היא אף הרגישה צורך בהבאת דוגמה נגדית – "כפריז, עם האור הרך שבה, אני מבינה את הרצון". הבקיאות שלה בהוויות פריז כמעט וגרמה שאתמוטט תחתתי מרוב רושם, אלא שהתעשתי ואמרתי שגם אם הדברים הנורא משונים שאמרה נכונים, במקרה דנן יש נפקא מינא – אצל ברענער הרי צריך לבעור. שוב שאלה "מה?!", "אר-רבואר", השבתי, ובמפח נפש הסתלקתי.

ברדתי מהדירה, החלטתי שהפעם, בעוברי על פני השלט לא אביט בו, על מנת לא להעצים את מפח הנפש, הממילא איום, בשל ההחמצה הנוראה – למרבה החרפה, ברנר זכה אך לרחוב נורא קצרצר, ומה הסיכוי שיבוא יום ואמצא דירה

* אידיש: בערה.

אחרת בו; אבל משיכת הלב גברה על כל מאמצי, לרצוני-בעל-כורחי נמשך מבטי אל השלט (וכשראיתי שוב את השלט "רחוב רבי יוחנן הסנדלר", לא היה ספק בליבי הדואב שנענשתי בשל כך שהרהרתי שמא אצבע אלוהים הייתה בדבר, בחינת "הרהורי עבירה קשים מעבירה"), וממילא ידעתי צער בל ישוער.

החמה בערה כמו בחצות יום של תקופת תמוז. ההוויה הייתה הוויית קוצים. כל החשבון נגמר.

דובדובן ליאת אלקיים

עוד לפני שאני פוגשת את יואב לנדאו אני כבר יודעת מיהו ואיך הוא נראה, ודעתי לא לגמרי נוחה מהעניין. ואחרי שאני פוגשת את יואב לנדאו בפעם הראשונה, דעתי נוחה עוד פחות. יש לו את האפקט הזה עליי, של מקומות מעקצצים.

לא יודעת מה בדיוק, אבל משהו מעצבן אותי.

נותר אך להניח שלמשהו הזה קוראים יואב לנדאו. הוא מחייך מדי. הוא נינוח מאוד. הוא נראה בכושר ואני בטוחה שיש לו את היכולת הנחשקת הזו לעוף על עצמו ועוד שנייה הוא יפגין אותה בציבור.

בנים כמו יואב לנדאו לא יודעים מה זה להתפרק מבפנים.

הציבור הרלוונטי, לצורך העניין, נאסף למסיבה בבית של אורית גטניו מי"א 7. הגיעו עוד כל מיני מהגימנסיה, פלוס שלושה נספחי חוץ צפוניים, להלן: יוסי מרקוביץ', שרון בראל ואנוכי.

זו בעצם הפעם השנייה שאני בנוכחותו של יואב לנדאו. הוא עומד שם – בליווי 501 צמודים מדי וחולצת פולו של OP, מוקף חבורת בנים מגודלים, שריריים, חלקם מחוצ'קנים, כולם טופחים ומהנהנים.

יוסי מרקוביץ' הסיע את שרון בראל ואותי הנה, כי הוא הראשון עם רישיון וכי שרון בראל אמרה לו. שרון בראל היא מלכת שכבה חייכנית ואוורירית, ואני רק נערה עם שיער מוזר מכיתת המחוננים, שמסתובבת כבר שנתיים עם שרון בראל. והיא תמיד מוכנה להעיף אותי ברגע, אם מגיע בן מעניין.

המצב הרבה יותר טוב עם מעין דורון, שהיא רשמית החברה הכי טובה שלי. מעין דורון ואני נפגשנו בגן מאיה ונדבקנו מאז ועד לפני שנתיים. אז התחיל התיכון ומעין דורון הלכה ללמוד בגימנסיה, כי להורים שלה יש דירות בכל העיר והם חשבו שעירוני י"ד הוא תיכון חרא.

הם צדקו.

מעין דורון מאמינה בגילברט בליית ואהבת אמת ותמיד מתעללת בי רגשית עם השוואות לחברה החדשה הכי טובה שלה מהכיתה בגימנסיה, אורית גטניו. שלא יצא שאני כזו ביץ', אני אוהבת את שרון בראל ומעין דורון, וגם נחמד להסתכל עליהן. שתיהן יותר יפות ממני ויש להן חזה גדול. הן אפילו טיפה דומות, לשתיהן יש עיניים מלוכסנות ושיער חום בהיר חלק. ההבדל המרכזי הוא שלמעין דורון אין אף פעם דחף מיני ולשרון בראל אין אף פעם שכל.

או חזייה.

יואב לנדאו לומד בכיתה של מעין דורון, והיא זו שסיפרה לי עליו. הוא נחשב הבן הכי חכם בכיתה שלה. אבל בהתחלה היה לה בכלל קראש על רן פלורי, כי הוא ממש חתיך ומתוק, ואז על מיכאל לנקי שהוא הכי מצחיק ורק אחרי שניהם, על יואב לנדאו. אבל באף אחד משלושת המקרים האלה לא קורה-עם-זה-כלום, כי מעין דורון טובה בלפרטט, אבל לא מאמינה בלממש.

אבל בחזרה לפעם הראשונה שפגשתי את יואב לנדאו.

זה היה בצופים, בחלוץ הנהגה אחרי כיתה י'. האוטובוס של שבט הנשיא התקרב למחנה ואז קלטתי בין עשרות התיקים הצבעוניים והמנופחים על הגג שני בנים שיושבים. אחד ניגן בגיטרה והשני, להלן יואב לנדאו, תופף עם הרגליים בקצב על הגג. כשהאוטובוס עצר, בלומנטל השני, מרכז הנהגה, בחאקי מלא פלוס מגאפון, התחיל לצרוח, הוא אפילו זרק עליהם את הסטן סמית המטונפות שלו, כשהוא הבין שהם ישבו שם על הגג כל הדרך מתל אביב.

זה היה מצחיק.

למחרת, בלומנטל השני שולח אותי לשבט הנשיא, כדי לבקש שיביאו כבר את הגנרטור החלופי. ואיכשהו יוצא שיואב לנדאו הוא מי שאמור לעזור לי. הוא מארגן הכול ברגע, הולך ומזיז ומביא, וכל הזמן הזה, הוא מחייך. ולמרות שאני חמוצה, וגם ביצ'ית אליו – לפחות בראש שלי, בלי מילים – הוא עדיין הכי נייס.

אחרי שהוא סוחר את הגנרטור, הוא עומד שם לעוד רגע, ידיים שלובות, מטונפות בגריו ומחייך. וברור לי לגמרי שהוא לא יזוז עד שאני:

1. אחשוב שהוא בנאדם נחמד.

2. אחייך בחזרה.

3. אגיד לו תודה רבה.

אלו שלושה דברים שאין שום סיכוי ביקום הידוע לאדם שיקרו.

אני לא מבינה בכלל למה שזה יהיה אכפת ליואב לנדאו מה אחת כמוני חושבת עליו, בנים כמוהו לא מסתובבים עם חנוניות עם עור פנים מזעזע. אבל איכשהו, נראה שזה אכפת לו.

הוא עומד שם ומחייך כשאני מחליטה שהוא כנראה ככה עם כולם, מרצה כזה, פליזר. וגם אחרי שאני נוהמת "תודה", נשאר לו על הפנים אותו חיוך שבגללו הדבר היחיד שאני יכולה לחשוב עליו הוא קרן שמש, והוא אומר לי "אלה שרעבי, איי וויל בי באק." אבל הוא לא באק בכלל בכלל, ולא מדבר איתי שוב כל המחנה קיץ, אלא מתעסק עם שירלי כהן משבט צהלה שיש לה את הרגליים הכי ארוכות בהנהגה.

רק שנה אחרי, בסוף י"א, אני פוגשת את יואב לנדאו שוב. במסיבה בבית של אורית גטניו, בוילה מטורפת מאחורי איכילוב, שלא ידעתי שיש בכלל בתוך העיר. מעין דורון מסתכלת על החניה שלהם ואומרת: "פז'ו גדולה לאבא, פז'ו בינונית

לאמא, פו'ו קטנה לאורית ורק לעוזרת לא נשאר. במסיבה יש כל מיני אנשים שאני מכירה מהגימנסיה ומהצופים ובכלל.

ויואב לנדאו. הוא לבוש במכנסיים צמודים מדי, קווי המתאר של רגליים שריריות מסתמנים בבירור ויש לו גם זרועות שאפשר לראות כבר מפה עד כמה הן חלקות ומתוקות, ועדיין הוא נראה קצת מוזר כי הוא לובש חולצה עם צווארון שמכווצת אותו. בא לי להוריד אותה. הוא לא מדבר איתי מילה.

ואז מלא אנשים עושים ביחד שוטים של טקילה בחדר שינה של ההורים של אורית גטניו ובדרך החוצה, יוצא ששנינו האחרונים לצאת. אני מחזיקה את הדלת ויואב לנדאו מאחוריי, ואז אני שומעת "שרעבי, את חמודה אש." אני שומעת את זה ברור, אבל זה לא נקלט. אני מסתובבת לאחור ומביטה ישר לתוך עיניו ואומרת "מה?" ואז יואב לנדאו אומר שוב באותו חיוך בוהק מאור של קיץ "את חמודה אש." שבוע אחרי המסיבה אצל אורית גטניו, ומיליון צ'אטים באיסיקיו כל הלילה, יואב לנדאו ואני קבענו להיפגש. הוא כתב שההורים שלו לא בבית כי הם נסעו לסופ"ש בצפון עם אחותו הגדולה. אני התפללתי שהוא חושב על מה שאני חושבת, כי אפילו מעין דורון כבר לא בתולה. אחרי שהחלפתי אלף אאוטפיטס, בסוף שמתתי את הג'ינס הכי צמוד שלי (כדי שלא יהיו לו קל מדי להוריד) ואת הגופייה השחורה עם החורים ואפילו עשיתי פן אצל הספר במרכז המסחרי הישן ושרפתי את כל הכסף של היומולדת.

יואב לנדאו הגיע לאסוף אותי מהבית עם הוולוו חללית של אבא שלו. איך שנכנסתי הוא תפס לי את היד. ניסיתי להבין אם זה נעים לי או לא, והחלטתי שכן, למרות שהיא הייתה חמה ולחה מדי בשבילי. אבל אהבתי את זה שהוא פשוט תפס אותה וליטף. ברמזור הראשון הוא גם ניסה גם קצת לדחוף לי ידיים למחשוף של הגופייה דרך החורים וכמעט הרס אותה. עדיין חמוד.

כשהוא חנה, אני תהיתי אם הוא ינשק אותי כבר בחדר המדרגות. שתכלס, זה מה שאני מפנטזת עליו, כי תמיד כל כך חשוך ונחמד שם. אבל הוא לא, גם לא במעלית כי היא הייתה מקולקלת וככה יצא שעלינו לאט במדרגות. בשלב הזה ממש נראה לי שבא לו עלי. בא לו עליי בטירוף, כי כשהאור נכבה הוא הניח ידיים על המתניים שלי, ונראה נבוך להסתכל לי בעיניים, אבל אז אחת השכנות פתחה דלת והאור בחדר המדרגות נדלק. ושנינו רצנו למעלה, כאילו היא רודפת אחרינו, כאילו האור יכול למוסס את כל מה שקורה.

בכניסה לבית של יואב לנדאו, הוא קודם כול שאל אם אני רוצה סיבוב. ואני, שהכי פחדתי שמייד נגיע לחדר שיש בו מיטה בסיבוב הזה, אמרתי "לא". במקום, יצאנו למרפסת ועישנו ושתינו בירות ועשינו שוטים של רמי מרטן וורי ספיישל של אבא שלו, והרגשתי הכי פאקינג שיט. מה אני עושה כאן? אני לא יודעת מה

אני רוצה, כרגיל, ואני הרי לא יכולה לסמוך על עצמי. אבל נראה לי שהיום אני צריכה לקפוץ. לקפוץ. לקפוץ אל הבשר ואני לא טובה בזה. זה מעצבן.

מה שבאמת מעצבן אותי זה שמשום מה אני רוצה את יואב לנדאו בחיים שלי. גם כשהוא כתב לי על כל העניינים שהיו לו עם כל מיני בנות שאני מכירה, זה בכלל לא היה טרן אוף כמו שזה אמור להיות. להפך. אני חשבתי שזה מגניב שהוא מתעקש שיהיה לו כסף, לא כמוני שהייתי חודשיים משמימים שלמים עם אלון שפרלינג רק כי לא היה לי נעים ממנו, ובעיקר לא היה נעים לי להיות לבד. וזה לא שאלון היה כזה מאוהב בי, אבל הוא אמר מה שצריך. ככה לפחות זה היה נראה לחברות שלי.

בסוף אני אומרת ליואב לנדאו "נו כבר, תראה את הבית."

והוא תופס לי את היד ומלטף לי הבפנים בקצות האצבעות ויש לי צמרמורת.

הבית שלו באמת ריק מהורים, וגם מספרים וחפצים. יש להם אמבטיה ענקית מרוצפת אריחים כחולים שיכולים להיכנס בה ארבעה אנשים. אנחנו עומדים בתוכה והוא מדליק את הטוש מלמעלה. "שוויצר עם שפריצר" הוא אומר ושנינו נרטבים לגמרי. הוא מנשק אותי.

ואז הוא אומר את הדבר הזה.

זה היה ממש ברור לי שהוא יגיד את הדבר הזה. זה היה ממש ברור כמו שתהיה שאלה על מלחמת העולם השנייה במגן בהיסטוריה. רק חिकיתי לשמוע את זה בא.

"אני לא מתאהב."

"?%&\$\$?"

"ואני לא עוזב. בשביל זה אני מראש לא מתחיל דברים רציניים."

אני יודעת בדיוק מה אמור לקרות עכשיו. אני אמורה לרצות להמס את לב הקרח שלו וכל החרא הזה. אבל זה לא מה שקורה. ואז הוא אומר לי: "לחברה שלך מעין דורון הייתה עם זה בעיה, אז חשוב לי להגיד." ואני אומרת לעצמי, אז יאללה, אולי שגם אני אעוף? מתפוצץ לי מזה המוח ואני רוצה למשוך את עצמי משם ביד החוצה. אבל אני לא, כי אני לא מפגרת ובטח לא היסטרית.

אז זה מה שהוא אומר. אז מה. זה לא אומר כלום. בואי נראה מה הוא יעשה, אני אומרת לעצמה. זו כבר שיחה ממש ארוכה ומעצבנת שאני מנהלת בראש שלי ומשקיעה בה זמן ואנרגיה, במקום להיות נוכחת במה שקורה עם יואב לנדאו, שזה מה שאני אמורה לעשות. וגם, בו זמנית, ובסדר חשיבות עולה, להתרכז בפוזיציות של הגוף שלי, כמו ששרון בראל הסבירה לי שאני צריכה. לעקל את הגב, למתוח גו, לחייך ולהשפיל מבט ואז לעפעף בריסים שלי, שהם ארוכים ומסתמנים כאיברי הגוף היחידים שאין לי שום בעיה איתם.

אולי זה יותר טוב ככה. אני בכלל צריכה שיתאהבו בי? זה בהכרח כיף שמתאהבים בך? לא שאני יודעת איך זה. הייתי שמחה אם יתאהבו בי, כי קראתי שכשמתאהבים בך, כל כך יותר קל להתאהב בחזרה. אבל זה נכון שבשלב הזה אני כבר בקראש עליו, וזה שלב די מתקדם.

(סדר המצבים הרגשיים בראש שלי

1. הידלקות

2. קראש

3. התאהבות

4. אהבה)

ואז קורה משהו מוזר, כפול, מצד אחד זה מוריד לי. אני באה לשם עם כל הכוכבים האלה בעיניים. מבושלת לגמרי על מגש, וזה שהוא אומר את זה מוריד הכול. אבל באופן מוזר, זה מחזיר לי את השליטה. אני יודעת שאני יכולה להרגיש עכשיו מה שאני רוצה. שאני על קרקע בטוחה, רק אני והציפורים הכחולות שמסתובבות סביב הראש שלי. זה בכלל לא ביני לבינו כמו שחשבתי. זה ביני לביני. ואני מתה לאבד את הבתולים שלי כבר מלא זמן, ובשכונה אין לי אפילו אופציות רלוונטיות.

ככה שזה לגמרי בסדר גמור. אני רוצה להיות מישהי שהוא מרגיש אליה משהו, זה כן. וגם אני רוצה שנהיה חברים ושהוא אף פעם לא ילך ולשבת איתו בכל מיני מקומות שמגישים בהם דברים מוקרמים, אבל כל מה שקורה בסדר גמור מבחינתי. ממילא לא בטוח שאם הוא היה מתאהב בי, הדברים האלה היו קורים. וגם אם כן, זה בטח גם היה נגמר רע ואני רק רוצה שיהיה כיף. רק כיף.

ואז פתאום יואב לנדאו אומר "את רוצה משהו לאכול?" וגורר אותי למטבח, במקרה יש רק צנצנת של כרוב כבוש ואני חושבת שאם הוא אוכל את החרא המסריח הזה עכשיו ומנשק אותי אחרי, אני אהרוג אותו.

ואז אמא שלי מתקשרת ואני חייבת לענות כי ככה סיכמנו מאז שהיא קנתה לי את הנוקיה. והיא אומרת לי "בוביק, שוב החמצתי אותך, היו מלא משמרות השבוע, לא יצא לנו לדבר", ואני, הדבר האחרון שבא לי עכשיו זה שהיא תתחיל לדבר איתי על המנהלת מחלקה המעיקה שלה, או על הברך הדפוקה של דודה דליה ואני לה אומרת "אמא, אני עדיין באמצע המסיבה" למרות שאין מאחוריי שום רעש, כלום. רק דממת שיש בבית העמוס בחללים ריקים הזה.

ובאמצע שאני מדברת איתה - עדיין לא מאמינה שהיא תפסה אותי רגע לפני שאני עושה את זה, בטח קטע של אינסטינקטים אימהיים - יואב לנדאו בא ומחבק אותי מאחורה ועומד לו. וזה די מגניב שאני מרגישה את זה, הזין שלו ממש מתקשה מאחוריי. ואז הוא מסובב אותי אליו ואנחנו מתחילים להתנשק. הוא מאוד אגרסיבי בהתחלה וזה לא בא לי טוב. תוקע לשון ארוכה, מלקק ומרטיב לי את

הלחי. לא הספקתי אפילו לבדוק את השפתיים הרכות שלו והוא כבר בגרון שלי. אני הודפת אותי לאחור ומבקשת בצורה הכי פחות מעליבה שיש לי בסטוק שישנה את הגישה. אני לוחשת "לאט." ונראה לי שהוא מבין.

אחר כך זה נהיה נעים מאד, חוץ מטעם טיפה מתכתי של הבירה.

ואני חושבת על אלון שפרלינג שלא שכבתי איתו כשיכולתי אבל הטעם שלו היה כמו מייפל. מצד שני הוא לא עישן או שתה ולא היה לי קראש עליו בכלל.

אחרי שיואב לנדאו מנשק אותי המון, אבל בכלל לא בצוואר, שזה הדבר שאני הכי אוהבת, הוא מניח את הידיים שלו על הציצי שלי וקצת מלטף בעדינות, ואחרי שנייה הוא כבר יותר תכליתי וישר מנסה להכניס את האצבע שלו לתוכי. זה כבר מסוכן, אז אני מתחמקת בתנועת אגן והוא מנצל אותה להדוף אותי לאחור על הספה. הברך שלו מתהדקת אל המפשעה שלי, וזה ממש נעים. זה מלחיץ כי אני יודעת שעוד שני שלוקים מהרמי מרטן, הדבר הזה יקרה. ואני הבטחתי לעצמי שאני אחכה עוד פעם אחת לפחות, כי בכל זאת, נו, בתולה.

"לא, לא, לא."

זה בערך מה שאני אומרת בקול ציפציף כזה מהרגע שהוא נתקע עם הכפתור המתחכם של הג'ינס שלי, למרות שזו בדיוק הסיבה שבאתי.

ואז הוא שוכב עליי ואני לא יכולה לזוז, והוא מבין ואומר. "סבבה, בואי נרגיע קצת" וקם ממני. לא רציתי שהוא יקום ככה, רק שישנה תנוחה, אבל הוא כבר קם ומתיישב בקצה השני של הספה ואז שם עליי רגליים וזה כבד, אבל גם די נעים.

ואז אני קמה ומתיישבת עליו, רגל מכל צד, והוא מחזיק לי ציצי בכל יד ואנחנו מתנשקים וזה מעולה. הוא אומר, "את באת לפתות אותי כבר אז במחנה, עם הגנרטור, נכון קטנה?"

ואז הוא מסתכל לי בעיניים ואני כמעט נשרפת מזה והוא מבין ומנשק אותי שוב קצת מהר מדי, אבל זה עדיין נעים נורא וגם הטעם המתכתי לא כזה קטסטרופה. אני שולחת בעצמי יד לתוך המכנסים שלו כדי להראות לו שגם אני נועזת ומבינה עניין אבל בכלל לא עומד לו עכשיו. לאלון שפרלינג תמיד היה עומד. אולי יש לו זין קטן מדי או זין גדול מדי, שרון בראל אומרת שבקצוות זה הכי גרוע.

אחרי שנייה כשיואב לנדאו ידחף את הזין הדי גדול שלו לפה שלי אני אבין שהכול סבבה. אבל כרגע, אני תוהה אם יכול להיות שהוא רגיש כמוני ואנחנו שנינו צריכים זמן.

הוא אומר – "מספיק עם הלחכות הזה."

ואז הוא אומר – "עכשיו תמצצי לי."

אני מנסה להיזכר בהוראות ששרון בראל נתנה לי מבעוד מועד. היא אמרה שמה שנעים לבנים זה הלהיכנס ולא הוצאת. הכניסה צריכה להיות בוואקום

והיציאה דווקא צריכה להיות חלקה ומהירה ובדרך כלל בנות עושות להפך. אבל זה מתבלבל לי וכשהוא תופס לי את הראש זה נעים מאוד, אבל אני גם מרגישה שאין לי אוויר.

הוא יוצא מהפה שלי די מהר ועושה לעצמו קצת ביד.

ותוך כדי הוא כל הזמן אומר "איזה חמודה את" וזה כבר מלחיץ אותי, כי אף אחד לא חושב שאני חמודה. אז או שהוא אומר את זה סתם, או שהוא אומר את זה כדי להשיג משהו. או שאיתו אני באמת חמודה. מעצבן.

אני מנערת את הראש כמו ששרון בראל אמרה לעשות, במיוחד אחרי שחופפים את השיער עם הוואי ירוק, ושוב הוא מנשק אותי ואומר: "אני מת כבר לראות את הכוס המתוק שלך." אני מצחקת. ויואב לנדאו אומר לי שוב, ולאט, ובאוזן, "כוס, כוס, כוס." ככה. שלוש פעמים. וזה עושה לי חם ועוד דברים. כי נראה שהוא מדבר על הכוס שלי, לא? זה לא כוס שמדברים עליו הרבה בנוכחותי.

ואז יואב לנדאו אומר "תורידי כבר את הג'ינס המעצבנים."

ואני לא מבינה איך, אבל הידיים שלי מורידות את המכנסיים. והתחתונים שלי הם חוטיני שחור מינימלי שנתקע לי בתחת ורק מבליט את כמה שהוא גדול, אבל נראה שליואב לנדאו לא אכפת, כי הוא דווקא נועץ בישבן שלי מבט מלא חיבה.

"הכוס שלך מתוק." זה הכי נשמע לי כמו בולשיט, אבל אז הוא לוקח את האצבע המורה שלו ומעביר אותה שם למטה איפה שרטוב ואז מלקק את האצבע שלו בתאווה ואני מתה מצחוק.

"אני לא עושה קונדומים, קטנה."

"אבל אני לא על גלולות."

הערב נגמר. יואב לנדאו עומד עם שקית זבל ביד, בתוכה הבירות והסיגריות, שההורים לא ידעו. למטה יש כבר מונית שהוא הזמין, הוא מלווה אותי ובמעלית אני מבקשת ממנו נשיקה. הוא מנקר את השפתיים שלי ושואל אם אני בסדר. בדרך הביתה, אני לא מצליחה להתרכז בכלום חוץ מהגוף העירום שלו ואיך הוא הרגיש נוח בעור של עצמו, ואיך הוא שאל אותי למה אני רוצה לשכב איתו ואני באמת עניתי לו. והוא לא אמר כלום.

בכל מקרה, כשאני מאבדת את בתוליי, אני כבר כמעט בת עשרים. יואב לנדאו עזב לגמרי, מת לפני שנה בתאונת אימונים בצאלים, ממש שבוע לפני שהסתיים קורס קצינים של "דובדבן". אני שוכבת עם גל בדירת חיילים בודדים במלצ'ט ואני רק טיפה רטובה. גל חמודון, הוא סמל ועובד איתי בדסק לבנון בכתיבת דו"חות. גל כותב די טוב ונהנה להצחיק אותי ומתנהג בסבלנות. אין לי קראש על גל בכלל,

אבל זה כבר לא משנה, כי עוד רגע אני כבר בת עשרים ועדיין בתולה. בערב הראשון שגל ואני מנסים להזדיין, זה לא הולך, ואז כשאני הולכת הביתה אני נאלצת להודות שהגיע הזמן.

זה באמת מעצבן.

כבר שלוש שנים אני בודקת עם הטמפונים שלא נכנסים ומראות מגדילות – אין שום סיכוי שמישהו בלי אומל רפואי יחדור אליי מבעד לדבר הזה. אז אני מוציאה את התיק חירום מנתחים של אמא, מורידה שוט ויסקי ומבקעת את הקרום הנאלח בעצמי, עם סכין מספר 11, שהשריתי באלכוהול שבעים אחוז, למרות שהיא כבר עברה סטריליזציה. זה טיפה כואב, אבל אני מקפידה לאתר את הנקודה הכי דקה ושומרת על חתך מינימלי ונקי, סנטים וחצי. לרגע נראה לי שאולי חתכתי יותר מדי, אבל לא. שבוע אחרי, בפעם השנייה שהחמודון מנסה להיכנס, הוא מצליח.

יורד דם וגם יש לו שאלות אחרי. אבל זה מביך ואני ממש לא בקטע של לספר, אז אני אומרת שזה משהו שקורה ואולי קיבלתי מחזור. ואחרי שהחמודון נרדם ונוחר, אני מתקלחת מהר ומתחפפת משם. בדרך הביתה, אני מפליגה על 145 קמ"ש ברנו המשומשת של אמא ואז ניידת עוצרת אותי בגשר הירקון. מזל שבינשוף רואים שאני לא שיכורה, ועדיין, יש דו"ח וקנס וכפל נקודות. בטון של השוטר אפשר לשמוע שהוא חושב שמהו בכל זאת לא תקין כשהוא שואל "זה לא מעצבן אותך בכלל?" זה לא. כי עובדה – אחת שאני קולטת רק אחרי שהשוטר שואל – שאני מחייכת חיוך רחב ומואר.

אשמה צביקה ניר

"הלך הרגש, הה?"

ומייד התחרט. כמה שאתה מעצבן, שמע את קולה הנרגז. לא הייתה מסוגלת שלא לנצל הזדמנות לגעור בו ובפרט כאשר נימה של עוקצנות התגנבה להערותיו שנשמעו תפלות באוזניה. רק צרות תביא עלינו, אתה עם הארסיות שלך.

הרס"ר התעלם ממנו. רכן מתחת להגה המכונית וכיוון ביד רועדת את פין המפתח לנקב ההתנעה. "לקחו את הטיוטה והשאירו במגרש את הסקודה", רטן מתחת לשפמו המאפיר, "הייתי צריך לנחש", נקש באצבע מיובלת על מצחו, "יכלו להודיע לי, הזונות האלה מהרכב... רק תן להם הזדמנות... וידפקו אותך."
"אמרתי לך, תן לי לנהוג."

הרס"ר הסיט ראשו ותקע בו מבט אלכסוני זועם שכיווץ את גופו הארוך לתוך המושב. הסקודה הפתיעה בפרץ של גניחות, שיעול מקוטע שהתחלף במהרה לטרטור יציב שהכריז על מוכנותה לנסיעה.

"חזר הרגש..." הפליט הרס"ר. הזדקף, ייצב גופו, התרווח על המושב, יישר שפמו מול הראי וחגר את חגורת הבטיחות. אהרון החרה אחריו בחופזה.
הסקודה זינקה ממקום חנייתה והשאירה אחריה שובל כחלחל.

שבת, השכם בבוקר. לסימה לא הייתה ברירה אלא להעביר את התינוקת המייבבת למיטה הזוגית ולהשכיב אותה בשקע החמים שהותר אחריו במזרן הישן. הקטנה כבר הייתה ערה כשזינק אל הטלפון המצלצל בפינת האוכל הצרה. מזווית עינו הבחין בעיניים מייחלות עוקבות אחר תנועותיו. יללת אכזבה פרצה מפיה למראה תנועותיו הבהולות אחר המדים שהושלכו באי סדר על אחת מכורסאות הסלון. הייתי צריך לכבס את החולצה אתמול בערב, כעס על עצמו כשנתקל מבטו בכתם האפור באזור בית השחי. ריח חמצמץ של זיעה קבועה נדף ממנה.

"כל השבוע לא יוצא לי לראות טלוויזיה, למי יש כוח? אני חוזר מאוחר... כמו מת, בקושי טועם משהו, מציץ על הקטנה שישנה מזמן בלול... וטראח למיטה."

הרס"ר הנהן בראשו.

"אבל בשבת... אני... אני... יוצא מן המיטה בשקט ומוציא אותה מהלול. נכנס איתה לסלון, ככה עם הפיג'מה, מתיישב על הכורסה מול הטלוויזיה ולוחץ על השלט. את הקטנה אני משכיב על הגוף שלי, הראש שלה על הלב שלי וביחד אנחנו מסתכלים בטלוויזיה. הגה היא לא משמיעה, הממזרה הקטנה, אפילו לא ציוץ. כאילו יודעת שסימה עייפה ממנה וצריך לעזוב אותה לבד במיטה. איזה ראש יש לקטנים האלה... משהו, משהו."

הרס"ר משך בכתפיו ואימץ ידיו על ההגה. הסקודה החליקה על פני רחובות העיר שהיו דלילים מרכבים בשעת בוקר מוקדמת זו של שבת.

"הכי אנחנו אוהבים לראות את ערוץ היורוספורט. סקי אלפיני. זה מה שכתוב למטה בעברית. מה אני יגיד לך? לא מבין אנגלית... לא יודע לקרוא את השמות... רק מציץ בשעון שמודד את הזמן של הגלישה. איזה יופי!" התרכך קולו של אהרון, "הרים גבוהים לבנים מסביב, שלג אמיתי, לבן, לבן מסנוור, אתה יודע, בחיים לא ראיתי שלג ממש, עצים גבוהים ירוקים, אורנים אני חושב, מנצנצים בשמש כאילו שברו עליהם זכוכיות, קהל עצום, אנשים לבושים עבה, מנפנים בדגלים צבעוניים, אולי של מדינות... לא יודע... אני מסוגל לנשום בסלון הסגור שלנו את האוויר הקר מתוך הטלוויזיה," משך באפו בהנאה והתפלל בליבו שריח חולצתו אינו מגיע לאפו של הרס"ר, "והגולשים... עטופים בבגדים צבעוניים, מכוסים עד הראש... מזנקים מראש ההר, דוהרים במהירות מטורפת בירידה הלבנה בין דגלים קטנים ומוטות משונים, מתפתלים על המסלול, קופצים מעל עליות, כמו ציפורים... כל אחד מתחרה לבד עם עצמו... לבד על המסלול... הוא ואלוהים שלו על השלג החלק... ואולי גם קרח... משגע, ממש משגע... אתה שומע?"

הרס"ר הסיט ראשו לעברו וסימן שאלה גדול נפרש על פניו. מה יש לו בעיניים? חשב אהרון בדאגה. כחול קר, מקפיא. כמו עיניו של קרפיון גוסס לפני מכת המחץ במערוך על ראשו.

"לפעמים... גולש אחד מסתבך עם המהירות... נופל... מתגלגל... כמו כדור על השלג, בירידה. ואז, וואי וואי, הוא אבוד, בלי שליטה... לא ראית דבר כזה בחיים... חופר את כל המסלול כמו מחרשה... משאיר אחריו פס עמוק על השלג... עד שהוא נתקע ברשת ביטחון. לפני שבוע, בשידור ישיר, ממש מול העיניים שלנו, התפרק אחד, אני חושב מאוסטריה לפי הסימן, ראיתי איך הרגלים שלו... כל רגל לכיוון אחר... היו צריכים להזעיק הליקופטר - אמבולנס, אני חושב. הרימו אותו שני מחלצים על כבל שהשתלשל מההליקופטר וככה, תלוי באוויר, משכו אותו אליהם... איזו תמונה... כל השבוע רצה מול העיניים שלי."

הסקודה האטה, ירדה לשולי הכביש ונעצרה. "כאן נחכה," פלט הרס"ר באדישות, "אתה תצפה לישר ולימין ואני לישר ולשמאל... כשנראה אותם עוברים... נודיע למוקד. תישאר עם החגורה," הרים קולו כשהבחין בידו של אהרון שנשלחה אל אבזם חגורת הבטיחות.

"טוב, טוב, אל תכעס. מספיק היה לי אתמול בערב. כל הערב עשתה לי את המוות. כל ערב שבת, במקום אווירה חמה של בית, נרות, חלות, קידוש, אני חוסף מקלחות קרות. אתמול זה היה בגלל הפריגיידר. היא גילתה בתוכו חלודה על המדפים וחטפה קריזה. כוּל־לִי חלודה, ביג דיל. מה זה קריזה? היית צריך לשמוע את הצעקות שלה. נמאס לי שהכול אצלנו יד שנייה, צרחה, תסתכל מסביב, הרהיטים, הטלוויזיה, התמונות על הקיר, התנור, הכול, הכול, יד שנייה

ואפילו יד שלישית, שימוש חוזר, עודפים, נדבות, כמו אצל קבצנים. אתה בעצמך יד שנייה, ירדה עליי כשראתה שאני לא מגיב. תאמין לי, אם לא הייתי שוטר, ולא סתם שוטר, שוטר סויר, הייתי מפרק לה את הצורה..." התלהט והניף את זרועו באוויר בתנועה מאיימת.

הרס"ר קימט את מצחו. נדמה היה לאהרון שידו נרעדה על ההגה.

"מה אני יכול לעשות?" התנצלות כאובה נשמעה בקולו, "תגיד... תגיד... עם ארבעת אלפים שקל ביד? משכנתא, תינוקת, מים, חשמל, ארנונה, צריך גם קצת לאכול, לא? איך אתה הסתדרת?"

הרס"ר לא התיק מבטו מהכביש. "לא הסתדרתי."

בטנו של אהרון התכווצה בעצבנות. הכביש שלימינו הפך למסלול של קרח. האם הגולש המסכן היה באמת מאוסטריה? מאיפה בא לו הרעיון הזה? שוב רצה להשתחצן בפני זרים. כאילו משנה לרס"ר מאיזו מדינה בא הגולש, התגנבה לאוזניו נזיפתה של סימה, תמיד תנסה להציג את עצמך יותר ממה שאתה שווה. אתה לא רואה שאתה עושה צחוק מעצמך? מה הוא אשם שנכנסה להיריון ונאלץ להתחתן? היה יכול לחכות עוד כמה שנים ולחסוך קצת כסף.

"התקבלה תלונה על סירחון נוראי בקומת קרקע בבניין מגורים באזור שלכם," נשמע קול לחוץ של צעירה בקשר, "אם אתם עוד בסביבה, תקפצו לבדוק."
"מה עם המשימה?"

"תעשה מה שאתה מבין, אין לי הבוקר מישהו אחר לשלוח למקום, כל הניידות במארבים," השוטרת גילתה חוסר סבלנות. קול נשימות מהוססות עלה ממכשיר הקשר ונקטע בטריקה.

הרס"ר היסס. גירד בעצבנות בפדחתו ופזל לעבר שכנו כמבקש אישור. אהרון תקע מבטו בכביש. זה לא הזמן להערה ארסית או לשחצנות. הודה בליבו לאלוהיו שלא עליו מוטלת ההחלטה. זה היתרון של מי שמביא הביתה ארבעת אלפים שקל, חשב בהקלה.

הרס"ר דרס בועם את דוושת הדלק והסקודה זינקה ממקומה בנהמה פראית. "נעשה את זה מהר," רטן, "ונחזור. מישהו כנראה התפגר לפני כמה ימים והגוף הנרקב שלו מסריח את כל הסביבה. כבר נתקלתי במקרים כאלה."

אהרון התחלחל. מימיו לא ראה גווייה נרקבת. מעניין מה עלה בגורלו של הגולש האוסטרי? איזה אוסטרי, לגלג קול בראשו, תפסיק להשתחצן לעצמך. בטח שוכב באיזה בית חולים מפואר, מגובס בכל חלקי גופו. איש כזה לא מאבדים ככה סתם, לא מוותרים בקלות על אלופים של סקי אלפיני.

הסקודה נכנסה לרחוב המרכזי של שכונה עלובת מראה, פנתה לרחוב צדדי ונעצרה ליד בית מגורים ישן. נראה גרוע יותר מהבניין שלנו, חשב בהנאה. שני ילדים, כבני עשר, כהי עור, בעברית של ילדי עובדים זרים שהתנגנה בפיהם

כמו שיר עם אפריקאי, מיהרו לקראתם וסיפרו בהתרגשות כי מהדירה האחורית שבקומת הקרקע נודף ריח נוראי. ההורים לא בבית (ואולי אחו בהם הפחד, התגנבה מחשבה למוחו) והם החליטו לטלפן מאה ולהודיע למשטרה. חשוב לגלות אזרחות טובה אמרה המורה, הדגיש אחד מהם בפנים חמורי סבר. בדירה גר זקן, אולי לא כל כך זקן, אבל יש לו זקן ארוך ושערות ארוכות והוא אוסף כספים ממכוניות שעוצרות ברמזורים. איש טוב, לא עושה בעיות. לפעמים הוא נותן להם קצת כסף לקנות סוכריות.

"מקבץ נדבות," מלמל הרס"ר וליטף את קצות תלתליו הכהים.

"לא, לא," מחה הילד בנמרצות ומשך ראשו, "אוסף כספים. רק מטבעות, הרבה מטבעות בצנצנות."

צעדים ספורים לפני דלת הכניסה הלמה באפם הצחנה.

"זה היה כאילו נחת עלינו ענן עצום של סירחון," תיאר באוזניה אהרון את ההלם שתקף אותו. "בחיים... בחיים... לא הרגשתי ככה, חשבתי שעוד רגע אני מתעלף ומתמוטט על המדרכה, כמעט התעוורתי מהריח," וסימה נענעה בראשה בהנהון סתמי והמשיכה לגרור אותו, כשהקטנה המנומנמת בזרועותיו, בין שורות המקררים החדשים שניצבו כחומות לבנות מבהיקות בפאתי אולם המכירות שנפתח במיוחד במוצאי שבת למבצעי סוף עונה.

הרס"ר תמך בגבו. "תוציא מטפחת מהכיס," שאג לתוך אוזנו ושלף מכיסו ממחטה לבנה שנפרשה באוויר כמפת שולחן.

"מי משתמש במטפחות אף?" השתנק אהרון והידק קצות אצבעותיו על אפו במאמץ לחסום את חדירת הריח.

הרס"ר משך מכיס חולצתו בקבוקון זעיר, הזליף מספר טיפות על הממחטה והושיט אותה לאהרון. "תמיד יש לי דוגמית בכיס, אני מבקש דוגמיות כאשר אני קונה אפטר שייב ב'המשביר' או ב'סופרפארם', אף פעם אי אפשר לדעת... וחוף מזה," ביקש להפיג את היסוסו של אהרון והצביע על שפמו, "הדבר הזה מסגן ריחות."

הרס"ר התקרב לדלת הדירה כשאהרון משתרך בעקבותיו. להפתעתם גילו כי זו אינה נעולה. שני הנערים נשענו על הסקודה והשקיפו עליהם ממרחק.

על מיטה רעועה, מכורבלת בין שמיכות מטולאות ומכורסמות, נחה גויייתו הסרוחה של הדייר. שכוב על צידו, בגבו לדלת, דומה היה כי מת בשנתו. אהרון חש הקלה, אולי משום היחלשותה של השפעת הצחנה ואולי משום שלא נגלו לעיניו פניו של המת.

הרס"ר הביט סביבו וסקר את הדירה הקטנה בעיניים בוחנות. "אין סימנים של פריצה," ציין ביובש. "כפי שחשבת, המסכן הזה נפטר לפני כמה ימים, כנראה באופן טבעי. זה קורה אצל הקבצנים האלה. אולי שתה יותר מדי אלכוהול או שכח לאכול, מי יודע?"

לפתע, כרע על ברכיו בסמוך למיטה, שלף את אקדחו מהנרתיק שבחגורת מכנסיו והחל להכות בקת החשופה על אריחי הרצפה שהשחירו מטינופת דביקה. אהרון עקב אחרי מעשיו בתדהמה.

"בינגו!" שמע את הרס"ר קורא בסיפוק, "תביא... תביא... סכין מהמטבח," אותת בידו. אהרון מיהר למטבחון וחילץ מתוך הכיור השבור וגדוש כלי אוכל מוכתמים סכין ארוכה ומסר אותה בחשש לידו השלוחה של הרס"ר.

הרס"ר נעץ את להב הסכין פעמים מספר במרווחים המזוהמים שבין האריחים ולאחר משיכות אורך ורוחב קלות עקר ארבעה אריחים ממקומם. בבור קטן שנפער ברצפה התגלו לעיניהם עשרות מעטפות נייר חומות עבות, שחוטי גומי נכרכו סביבן, מסודרות זו בצד זו. הרס"ר נטל אחת מהן, הסיר ממנה את חוט הגומי ופתח אותה. שטרות אדמדמים של מאתיים שקלים הציצו מתוכה.

"תחזיר את הסכין למטבח, תוציא מעטפות... ותמלא כמה שתוכל בכיסים שלך," פקד הרס"ר בקול מתכתי. "אני יוצא להתקשר, להזמין אמבולנס ואת המז"פ... מהר... מהר," האיץ באהרון שלא מש ממקומו. "תזכור! לא ראינו כלום ולא נגענו בכלום! מטומטם שכמוך, אם לא אנחנו... אז יהיה מישהו אחר, הפאראמדיקים שיגיעו עם האמבולנס, השוטרים מהמז"פ, עובדי עירייה... עד שהם יגיעו אספיק למלא את הדו"ח," פנה ויצא את הדירה.

אהרון דידה אל המטבחון ואש בוערת בבטנו. הניח את הסכין בכיור, חזר אל הבור הקטן, התכופף ונעץ עיניו כמהופנט במעטפות. הסירחון נעלם מאפו. הקבצן כמו הסתיר פניו במתכוון ורק עורפו השעיר בצבץ מתוך גל השמיכות המחוררות. הגולש האוסטרי החליק נגד עיניו וניסה לבלום עצמו בתנועות ידיים ורגליים נואשות.

דלת הדירה נפתחה והרס"ר התייצב מאחוריו. "הסירחון הזה יכול לטשטש את המוח," לחש. "עוד כמה דקות תהיה כאן חגיגה גדולה, בוא," גחן לעבר הבור ומשך בחיפזון את כל המעטפות מתוכו. הניח אותן בצידי הבור ושיבץ באמנות את האריחים חזרה למקומם. בארשת פנים של שביעות רצון, משך מידי של אהרון את הממחטה וצרר בה את המעטפות.

בחוף התקהלו סקרנים רבים. ניידת משטרה מושכת מעצם טיבה תשומת לב רבה בשכונה מעין זו. אהרון תר בעיניו אחר שני הנערים אך הללו נעלמו בתוך ההמון או אולי אכן טושטש מוחו, חשב, ואין הוא מזהה אותם בקרב עשרות כהי העור שהתקבצו מסביב. הרס"ר השליך את הממחטה ובה המעטפות על המושב האחורי ויצא לקדם את פני האמבולנס שהצהיר על בואו בצפירה מחרישת אוזניים. בעקבותיו הגיעה ניידת נוספת ושוטריה החליפו דברים עם הרס"ר.

"זהו," שפשף הרס"ר כפות ידיו זו בזו ורמז לאהרון להיכנס לסקודה, "אין לנו יותר מה לעשות כאן. אני אעביר את הדו"ח ליומנאי התחנה."

"המפונקים האלה מהמז"פ, באו בטויוטה, לא שמת לב?" התמרמר הרס"ר כששוב התקשה להתניע את הסקודה.

אהרון שתק. גופו יקד והצטנן חליפות כאילו אחזה בו הקדחת. "המשימה הסתיימה, הודיעו לי, אני אקח אותך הביתה ואחזיר את הסקודה לבה," ניסה הרס"ר לעודד את רוחו וטפח בכף יד כבדה על ברכו. שעת צהריים קרבה ואהרון תמה אם סימה הכינה ארוחת צהריים לשבת או תגיש משאריות ארוחת הערב של אתמול. "כוון אותי," פקד הרס"ר ואהרון סימן את דרכו בתנועות ידיים רפויות. פטיש הלם בצדי ראשו בקצב מהיר. לשונו יבשה. חולצתו נדבקה לגבו והדיפה גלים של ריח זיעה טרייה. כל שביקש הוא לעצום את עיניו ולחלום על סקי אלפיני.

הסקודה נעצרה בקרבת בניין מגוריו. השניים יצאו מתוך הרכב מבלי שמנועו כובה וטרטורו נשמע באוזני אהרון כנעירה חמורית פרועה. הרס"ר פתח את הדלת האחורית ומשך החוצה את הממחטה העמוסה. קשר אותה היטב והידק את קצותיה שלא יבצבץ מתוכה ולו רמז זעיר למעטפה והשליך את הצרור לידיו של אהרון.

"קח", הרעים קולו, "תקנה לה פריגי'דר חדש. אל תשלם הכול במזומן... תן רק מקדמה... היתר בתשלומים... אם יישאר כסף תסתיר אותו ותיתן לה כל פעם קצת ביד, שתהיה מבסוטה."

הרס"ר חזר והתיישב במושב הנהג. אהרון נתקע במקומו כאילו מוסמרו כפות רגליו לקרקע. ראשו נטה לאחור ועיניו הריקות בהו בנקודה גבוהה מעל ראשי הבניינים הסמוכים, הרחק אל פסגה מושלגת עליה ערך הגולש האוסטרי את הכנותיו האחרונות לגלישה. האם הייתה לו הרגשה מוקדמת שיתרסק?

שמשות חלון הדלת הקדמית הורדה. נדמה היה לאהרון כי בדל חיוך מבצבץ מתחת לשפמו של הרס"ר. העיניים שלו חומות, נדהם לראות, מאיפה נכנס לי הכחול הזה לראש?

"הלך הרגש... הה?" סינן הרס"ר מבין שיניו והסקודה הסתערה קדימה בשאגה. האמת, חשב אהרון בעוד עיניו עוקבות אחרי שובל העשן הכחלחל, מגיעה לו טויוטה. הידק את הצרור מתחת לבית שחיו, עקף את רגליו ופנה בלאות אל הכניסה.

שירים קרן קולטון

חג שמח רתם

אחרי חגי תשרי נפרדנו.
השנה לא יהיה גם בחנכה -
את לא תחזרי ואני לא אכרך
מזה שלוש שנים בפעם הראשונה.

אצלך בבית ידלקו הנרות
בגלל הילדות ולא בגלל האמונה
שגם עשוי לקרות.

אני כבר לא ילדה.

אחרי רתם

היא שאלה אם אני עדין מתגעגעת לרתם.
מבחינתי זה מוכן מאלי.
היא נוכחת בחיי עכשו
יותר מתמיד.

אני משוחח אתה
על אף שהיא אינה.
על אף שהיא אינה
אני משוחח אתה
והשיחה תמיד עולה יפה.

שתינו שותות קפה
ומדברות על ספרים.
היא קוראת לי שירים
ואני לה.

אני כמעט לא מרגישה בחסרונה.

שירים נורית פרי

לחזור לזה

ואולי רק לחזור אל זה
מפכת יותר
אבל לא מדי
עוד פעם אחת
לצלל לתוך זה
ולאחב
את חסר האויר בראות
לדעת שהרעד הוא
רעד
ולא נבואה

שלילה מאוחרת

לא אנחנו לא
יושבים במסעדה חמימה
משיקים יין אדם ליום הלדתך
לא לוגמים מאג מלא קפה חם בשבילך
פושר בשבילי
ואתה לא אומר שאני תמיד מקלקלת
קפה טוב
לא אנחנו לא צוחקים כשאתה
מתגנב אל המטבח לגנב מהסיר
את מה שלא לקחת לצלחת
כדי לא לאכל יותר מדי
ואתה לא אומר במצמוץ שפתים
מתק הבשול שלך לא היה מביש
שפים גדולים ביותר
לא אתה כבר לא כועס
(אפלו לא כועס פחות)
כשהילדים משאירים בצלחת
ואני כבר לא כועסת
(אפלו לא כועסת פחות)
על הנקשות וחסר הסבלנות
ואני כבר לא משננת מה שצריך לעשות
ושנינו כבר לא דואגים

משתתפי הגיליון

הדר אורלנוב (1985), ילידת תל אביב. בוגרת מגמת תסריטאות ב"סם שפיגל". סיפורים קצרים פרי עטה התפרסמו בכתבי עת שונים, בהם "מאזנים", "גרנטה", "מעבורת" ו"המוסך". סיפור קצר שכתבה נבחר כ"סיפור מומלץ" בתחרות הסיפור הקצר של "הארץ" (2019).

איה אליה, 38. ספר השירה הראשון שלה יראה אור בחודשים הקרובים בהוצאת "פרדס".

ליאת אלקיים נולדה ועדיין חיה בתל אביב. היא מרצה במחלקה לתרבות במכללת ספיר, מבקרת תרבות בעיתון "הארץ", זוכת מלגת ברלינר לספרות מטעם האקדמיה לאמנות ברלין, תסריטאית סרט "השמן", זוכה בפרס סרט הביכורים בפסטיבל חיפה. ספרה הראשון "אבל הלילה עוד צעיר", זכה בפרס שרת התרבות לסופרים בראשית דרכם.

שרון אָס, פרסמה שישה ספרי שירה וספר מסהשיר. ספריה זכו בפרסים רבים, ביניהם פרס ביאליק ופרס עמיחי. ספר שיריה האחרון, "המגרפה", ראה אור ב-2021 בהוצאת "אפיק", וזכה השנה בפרס ברנר לשירה.

דרור בורשטיין מלמד קריאה וכתובה באוניברסיטה העברית בירושלים. לאחרונה ראה אור בהוצאת "הספרייה החדשה/הקיבוץ המאוחד" ספרו "בדרך" ובו שלוש נובלות.

אלי ביז'אווי, מתרגם ויוצר תיאטרון. תרגם לעברית מצרפתית ומאנגלית מגוון רחב של יצירות לקהלי יעד שונים, מקלאסיקה דרך מחזאות מודרנית ומחזות ועד כתיבה לילדים. תרגומיו למחזאות קלאסית ראו אור בהוצאת "לוקוס" ונלמדים בבתי הספר ובמוסדות האקדמיים. זוכה פרס התיאטרון הישראלי 2015, 2016, 2017. זוכה פרס רוזנבלום לאמנויות הבמה 2020 על תרומתו לתחום תרגום מחזאות בינלאומית וחשיפתה לקהל הישראלי. גר בתל אביב עם בת זוגו ושלושת ילדיהם.

רות דר, גרה בתל אביב, נשואה לשחקן אילן דר ולהם בת, אראל. למדה עיצוב לתפאורה ותלבושות בכיה"ס של ה"סדלס וולס" אופרה בלונדון. עיצבה במשך 50 שנות עבודתה כמעצבת תפאורה ותלבושת וכארט דיירקטור בקולנוע ובטלוויזיה כ-150 הפקות של הצגות תיאטרון, סרטים, מחזות זמר ואופרות בכל התיאטראות המובילים בארץ ובאופרה הישראלית. עבדה עם בכירי הבמאים, ביניהם עומרי ניצן, אילן רונן וחנוך לוין. זכתה בפרסים רבים, ביניהם פרס רוזנבלום למפעל חיים מטעם עיריית תל אביב, פרס מפעל חיים ע"ש אריק איינשטיין, מטעם משרד התרבות, ועשר פעמים בפרס התיאטרון הישראלי לעיצוב תפאורה ותלבושות. ב-2007 נבחרה בקואדרילנה של פראג כאחת מ-23

מעצבי הבמה המובילים בעולם. ב-2015 יצא לאור ספרה "ברדש ושחש תולים
כביסה" – סיפורים בהשראת עבודתה עם חנוך לוין ("עם עובד").
אלי הירש, משורר, עורך ומבקר.

עינת ויצמן, שחקנית, במאית, כותבת ואקטיביסטית. כל יצירותיה מוקדשות
לחשיפת תהליכים פוליטיים ומוסדות דכאניים במציאות הישראלית. בין
מחזותיה: "בושה: טוקבקים על תיאטרון", "פלסטין, שנת אפס", "אני, דארין
טאטור", "אסירי הכיבוש", "איך לעשות מהפכה". כמו כן עבודות וידיאו:
"99.7% הרשעות" (זוכה פרס נקסט דוקאביב), "אדמה חיה" (מוזיאון תל אביב
במסגרת התערוכה: דיסצנוזוס). מרכזת יחד עם עזיז אלטורי את פרויקט האמנות
בכפר אל ערקיב וכן פרפורמנסים בתיאטרון.

יוסי וקסמן הוא סופר, צייר ומעצב. פרסם עד היום אחד עשר ספרים. בין ספריו:
"ליבשן" שזכה בפרס אקו"ם לרומן בעילום שם, "תולדות האמנות, רומן" שהיה
מועמד לפרס ספיר, וספרו האחרון שיצא לא מכבר, "ואלוהים הרג את הכלה".

אוריאל זכאי היא חוקרת ספרות, משוררת וסופרת. ספרה "השלם את החסר"
("כתר ספרים") יצא לאור ב-2010. רומן בכתובים פרי עטה, "נפילת סוכר",
עתיד להתפרסם בהוצאת "כתר" ב-2023. שירים פרי עטה פורסמו בכתב העת
"משיב הרוח". מתגוררת בווינגטון די. סי., מלמדת עברית ותרבות ישראלית
באוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון.

תהילה חכימי, כותבת פרוזה ושירה, ספרייה: "מחר נעבוד", שירה; "במים", נובלה
גרפית – בשיתוף עם לירון כהן; חֶבְרָה, פרוזה, סדרת מעבדה – הוצאת "רסלינג",
השנה יראה אור רומן פרי עטה. זוכת פרס ראש הממשלה לסופרים לשנת 2018
ומלגת פולברייט לתוכנית הכתיבה הבינלאומית לסופרים באוניברסיטת איווה
(ארה"ב) לשנת 2018.

רועי חן, יליד תל אביב. מחבר הרומן "נשמות" ("כתר", 2020). מחזאי הבית
של תיאטרון גשר בו מוצגים עיבודיו, תרגומיו ומחזותיו, ביניהם: "מי כמוני",
"במנרה", "מסעות אודיסאוס" ועוד. בין תרגומיו שראו אור: פו הדב מאת
א.א.מילן, טרגדיות קטנות מאת אלכסנדר פושקין, השחף מאת אנטון צ'כוב
ועוד. בשנת 2023 יראה אור בהוצאת "כתר" רומן חדש פרי עטו, "רעש גדול".

עמיקם יסעור פרסם שבעה קבצים החל מ-1980: קובץ סיפורים, שני קובצי שירים,
ארבעה קובצי עיון וכן סיפורים קצרים ושירים לילדים בעיתוני ילדים. פרסם
גם תשע חוברות עזר בספרות לתלמידים. מנחה ערבי ספרות רבים וסוקר ספרים
בפייסבוק.

עמנואל יצחק לוי (יליד 1995), משורר ("השמש שרה למלכיר", הוצאת "הבה
לאור", 2020), מחזאי ("הטקס שלא היה", פסטיבל עכו, 2018) מוזיקאי
("עמנואל והכיסופים") ומורה לתנ"ך. זוכה פרס שר התרבות למשוררים בתחילת
דרכם (2021).

שמרית לוסטיג (1982), "בית לוריא" ספרה הראשון, בהוצאת "לוקוס", ראה אור בספטמבר 2022. כמו כן, פרסמה בכתבי העת "מאזנים" ו"גרנטה" סיפורים קצרים פרי עטה.

אפרת מישורי, ילידת 1964, משוררת רבת-חומית, דוקטור לספרות, עורכת ומלווה תהליכי כתיבה בסדרת אש קטנה 77, מנחה סדנאות כתיבה. חוקרת את חיי הנפש של המלים, עוסקת בטבע הדברים, טבע השירה וטבע האדם.

חיים מרין, כותב תסריטים לקולנוע ולטלוויזיה ומחזות לתיאטרון. "בונקר", המחזה הראשון שכתב, עלה בתיאטרון הלאומי "הבימה". על כתיבת המחזה "סורגים" שהוצג בתיאטרון העירוני חיפה זכה בתואר מחזאי השנה. מחזהו "ביער ביער" זכה בפרס פסטיבל עכו. בבימוי מלכה מרין העלה בפסטיבל גם את המחזות "גבר ואשה" ו"היובל שלי". על כתיבת התסריט "מתחת לאף" זכה בפרס האקדמיה לקולנוע. בשנת 1993 זכה שוב בפרס האקדמיה על כתיבת התסריט ל"מעבר לים". בשנת 2000 זכה בפסטיבל ירושלים בפרס התסריט על "הבולשת חוקרת". בשנת 2020 זכה בפרס המחזאי על ההצגה "גלגול נשמות" בפסטיבל האיביב.

מנחם משגב, יליד 1950, יפו, שהיא גם המקור לאחד מספריו – "פלפל חריף בשני גרוש". פרסם אחד עשר ספרים שגם תורגמו לאנגלית ולהינדו, ועוד שישה ספרים שלא יצאו לאור ונועדו למסגרות חברתיות ואחרות. נוסף לכתיבה משחק בתיאטרון חובבים, מתנדב בארגוני מתנדבים ושר בחבורת זמר. מתגורר בהוד השרון.

צביקה ניר, סופר, משורר, יו"ר אגודת הסופרות והסופרים העברים בישראל.

יהושע סובול, מחזאי, במאי וסופר. ארבעים ותשעה ממחזותיו הוצגו בישראל. ארבעה עשר ממחזותיו הוצגו בחו"ל וטרם עלו על במה בישראל. מחזותיו "נפש יהודי" ו"גטו" מופיעים ברשימת "המחזות המודרניים הטובים ביותר במחזאות העולמית" שנבחרו ע"י איגוד הדרמטורגים האמריקאים LMDA Literary Managers and Dramaturges of America. מחזהו "גטו" עלה לבמות החשובות ביותר בעשרים וחמש מדינות וזכה בפרסים למחזה הטוב של השנה באנגליה, בגרמניה וביפן.

איה דבורה סומך היא קולנוענית, ממקימי כתב העת לשירה "משיב הרוח". למדה תואר משולב למצטיינים בספרות עברית ובמשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים, וסיימה בהצטיינות תואר בקולנוע. ערכה וביימה סרטים וסדרות לטלוויזיה. סרטה הקצר "שאלות של פועל מת" זכה בפרס שלישי בפסטיבל קאן, וסרטיה "אווה עוזבת" ו"מתחת לשטיח" זכו אף הם בפרסים חשובים ושוודרו בערוצי טלוויזיה. זכתה פעמיים בפרס הראשון בתחרות "הסיפור שלנו", פסטיבל הסרטים חיפה. בימים אלה יוצא לאור אלבום שירים שכתבה והלחינה. שירים פרי עטה התפרסמו עד כה ב"כיוון מזרח", "המוסך" ו"גרנטה עברית".

שהם סמיט היא סופרת לילדים ולמבוגרים. יצירתה רבת-גונית ורב-גילאית ומקיפה מבחר סוגות, ובהן הסיפור הקצר, הרומן הביוגרפי, עיבודים למיתוסים ולאגדות חז"ל, פיקצ'רבווקס, קומיקס ומחזאות. עוסקת גם בתרגום, בעיקר של ספרי

ילדים ונוער, בעריכה ספרותית ובכתיבה עיונית הגותית על ספרות ותרבות. ספריה זיכו אותה בפרסים רבים, בהם: פרס ראש הממשלה (תשס"ט) פרס שרת התרבות לספרות ילדים ע"ש דבורה עומר (תשע"ד) פרס לאה גולדברג (2017) ופרס ביאליק (2018).

נורית פרי, משוררת וסופרת, בעלת תואר שני מאוניברסיטת תל אביב. ספרי השירה שלה: "צילו של חלום" ("עיתון 77", 2010), "כמעט שקוף" ("עמדה", 2016) "הסובב על צירו" ("עמדה", 2022). כמו כן כתבה ספר ילדים, המנגיש את נושא המוות, "איפה סבתא שלי" ("סער", 2018). שירה גם הולחנו ומבוצעים ע"י זמרים שונים. היא בין עורכי כתב העת האינטרנטי "פועם".

אוריאל ציבין, בוגר החינוך הדתי. יוצא בשאלה. למד לימודי פילוסופיה באוניברסיטת תל אביב.

קרן קולטון, ילידת 1996. סטודנטית לתואר ראשון בפסיכולוגיה וספרות. שירה פורסמו בעיתונות ("הארץ", "ידיעות אחרונות", "מעריב"), באנתולוגיות שונות ובכתבי עת כמו "הו!", "הליקון", "עיתון 77", "ננופואטיקה", "לכל הרוחות" ועוד. עובדת על ספר שירה ראשון בעריכת אנה הרמן.

עלית קרפ, עיתונאית "הארץ", עורכת, סופרת ומתרגמת. ספרה "אווזים - רשמי מסע בשוודיה" ראה אור בהוצאת "אפיק" וזכה לשבחי הביקורת.

שי, משוררת, סופרת, מחזאית. מנחה סדנאות כתיבה, עורכת שירה. יוצרת מוזיקה ושרה. לאחרונה יצא האלבום המוזיקלי שלה "עיר צעצוע".